

STÁDIUM

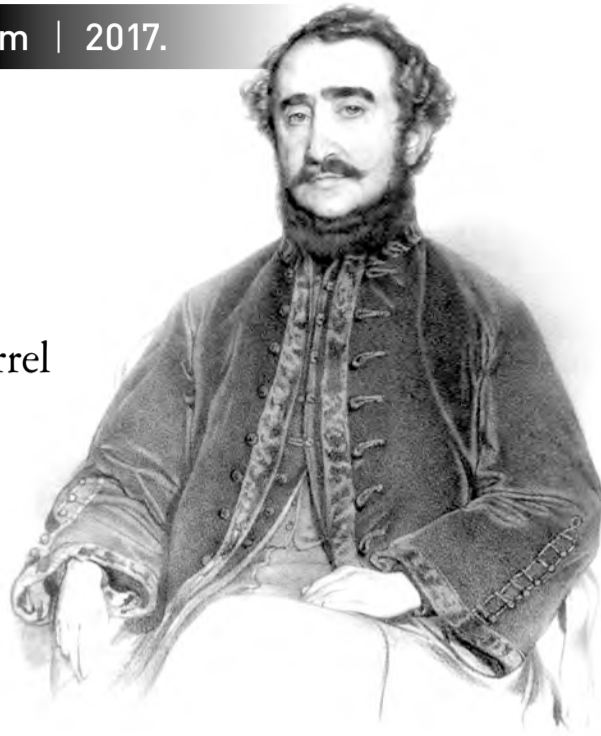
Stádium Társadalmi és Kulturális Hírlap VI. évf. 2. szám | 2017.

„Vannak esetek, amikor hallgatni valóban arany, de bizony vannak esetek, amikor viszont hallgatni bűn.”

Jókai Anna

A TARTALOMBÓL

- Ének a mai búzamezőkről
Beszélgetés Fazekas Sándor földművelésügyi miniszterrel és dr. Kovács P. Zoltán ügyvéddel
- 20 éves a Väderstad magyarországi leányvállalata
- Rendhagyó interjú Vezér Mihállyal, Százhalombatta polgármesterével
- Bemutatkozik az Üveghegy Kiadó
- Komiszár János grafikái



Ára: 300 Ft

TRADÍCIÓ ÉS MODERNIZÁCIÓ AZ ISZLÁM VILÁGBAN

Prof. Dr. Bordás Mária

Az iszlám államok fejlődéstörténetében a tradíció és a modernizáció kérdése különös jelentőséget kap. Az iszlám a világvallások között sajátos helyet foglal el, mert kezdettől fogva nem elsősorban vallásként, sokkal inkább egyfajta civilizációként játszott szerepet, ami átszötte a politikai, a gazdasági és a társadalmi élet minden részét. Az iszlám képes volt közösséget teremteni a különböző társadalmi csoportok között azzal, hogy a muzulmán népesség identitását alapvetően az *umma*, azaz az iszlám közösség határozta meg, szemben az etnikummal, a törzssel, vagy a nemzetséggel.

Az iszlám ellentmondásai azonban már a kezdetektől megnyilvánultak. Mohammed próféta halála után rövid időn belül szakadás történt a muzulmán hívők között, arra visszavezethetően, hogy a vezető utódlásának és választásának kérdésében nem tudtak egyezségre jutni. Ez az ellentét a síták és a szunniták között ma is alapvetően meghatározza a Közel-Kelet politikáját.

Már Mohammed próféta halála után viszonylag rövid időn belül elkülönült az iszlámon belül egy fanatikus irányzat, a kháridzita, amelyek az iszlám tanításainak betű szerinti értelmezését tartotta követendőnek. Ezt az irányzatot akkor még csak egy szűk szekta képviselte, de a 17. században a hasonló nézeteket valló vahhabizmus már egyre jelentősebbé vált, először az Arab-félszigeten, ahol később a szaúdi állam hivatalos vallása lett, majd a 20. század végén a szalafizmus formájában teljesedett ki, amelyik új vallási irányzatként a jelenkori globális terrorizmus ideológiai alapját vetette meg.

A modernizációs folyamat az iszlám államokban rendkívül komplex. A gyarmatosítás kezdetén ezekben az államokban a törzsi-nemzetségi, az ókori rabszolgatartó és a feudális társadalmak vonásai ötvöződtek, és a nyugaton akkor már kialakulóban levő nemzetállamok, valamint a tőkés gazdaság intézményei még nem léteztek. A gyarmatosító nyugati államok úgy kényszerítették rá az akkori iszlám világra a területiségre és a szuverenitásra épülő nyugati állami intézményeket, hogy ennek megletek volna a feltételei, például a nacionalizmus, a politikai pluralizmus, a társadalom osztályokra tagozódása, a hatalmi ágak megosztása, vagy a szekularizáció.

Ezek a társadalmak jórészt a törzsi, a vallási és az etnikai csoportok mentén szerveződtek, ahol a politika, az állam és a társadalom kizárólag az iszlám kultúra hagyományaira épült.

Az iszlámmal kapcsolatban a legnagyobb probléma a modernizáció szempontjából, hogy mivel meghatározza a politikát, a gazdaságot és a jogot egyaránt, ugyanakkor felfogásában ortodox, kevés lehetőséget hagy a fejlődésre, azaz arra, hogy az iszlám szabályait a modern kor követelményeire igazítsák. Az iszlám és az állam szétválasztása, a szekularizáció még ma sem reális alternatíva a legtöbb iszlám államban. Ennek hiányában az állam szervezetét, politikai irányvonalát, a kormányzati rendszert és a jogot jórészt a Korán, a szunnák és a hadiszok szabályai határozzák meg, amelyeket még Mohammed próféta idején, a 6. században fogalmaztak meg. Ezeknek a középkori szabályoknak az értelmezése ma is a vallási vezetők fétváján alapul, akik az iszlám hagyomány szerint a kalifátusban a világi vezetést legitímálták, illetve akik az állami vezetők is egyben a síta immamátusban. Az iszlám, lényegét tekintve nehezen igazítható a nyugati liberális jogállam intézményeihez. Mindez azért okoz nehézséget, mert a gyarmatosítás kezdetétől a nyugati állami intézmények már visszavonhatatlanul beépültek az iszlám államszervezeti rendszerekbe, és jelenleg is keverednek a törzsi-nemzetségi viszonyokkal, valamint az iszlám tradíciókkal. Mindezt még tetézte, hogy a II. világháború után létrejöttek a kommunista állami modellt követő arab nacionalista szocialista államok is, amelyek alacsony hatékonyságuk folytán eleve bukásra voltak ítélve.

A modernizációs válságot egyrészt az okozta az iszlám világban, hogy a nyugati modell intézményei nem tudtak meggyökeresedni az elveiben alapvetően különböző iszlám kultúrában, és a hagyományos helyi törzsi-nemzetségi viszonyokra is nehezen volt ráépíthető a nyugati típusú közigazgatás területiségen és önkormányzatiságon alapuló rendszere. A Szovjetunió, amelyik a szocialista világrendszer összeomlása után többé már nem tudta támogatni az arab szocialista berendezkedésű államokat, bukásával szintén hozzájárult az iszlám államok modernizációs válságához, amelynek megnyilvánulásaként az államok egy részében káosz alakult ki, ami politikai-hatalmi vákuumot hagyott maga után.

Az 1970-es évek végére már nyilvánvalóvá váló modernizációs válságból a kiútkeresés az iszlám tradícióihoz történő visszatérés formájában jelent meg, ami rövid időn belül meglepően nagy tömegtámogatásra tett szert. Az iszlám tradícióinak újraesztése azonban nem bizonyult reális alternatívának. Az iszlám kalifátus államszervezeti modellje és a saria a modern életviszonyok között már nem alkalmazhatók, bár az is igaz másfelől, hogy az Öböl-menti monarchiák államszervezetei, amelyekben a nyugati demokrácia intézményei ismeretlenek, a középkor óta alig változtak.

A modern kori iszlám fundamentalizmus nem ad rá választ, hogy a középkori kalifátus intézményei hogyan működtethetők az olyan államokban, ahol a nyugati államszervezeti struktúrák már meggyökeresedtek. Az iráni forradalom, sajátos módon, a nyugati típusú államszervezet keretei között hozta létre a középkori immamátust, amelyik bár formálisan működött a demokratikus intézményeket, de tartalmában és ténylegesen a síta vallási vezetés diktatúrája.

Az iszlám fundamentalizmus, mint politikai ideológia másik lényegi vonása a nyugatellenesség, mivel az iszlám államok sikertelenségéért és modernizációra való képtelenségéért a nyugati befolyást teszi felelőssé, és ettől függetlenül, a nyugati demokrácia intézményeit alapvetően idegen testnek tekinti az iszlámban.

Az iszlám fundamentalizmusnak az elmúlt évtizedekben többféle formája alakult ki. A modernista iszlám ideológiája a parlamenti demokrácia keretei között is lehetségesek tartja az iszlám hagyományainak megtartását, és a nyugati demokrácia intézményeit alapvetően elfogadja. A radikális iszlám azonban az erőszak híve. Az erőszak és az iszlám összefüggéseivel kapcsolatban számos álláspont létezik. Van, amelyik szerint az iszlám tanításaitól idegen az erőszak alkalmazása, míg mások szerint az iszlám kultúra eleve a militarizmus hagyományaira épül. Tény, hogy az iszlám államok egy részében a hadsereg önálló hatalmi ágga nőtte ki magát, és sok helyen a harci kultúra az élet mindennapi részét képezi.

A radikális iszlám azonban az elmúlt évtizedek tendenciái alapján egyre inkább egy olyan totalitárius ideológiává vált, amelynek az alapján egyre

brutálisabb diktatúrák jöttek létre. A radikális iszlám terjedését két tényező teszi lehetővé. Az iszlám világban a muzulmán népesség kiábrándultsága és frusztráltsága jó táptalaja a radikális iszlámnak, amelyik az iszlám világ régi dicsőségének visszaállítását az iszlám tradícióhoz való visszatérés formájában hirdeti. A másik tényező az iszlám államok törekvése, ami lehetővé teszi, hogy a radikális iszlám szervezetek ezekben az országokban berendezkedjenek, sőt az államhatalmat is képesek legyenek megszerezni, vagy egy ország területén államként működni. A radikális iszlám ideológiája alapján szerveződött államok, vagy államként működő szervezetek azonban annak ellenére, hogy számos közszolgáltató feladatot is ellátnak, szélsőséges diktatúrák, és sokszor olyan terrorista szervezetek, amelyek a szervezett bűnözéshez is szorosan kapcsolódnak.

Az iszlám államok esetében további problémaként merül fel a modernizáció szempontjából, hogy a nemzetállamnak korábban sem voltak hagyományai az iszlám világban. A gyarmatosító hatalmak az iszlám államokat mesterségesen meghúzott határok alapján hozták létre, a muzulmán emberek identitása azonban elsősorban az ummához, azaz az iszlám közösséghez kötődik, másodsorban az iszlámon belüli vallási irányzatokhoz, illetve a törzshöz és a nemzetséghez, de nem a területiségen alapuló államhoz és közigazgatáshoz. Azok az iszlám államok, amelyek régi múltra tekintő etnikai hovatartozás alapján, spontán módon szerveződtek, valódi identitással rendelkeznek, de nem ezek a tipikusak az iszlám világban. A mesterségesen létrehozott iszlám államokban a vallási, az etnikai és a törzsi ellentétek akkor válnak kézzel foghatóvá, amikor az államok törekmenyek lesznek, vagy az összeomlás határára kerülnek. A 2011-ben kibontakozó „Arab Tavasz” mozgalmak, amelyek demokratikus reformokat követeltek, ezt a folyamatot tovább erősítették azzal, hogy forradalom útján több diktatórikus kormányzati rendszert is megdöntöttek.

Az „Arab Tavasz” mozgalmak egyre határozottabban mutatnak rá arra a tényre, hogy a Közel-Kelet és Afrika államai mennyire törekmenyek, valamint hogy az erős, diktatórikus kormányzással rendelkező államok hatékonysága milyen alacsony szintű. A modernizációs kudarc ezekben a

régiókban egyre inkább összefonódik azzal a meggyőződéssel, hogy a nyugati típusú közigazgatás intézményei elmentésesek az iszlám hagyományával, ezért az iszlámra építő államszervezeti és közigazgatási modellek jelentik a fejlődés útját.

A demokratikus berendezkedésű alkotmányos és parlamenti monarchiákban az „Arab Tavasz” eredményeként az uralkodó rendszert politikai kompromisszumot kötött az ellenzékkel, valamint számos demokratikus és jóléti reformot is bevezetett. A megdöntött autokratikus rezsimok egy részében választások útján demokratikus kormányok jöttek létre, másokban az állam szétesett, majd ennek következtében anarchikus állapotok alakultak ki. Ez utóbbi kedvező feltételeket teremtett a radikális iszlám szervezetek megerősödéséhez, amelyek a politikai hatalmi vákuumot sikeresen használták ki, kezdetben a terrorista szervezetek biztonságos menedékhelyeként, később pedig már egyre gyakrabban egy államként működő terrorista szervezet létrehozásához is.

A politikai pluralizmusra épülő parlamenti demokráciának jelenleg nincs alternatívája a Közel-Keleten és Afrikában. A korai iszlám államszervezeti modellek, mint a kalifátus, vagy az immamátus, az eddigi tapasztalatok szerint minden esetben egy diktatórikus államberendezkedést eredményeztek, amelyek napjainkban már egyre barbárabb formát öltenek, és egyre távolabb kerülnek attól, hogy eredményes kormányzást valósítsanak meg. A radikális iszlám eszméire építő államok közel járnak ahhoz, hogy hasonlóan a fasizmushoz vagy a kommunizmushoz Európában, felszámolják a civilizációt. Ez az anarchiába torkolló helyzet oda vezetett, hogy az iszlám államokkal szemben sokak szemében ma az a legfontosabb elvárás, hogy a biztonság szempontjai érvényesüljenek, még a demokratikus értékek feláldozása árán is.

Pedig az „Arab Tavasz” mozgalmak arra hívják fel a figyelmet, hogy az iszlám államok történetében először, a demokratikus változások iránti igény a radikális iszlámtól és annak nyugatellenességétől függetlenül fogalmazódott meg. Az iszlám államok hatékony működése irányába az első lépés a demokratikus állami intézmények létrehozása, amelynek helyességét a nyugati államok ún. „államépítő” tevékenysége is alátámasztja.

ÉRTÉKEINKET A LEGSZÉLESEBB KÖRŰ ISMERTSÉG VÉDI A LEGJOBBAN

Beszélgetés Fazekas Sándor földművelésügyi miniszterrel

Fazekas István

Tavaly év végén zárult le a „Földet a gazdáknak!” - program (FAG), amely a termőföld-tulajdonviszonyok terén az egyik legjelentősebb, legnagyobb volumenű változást hozta az utóbbi több mint fél évszázadban.

Hogyan ítéli meg miniszter úr a FAG-program megvalósítását? Sikeresnek tartja-e, elégedett-e az eredményekkel?

A gazdák részéről jelentős az érdeklődés a földtulajdon-szerzés lehetősége iránt. A „Földet a gazdáknak!” programban a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet egy nagyszabású állami földértékesítést bonyolított le 2015 októberé és 2016 augusztusa között. Ezeket a földeket nyilvános pályázatokon, legfőképp pedig nyilvános árveréseken értékesítették, amely eljárásokban minden földműves részt vehetett, sőt, a vásárlásokhoz kedvezményes hitelt is kaphatott. A Program keretében közel 290.000 hektár meghirdetett földterület mintegy 70 százaléka talált gazdára. Az állam 195.000 hektárt értékesített 1,4 millió Ft/hektár átlagáron, mely a 2015. évi 850.000 Ft/hektár országos termőföld átlagárának közel a duplája.

Az árveréseken és a 3 hektár alatti méretű földek nyilvános pályázaton történő értékesítése során mintegy 30 ezer földműves szerz földtulajdont. A pontos számot még nem lehet tudni mert a szerződéskötési és ingatlan-nyilvántartási folyamat jelenleg is tart.

A fiatal gazdák kiemelkedően eredményesen szerepeltek az árveréseken, hiszen a vásárlók közül 1.219 földműves 40 év alatti, akik összesen 2.424 db., mintegy 50.000 hektár (közel ekkora Budapest) összterületű ingatlant vásároltak meg.

A Program nagyon sikeres volt, melyet mi sem mutat jobban, mint a fenti számok.

A FAG-program zárását követően mi az agrár-, illetve birtokpolitikai célkitűzés? További állami földterületek értékesítése, avagy a megmaradt állami földbirtokvagyton konzerválása, esetleg birtokpolitikai célú földvásárlás?

A Kormány és a földművelésügyi tárca is minél szélesebb körben törekedett és törekszik arra, hogy egyre több gazda juthasson földhöz, ezt mutatják a számok. A Nemzeti Földalapkezelő Szervezet és a 10 nemzeti park igazgatósága 2010 és 2015 között összesen csaknem 8600 haszonbérleti szerződést kötött mintegy 290.000 hektár állami földre. Ez azt jelenti, hogy a 2010 előtti – javasolt pályázati eljárás nélkül bérleti pozícióba került – haszonbérletők számát a kormány majdnem a tizenötszörösére növelte. Így a nyilvános pályázati eljárást követően az állami földek használati jogához a korábbinál tizenötször több földműves juthatott hozzá. Az áttörés megtörtént, a nagybirtokok aránya már a felére csökkent és célunk annak 20 százalékra csökkentése. Azért dolgozunk, hogy megvalósulhasson a 80 százalékos kisbirtok arány.

Ennek a célnak ágyaz meg a hatályos földforgalmi törvény. Csak földművesek juthatnak földhöz, a korábbi kormányok által kötött szemérmetlenül hosszú idejű és nagybirtokos rendszert teremtő haszonbérletek meghosszabbítására nincs lehetőség, a birtokmaximum már csak 1200, illetve kivételes esetben 1800 hektár.

Emellett a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet minden évben jelentős mennyiségű földet vásárol (2017-ben legalább 2 milliárd Ft értékben vehet földet), minőségi földcseréket hajt végre és a jogszabályi előírások szerint folytatja az állami földek hasznosítását. Ez utóbbi azt jelenti, hogy ugyan az Országgyűlés döntése alapján a 3 hektár feletti méretű földek árverései lezárultak, de a 3 hektár alatti méretű földek értékesítése jelenleg is folyamatos, ahogy a haszonbérbe adások és a vagyonkezelési szerződések megkötése is folytatódik. Minden állami földvagyongazdálkodási intézkedést igyekszünk a jövőben is a magyar földművesek érdekében meghozni és végrehajtani.



A magyar államot a földforgalmi törvény szerint első ranghelyen megillető elővásárlási jog gyakorlását milyen mértékben tartja fontosnak? Gyakran él-e ezzel a jogával az állam, a joggyakorlásnak mi az elsődleges agrár-, ill. birtok- és vidék-politikai célja?

A Nemzeti Földalapkezelő Szervezet (NFA) évente mintegy 2 milliárd Ft költségvetési forrást fordít földek állami tulajdonba vételére. Külön munkacsoport figyeli az országban valamennyi, a földforgalmi törvény alapján 60 napra kifüggesztett termőföld-adásvételi szerződéseket, és az állami földvagyongazdálkodási stratégiai célból fontos szerződésekbe be is lép. Az ilyen jellegű állami földvásárlások célja a magyar földművesek földhöz juttatásának elősegítése, illetve az állam stratégiai földvagyonának növelése. Számos alkalommal sikerült már spekulációs célú földvásárlást is megakadályozni ilyen módon, illetve több esetben így tudta biztosítani az állam, hogy az adott ter-

mőföld magyar tulajdonban maradjon. Természetesen az NFA az elővásárlási joga mellett a számára felajánlott földek egy részét is megvásárolja, ha azok a fenti szempontok szerint az állam és a magyar földművesek számára jelentősek.

A földforgalmi törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok miniszter úr meglátása szerint alkalmasnak bizonyultak-e a spekulációs célzatú földfelvásárlások, ill. a nemzeti agrár, vidék- és birtokpolitikai célokkal ellentétes folyamatok visszaszorítására? Szükségesnek, indokolt-nak tart-e módosítást a jogszabályok vonatkozásában? Ha igen, vannak-e ezzel kapcsolatos tervek?

Ez a problémakör elég összetett, hiszen külön törvény vonatkozik a védett természeti területnek minősülő, korábban szövetkezeti földhasználati joggal érintett földek jogi sorsának rendezésére – ezeket a földeket a nemzetipark-igazgatóságok veszik állami tulajdonba – és külön szabályozás szól a nem védett földekről. Bonyolítja a helyzetet, hogy a részarány-földkiadási eljárások sajnálatos módon nem zárultak még le mindenhol, ezeknek a késedelmeknek azonban a legtöbb esetben nem a szabályozás és nem az eljáró hivatalok az okozói, hanem egyéb objektív tényezők, illetve gyakran maguk a jogosultak.



Az előbb említett állami elővásárlási jog mellett a földforgalmi-adásvételi és földhasználati szerződések nyilvánossá tétele, a helyi földbizottságok szakmai kontrollja és az új földforgalmi szabályozásba épített egyéb kontroll-mechanismusok – mint például az egyes szerződések hatósági jóváhagyása – nagyban hozzájárultak a spekulációs célú földvásárlások és földhasználati jogviszonyok felszámolásához, ennek eredményei 2014 óta folyamatosan megmutatkoznak. Egy ilyen speciális és komplex szabályozásnak mindig reagálnia kell a végrehajtása során felmerülő jogalkalmazási tapasztalatokra és azok mentén idővel nyilván szükségessé lehetnek majd módosítások. Azonban az Európai Bizottság által a hazai földforgalmi szabályozás ellen indított támadás is azt mutatja, hogy sikerült Európa egyik legszigorúbb földforgalmi szabályrendszerét megalkotnunk. Várhatóan az Európai Bíróság ítéletétől függetlenül lehet majd indokolt a szabályozás módosítása, azonban ez nem jelentheti a mostani szigorú előírások lazítását.

Ma, csaknem egy negyedszázaddal a kárpótlási folyamat megindulását követően országsszerte rendezetlenek a jelentős, volt termelőszövetkezeti földhasználattal érintett termőföldterületekkel kapcsolatos tulajdonviszonyok. A mai napig a többségében már megszűnt egykori mgtsz-ek földhasználati joga van az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezve, ugyanakkor a hatályos jogszabályok szerint ezek egy jelentős részének törvény erejénél fogva az állam tulajdonába kellett volna kerülnie. Ön, mint a földjogi, ill. ingatlan-nyilvántartási kérdésekben a szakmai felügyeletet ellátó miniszter, tervez-e jogszabályalkotást vagy egyéb jogpolitikai intézkedést a probléma rendezése érdekében?

irányelveit, összesen húsz ilyen irányelv van, melyek közül kiemelendők a földhasználók helyzetének stabilizálását, fejlődésük elősegítését, a családi gazdaságok kialakítását és megerősítését előirányzó, a racionális földtulajdonosi és bérleti rendszer kialakulásának elősegítését, illetve az egyes termelési típusokhoz igazodó optimális birtokméretek kialakítását célzó irányelvek. De természetesen az állami birtokpolitikának valamennyi irányelvben foglalt szempontot egyszerre kell mérlegelni annak érdekében, hogy a földbirtok-politikai intézkedések a magyar földművesek érdekeit szolgálják és agrárgazdasági pozícióik stabilizálását, megerősítését eredményezzék.



Melyek most a legfontosabb birtokpolitikai irányelveink?

A Földművelésügyi Minisztérium és a Hungarikum Bizottság a hungarikum-törvényben vállalt feladatának eleget téve támogatja a nemzeti értékek, hungarikumok megőrzését. A legfontosabb célkitűzéseink között szerepel

A Földművelésügyi Minisztérium és a Hungarikum Bizottság a hungarikum-törvényben vállalt feladatának eleget téve támogatja a nemzeti értékek, hungarikumok megőrzését. A legfontosabb célkitűzéseink között szerepel

A Földművelésügyi Minisztérium és a Hungarikum Bizottság a hungarikum-törvényben vállalt feladatának eleget téve támogatja a nemzeti értékek, hungarikumok megőrzését. A legfontosabb célkitűzéseink között szerepel

Köztudomású, hogy Ön szívügyének tekinti a hungarikumok sorsát, jogi védelmét. A hungarikumokról szóló törvény immár öt éve hatályban van. Mint a Hungarikum Bizottság elnöke, miként értékeli: sikerült-e a kitűzött célokat elérni, az új jogszabályi környezetben érezhető-e javulás a nemzeti értékek védelmére, érvényesülése terén?

A helyi értéktárak létrehozása, kialakítása, bővítése, rendezvények, módszertani kiadványok létrehozása, a megyei értéktárak szerepének és fontosságának erősítése, az értéktárba felvett értékek megismertetése és népszerűsítése. Pályázati lehetőséget biztosítunk a települési és megyei önkormányzatok számára, az értékgyűjtésben aktív szerepet vállaló civil szervezetek és gazdasági társaságok részére.

A hungarikum-mozgalom sikerét mi sem bizonyítja jobban, minthogy Magyarországon eddig összesen 19 megyei értéktár és több mint 1000 települési értéktár jött létre, amelyekben több mint 1500 megyei értéket és közel 7000 települési értéket tartanak nyilván. A törvény tulajdonképpen egy felhívás a közösségek számára, hogy csatlakozzanak az össznemzeti értéktár, rendszerező és továbbadó munkához. Az adatok azt igazolják, hogy erre a kezdeményezésre szükség volt és találkozott a közösségek törekvéseivel.

A magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló törvényt 2012. áprilisában fogadta el az Országgyűlés, melynek módosítására 2015. évben került sor. A módosítás során figyelembe vettük a végrehajtás során felmerült tapasztalatokat, egyértelműsítettük a javaslattevők körét, szabályoztuk a hungarikum elnevezés kereskedelmi célból való használatát és jelentős lépést tettünk abba az irányba, hogy a törvény a külhoni magyarság közösségeit is megszólítsa. Ennek köszönhetően ma már egy valódi nemzeti, Kárpát-medencei szintű hungarikum mozgalomról beszélhetünk, ami a maga módján hozzá kíván járulni a határok feletti nemzetegyesítéshez, közösségeink identitásának megerősítéséhez.

Az értékek védelmével kapcsolatosan azt tudom mondani, hogy itt elsősorban nem adminisztratív természetű megoldásokra törekszünk. Meggyőződésemm, hogy értékeink védelme érdekében azal tesszük a legtöbbet, ha azokat a lehető legszélesebb körben tesszük ismertté. Ezt a célkitűzést kívánjuk szolgálni a rendelkezésre álló támogatási rendszeren keresztül is, amikor pályázati úton különböző népszerűsítő eseményeket, vetélkedőket, kiadványokat segítünk, és törekszünk arra, hogy az értékekhez

való pozitív viszonyulás gondolatát az ország és a Kárpát-medence legkisebb közösségeihez is elvigyük.

A közeljövőben milyen érték, termék hungarikummá minősítését tervezik?

A Hungarikum Bizottság önállóan nem kezdeményezi egy nemzeti érték hungarikummá nyilvánítását, hiszen egy alulról felfelé építkező rendszerrel van szó. A legfontosabb célkitűzés, hogy minden település, minden közösség feltárja, dokumentálja, megismeresse saját értékeit és egyetlen érték se vesszen el az utókor számára. Egy javaslat elkészítése nagy felelősséggel és komoly háttér munkával jár, mielőtt az adott nemzeti érték bekerül a Magyar Értéktárba vagy a hungarikumok jelenleg 64 tétel tartalmazó gyűjteményébe. A Magyar Értéktárban 152 érték található. Amennyiben a javaslat benyújtója kezdeményezi a kiemelkedő nemzeti érték felvételét a Hungarikumok Gyűjteményébe, úgy azt az illetékes szakbizottság újból megtárgyalja, és ezek után dönt róla a Hungarikum Bizottság.

Miniszter úr hogyan látja a magyar falu jövőjét? Van-e esélye annak, hogy Magyarország Kert-Magyarország legyen?

Általánosságban a magyar falu jövőjéről nehéz beszélni, konkrétumok kellenek. Azt látom, hogy egy adott település akkor lehet sikeres, ha meg tudja találni a saját útját, ha meg tudja határozni a saját belső erőforrásait, erősségeit, amire építközhet. Nagyon fontos egy település esetében – mint belső erőforrás – a közösség ereje, ami kezdetben gyakran csak egy-egy személy fanatikus hitét, elszántságát, vállalkozó kedvét jelenti, de ha ezt sikerül apránként közösségi szintre emelni, az kiterjesztési pontot jelenthet a településnek. Számos kedvező települési, falusi példának van már (pl. Panyola, Hernádszentandrás), ahol a helyi önkormányzat – némileg túlnyúlva azon a szerepkörön, amit a múltban a települési önkormányzatoktól megszoktunk – élére állt olyan, gyakran az agráriumhoz, kertészethez, élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó gazdaságfejlesztési kezdeményezéseknek, amelyeknek mára – helyi szinten – látványos az eredménye.

A Kert-Magyarország kifejezést a Földművelésügyi Minisztérium nemzeti vidékstratégiája emelte fókuszba, egy kertészeti programot hirdettünk meg ilyen néven. A programnak több alprogramja is van a zöldség-gyümölcs termesztésen át a gyógynövénytermesztésig.

A kertészetről tudni kell, hogy ez a harmadik legnagyobb ágazat a magyar mezőgazdaságban (az összes termelési érték mintegy tizenöt százalékát állítja elő), ezen felül magas kézimunka-igénye miatt a foglalkoztatási szerepe még ennél is jelentősebb. A kertészet – más mezőgazdasági ágazathoz képest – magas értékteremtő képességű. Magyarország természeti viszonyai a kertészet fejlesztésére mind a klimatikus és talajadottságok, mind a szakmai felkészültség, hagyományok tekintetében kiválóak. Zöldség- és gyümölcsféléink íz- és zamanyagai meghaladják, vagy legalábbis elérik a nyugat-európai termékekét. Összességében tehát a kertészet az egyik legnagyobb növekedési lehetőséggel, exportképességgel rendelkező mezőgazdasági ágazat.

A kertészet fejlesztésekor (is) meg kell említeni a jelenlegi vidékfejlesztési programot, amely számos pályázati lehetőséget nyújt az ágazat szereplői számára – külön felhívás van például üveg- és fóliaházak építésére, öntözés kialakítására, kertészeti gépbeszerzésre vagy akár gyógynövénytermesztés megvalósítására, bővítésére. Emellett a Földművelésügyi Minisztérium hazai költségvetési forrásból 2016-ban már második alkalommal hirdette meg (a

tanyafejlesztési program 4. célterületként) azt a programját, amely során az önkormányzatoknak lehetőségük adódott egyedi támogatási kérelmet benyújtani az országos zártkerti mezőgazdálkodás elterjesztésének támogatására. A zártkert-revitalizációs programban olyan települések részesülhettek támogatásban, melyek egykori zártkerti földrészeket újrahaznosítását és megővését vállalták közösségi termelés keretében, igazoltan őshonos vagy tájfajta növények ültetésével vagy telepítésével.

Végezetül megemlítem e tekintetben a „Legszebb Konyhakertek Magyarország Program” szemléletformáló tevékenységét. A programot 2012-ben Kovács Szilvia ötletgazda, karcagi alpolgármester indította el, amely mára országos mozgalommá nőtt: jelenleg 318 település körülbelül 14.000 kertművelője csatlakozott a kezdeményezéshez. A civil kezdeményezés a lakosság körében próbálja újra elterjeszteni a kertművelést és a háztáji gazdálkodást – a Földművelésügyi Minisztérium külső támogatásával. Legfőbb célja és hatása többek között a kertészkedésre való ösztönzés, illetve a kertészkedéshez szükséges tudás átadása, továbbörökítése, hogy a következő generációk is részesei lehessenek a kertészkedés örömeinek.

VILÁGUNK RÉSZÉ A NYOMTATOTT KÖNYV

Beszélgetés Kocsis András Sándorral, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének elnökével

Tölgyesi Tibor



A kiadók megmutatókai lehetősége, a nyomtatott könyv ünnepe volt a nemrég lezajlott Nemzetközi Könyvfesztivál és az lesz az előttünk álló Ünnepi Könyvhét, mindkét rendezvény helyszíne Budapest. Ezek kapcsán készült interjúnk Kocsis András Sándorral, aki két szempontból is érintett a nyomtatott könyvek tekintetében, hiszen egyrészt a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének az elnöke – s ezáltal a fenti két esemény főszervezője –, másrészt a Kossuth Kiadói csoport vezérigazgatója.

Első kérdéskörben beszéljünk a MKKE-ről! Hogyan jellemezné röviden a szervezet összetételét, céljait?

Egy olyan érdekvédelmi szervezet vagyunk, aminek jelen pillanatban száz tagja van. Minden belépett tagunk használhatja, és használja is a kolofonjában – mintegy védjegyként – hogy szervezetünkhöz tartozik. Múlt csütörtöki közgyűlésünkön újabb kilenc taggal bővültünk, és fontos választásra is sor került, hiszen megválasztottuk Péterfy Gergelyt az egyesülés új igazgatójának. Felépítésünk szerint a stratégiai kérdésekben egy 11 tagú – ennek már ötödik éve én vagyok az elnöke – elnökség dönt, az igazgatónak elsősorban a napi operatív munka irányításában van szerepe. Nagyon bízunk Gergelyben, a tőle elvárható megújulásban, hiszen nagyon felkészült, ambiciózus személy került általa erre a fontos vezető posztra.

Két nagy hazai könyves rendezvényünk van a Nemzetközi Könyvfesztivál – ez idén már áprilisban lezajlott – és az Ünnepi Könyvhét, ami június 8-án nyit. A Frankfurti Könyvvásáron való megjele-

nés is a mi feladatunk, Supka Géza Alapítványunkon keresztül pedig kisebb rendezvényeket szervezünk többek között az őszi Könyves Éjszakát. A nagy rendezvényeinken szépszámú érdeklődő jelenik meg, ez köszönhető minden bizonnyal a kiadók által adott vásárlási kedvezményeknek is.

Fontosnak tartom, és természetesen büszkék vagyunk rá, hogy az egyesületünk jogelődjének alapítási éve 1795 – ekkor néhány évvel vagyunk a nagy francia forradalom után, a napóleoni idők kezdetén – azóta folyamatosan működő civil szervezatként létezőnk. Hazánkban, Európában másodikként alakult ilyen jellegű szerveződés, minket csak a svédek előztek meg három évvel.

Ki lehet tag Önöknél?

Jelentkezés után el kell fogadnia etikai kódexünket, a felvételi processzus pedig a taggyűlés előtt zajlik, ami kedvező esetben dönt a jelentkezés felvételéről.

Ha kamaraként működne, akkor magánszemélyeket is felvehetnénk a tagjaink sorába, illetve akkor tényleges jogosítványaink is lennének. Tehát így hozzánk természetes személyek nem, csak jogi személyek léphetnek be. Sajnos kamarává átalakulnunk semmi esélyünk nincs – én kétszer futottam neki az elmúlt tíz évben – hiszen kamarákat csak természetes személyek hozhatnak létre.

Érdeklődésként mennyire tudnak hatékonyak lenni?

Ez sokszor nagyon jól működik, máskor szinte egyáltalán nem. Megvilágítom egy időszerű példával. A rendszerváltás

utáni évek legsúlyosabb könyvszakmai problémáját a Könyvbazár – ahogy sokan emlegetik Alexandra - bebukása jelentti, hiszen ez súlyosan veszélyezteti az hazai kiadói világot. Előzménye volt az eseményeknek, hogy a Pécsi Direkt három évvel ezelőtt felszámolásra került, és egy új cégstruktúra épült ki. A nagykereskedői cég neve lett Könyvbazár, a boltokat – 56 boltról van szó – üzemeltető cég neve Rainbow Kft. volt. Ez a két cég okozta a végtelenül súlyos problémát, és a hatás még évekig látszódnia fog a könyvszakmán. Jelen pillanatban mediátorként tudunk közvetíteni, s így segíteni az elszámolási ügyekben.

A csődfolyamat a kiadókat sújtja, és nagyon kevés az esély arra, hogy ők valaha is bármit is viszontlátnának a pénzükből. Ez olyan foglalkoztatási problémát jelenthet, ami rengeteg munkahely megszűnésével járhat, több száz ember kerülhet utcára. Ezért az egyik megoldásnak azt tartanánk, hogy egy állami követeléskezelő cég vásárolja fel – akár diszkont áron is – a kiadók követeléseit, hisz egy jogi személy nagy követelés állománnyal, sokkal esélyesebb a kártérítésre, mint számtalan apró cég – 700 ilyen károsult cég van – a maga kisösszegű követelésével.

Az egyik nagykereskedő bukása milyen következményekkel járhat?

A Könyvbazár bukása olyan horderejű, hogy az egyesületünk elnöksége elfogadott egy hat pontból álló javaslatcsomagot, ami a magyar könyvszakma rövid és középtávú elképzeléseit tartalmazza. Ezt személyesen Orbán Viktor miniszterelnök úrnak küldtem el, sajnos eddig még nem kaptam rá választ, vagy reakciót,

úgy tudom átkerült a javaslatunk intézkedésre Varga Mihály miniszter úrhoz.

Ez a bukás az addig háromszorosított magyar könyvkereskedelmet kétosztatúvá tette, jelen pillanatban a Lira és a Libri uralja a piacot. Ez a két nagy kereskedő cég abszolút megerősödött ebben a folyamatban, viszonylag gyorsan próbálják konszolidálni a helyzetet, annak ellenére, hogy 3-4 milliárd forint forgalomkiesésre lehet számítani ebben az évben.

A kiadók mennyire okolhatók a jelenlegi nehéz helyzetükért?

Három évvel ezelőtt az összes kiadó aláírta és elfogadta, hogy a meglévő pécsi direktes – a Könyvbazár elődje – tartozásokat Matyi Dezső, a nagykereskedés tulajdonosa kifizeti. Az ma már látható, hogy ez a bizalom hiba volt, már akkor be kellett volna döntenie a nagykereskedést, de az ember ebben az esetben is csak utólag nagyon okos. Ebben az időben az Alexandra abszolút piacvezető volt, a kiadók többsége forgalmának 35-40 %-át rajta keresztül bonyolította, ezért mindenki reménykedett, hogy egyszer elül a vihar, rendbe jönnek a dolgok, és megkapja a járandóságát, de ez sajnos nem így történt.

Nem volt ebben túl sok naivitás?

Nem annak nevezném, hisz a kiadóvezetők abból indultak ki, hogy alapvetően abszolút tisztességes magatartást tanúsítanak majd velük szemben. Ma már sajnos bebizonyosodott, hogy erről szó sem volt, tisztességtelen folyamatok zajlottak, melyek végül törvényszerűen vezettek a bukáshoz, a csődhez. Sajnos a hazai ellenőrzés nem teszi lehetővé,

hogyan ez időben felszínre kerüljön, ha az adóhivatal megkapja a járandóságát, sokáig rejtve maradhatnak a bizományosan beszállító kiadókkal szembeni tisztességtelen húzások.

Hogyan zajlik napjainkban az elszámolás a kiadó és a kereskedelem között?

A magyar gyakorlat az, hogy a kiadó beszállítja a kereskedőhöz az általa kiadott könyveket bizományba, a terjesztő utólag a fogyasztás alapján fizet. A fogyasztás jelentései sokszor nem követik a valós eladást, így a kereskedő úgy használja a kiadó kötetét eladásából befolyt összeget, hogy a kiadó arról nem is tud.

A bizományosi rendszer sok helyen működik külföldön is, nem is abban látom az alapvető problémát, hanem a forgalmazott könyvek utáni százalékokban. Nálunk nem ritka az ötven százalék feletti árrés, ennyit kap a nagykereskedés a könyv árából. Külföldön is létezik ilyen magas árrés, de csak a könnyű műfajú könyvek esetében. Nálunk a könyvkereskedelem hallani sem akar a differenciált árrésekről, pedig ennek van racionális alapja. Egy ismeretterjesztő mű, egy tudományos munka előkészítési, lektori, szerkesztői munkája összehasonlíthatatlanul bonyolultabb, egy ponyvaregénynél, mégis azonos árréssel kerül elszámolásra a kiadó felé. Én ezt teljes mértékben elfogadhatatlannak tartom, de ahhoz, hogy ez változzon a kereskedők és kiadók konszenzusára volna szükség. S hiába akarják a változást a kiadók, az a kereskedők ellenállásán megbukik. Mi is sokszor megpróbálunk közvetíteni a felek között, de mivel nem vagyunk kamara ennek semmilyen jogi relevanciája nincs. A változáshoz megegyezési alap szükségeltetik, pillanatnyilag ez elől a kereskedelem elzárkózik.

A könyvszakma azért is nehéz helyzetben van, mert – s ez világjelenség – esik a nyomtatott könyvek példányszáma. Ön hogyan látja ezen a téren a jövőt?

Valóban a digitális világ, az e-könyvek nagyon erősen tért hódítanak. Ebből nem lenne akkora forgalomkiesés, ha Magyarországon nem lenne divat e-könyvet lopni, vagyis illegálisan letölteni. Azt mindenki belátja, hogy ezeknek a kiadványoknak is jelentős költségei vannak, amíg felkerülnek a netre, de ha lehet, akkor nem adnak érte pénzt. Ez a fekete letöltés nyilván etikátlan, s bár világszerte működik, nálunk hihetetlenül magas arányban fordul elő.

Meggyőződésem, hogy a nyomtatott könyv még nagyon sokáig van létjogosultsága, de mivel a példányszámok radikálisan csökkennek, ehhez kiadói oldalról alkalmazkodnunk kell. Az albumpiac, amiben a Kossuth csoport élen jár, abból a szempontból szerencsés, hogy az e-könyvek világában a nagy, színes anyagok még nehezen kezelhetők.

A printes világ véleményem szerint mindaddig élni fog, míg az olvasó igényli azt az életérzést, amit a kézbe vehető, nyomtatott könyv érzete nyújt. A könyv nem csak egy tárgy, hanem annál sokkal több, mely megjelenik az illatában, a dekoratív, fizikai valójában, a terjedelmében a szerethetőségében, s ennek következtében a nyomtatott könyv életünk részét képezi.

Önök piacvezetők a hangos könyvek tekintetében. Erről a formáról mi a véleménye?

A hangos könyv-kiadásnak a szerkezete eltér a nyomtatott kiadásétól, hiszen itt fajlagosan magas az első példány előállításának költsége, - hangfelvétel, jogdíjak megszerzése - de utána az egyes példányok legyártása már lényegesen olcsóbb, mint egy nyomtatott könyvnél.

A hangoskönyvpiac háromnegyede a mienk, nagyjából 260 kiadványunk van, ezt a munkát a Mojzer Kiadóval közösen végezzük. Azonban a 300 milliós árbevétellel ez a termékfajta a teljes könyvpiac talán egy százalékát jelenti

ma még, mert bár állandó növekedésben van, ez a folyamat nagyon lassú. Kínálatában két műfaj a jellemző, az egyik a gyermekirodalom, a másik szépirodalom, ennek is a veretes változatai. Büszkék vagyunk, hogy a mindenkori legmagasabb eladott példányszámot Örkény István Egyperces novellái érték el, Mácsai Pál tolmácsolásában.

Hogyan oszlanak meg megjelentetésben a nyomtatott könyvek?

A magyar nyomtatott könyvkiadásnak és értékesítésnek tartalmi felosztása alapján – a tankönyveket nem ideértve, hisz azt az állam magához vonta - nagyjából 26% az ismeretterjesztő mű, utána 23% körüli a szépirodalom aránya, de ebbe éppen úgy ott vannak Shakespeare művei, mint a Harry Potter is. 20% a gyermekkönyvek, utána következnek a szótárak, lexikonok, idegen nyelvű kiadványok, importkönyvek. Örvedetes, hogy a gyermekkönyvek aránya növekvőben van, hisz ők lesznek a jövőbeli fogyasztók.

A tartalomtól kívül a másik jelentős mutató a példányszám. Napjainkban úgy gondolom, ha egy könyvet háromezer példányban sikerül eladni, az már sikernek számít, pár évtizede ez a határ öt-tízernél húzódtott. Olyan kuriózumokról nem is beszélve, hogy az 1992-ben kiadott Nagy egészségkönyvből nyolc év alatt 160 ezer példány kelt el, vagy az Új magyar lexikon sorozat szinte minden magyar család könyvespolcán megtalálható volt.

Említett sikeres műfajokat, de vannak olyanok is, amik kiadása nagy kockázattal jár. Ők hogy jelenhetnek meg?

Egy könyv értékesítésében nagy szerepe van a műfajnak, a borítónak, a tipográfiának, a címnek, de főleg a magyar vagy külföldi szerző ismertségének.

A könyvkiadás egy gyönyörűséges szakma, de üzletileg, a világ egyik

legnagyobb kockázatával jár. Nem áll mögöttünk senki, minden teher ránk hárul, s ha megjelenik a könyv a kereskedő bizományba veszi át tőlünk.

A fokozott kockázatú megjelentetésekre módot adna az állami támogatás, vagy – ez sokfelé működik a világban – az alapítványok általi finanszírozás. Üzleti alapon nem lehet kiadni például elsőkönyves szerzőket. Ilyenkor kellene jönnie, mondjuk az NKA-nak, és vállalnia a kockázatot, hiszen új szerzőkre, költőkre szükség van s valakinek meg kell adnia számukra a lehetőséget.

Egy másik lehetőség, hogy a szerző maga finanszírozza meg a műve kiadását, ezáltal felvállalva az üzleti kockázatot.

Ezen felül létezik még az, mikor a szerző megír valamit –lehet nem is szánja piacra, csak mondjuk, néhány barátjának akar adni belőle – és korlátozott példányban szeretné kinyomatni, de nem tudja, mit kell tennie. Ekkor jön bizonyos összegért a self publising szolgáltató cég, aki segít a szerkesztésben, előkészítésben, nyomtatásban, de természetesen minden költséget a szerzőnek kell állnia.

A költségek optimalizálására sok országban már a print on demand-t (igény szerinti nyomtatás, POD) alkalmazzák. Ez nálunk hogy áll?

Még gyengén áll a hazai kiadás ezen a területen, de a Kossuth Kiadói csoport, pont a mostani Ünnepi Könyvhétre hozza ki először könyveit ezen a módon is. Őt kötetünk jelenik meg, mindegyik harminc példányban, markáns dizájnnal. Már volt egy kiadó, aki foglalkozott POD-kiadással, anno súlyosan belebukott, de én úgy gondolom a mi nagy rendszerünkön belül, mára ennek is lehetőséget kell adnunk.

A POD-rendszer működhet úgy is, hogy valaki bemegy a boltba, megnézi

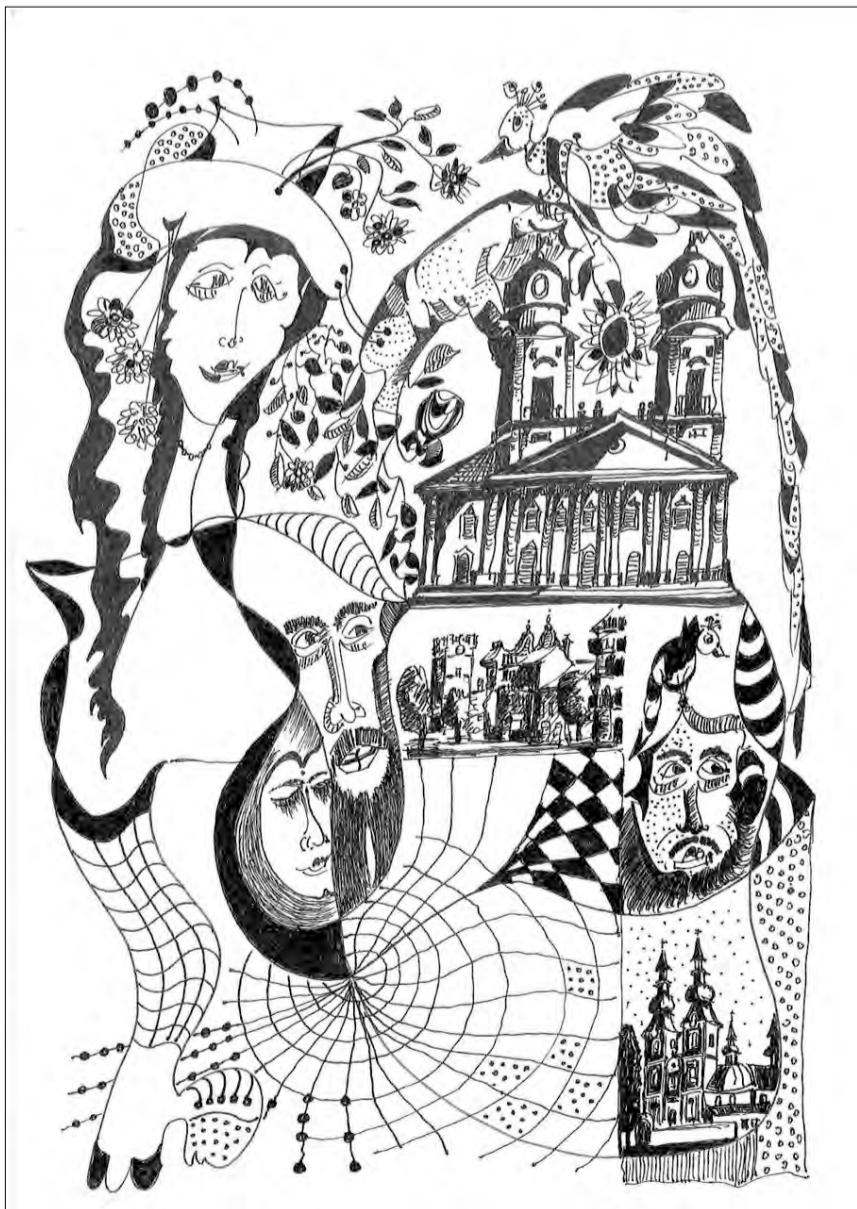
a könyvet, de nem kapja meg, hanem megrendeli és néhány nap múlva visszamegy érte, vagy kiküldik számára postán. A mi felállásunkban a vevő magával viheti a kötetet, és a a kollégánk jeleznek, ha lefogy a készlet, s akkor utánarendelünk a nyomdánál.

Végezetül: mit kell tudnunk a jelentős múltú Kossuth Kiadóról?

A Kossuth Kiadói csoportban hat vállalkozás van, amiből öt kiadással foglalkozik, ezek témaválasztás szerint különbözőnek egymástól.

A Kossuth Kiadói Zrt. profilja mindenévről, sok ismeretterjesztő kiadványunk itt jelennek meg a hangoskönyveink is. A Ventus Libro Kft. elsősorban gyerekfoglalkoztatókat ad ki, a Noran Libro Kft. területe a szépirodalom, politika politológia, a Naphegy Kiadó kizárólag nagyon színvonalas gyermekkönyvekkel foglalkozik. A Ventus Commerce két havilapunkat adja ki, gyakorlatilag lapkiadóként működik.

Eddig tartott az interjú, azonban nem volna teljes a kép, ha nem említenénk meg a (nyomtatott) betű még egy felbecsülhetetlen előnyét. Aki ismeri a nyelvet, a betűk jelentését, az akár az egy évezredekkel ezelőtt lejegyzett írást is el tudja olvasni, az abban rejlő információkat tudja értelmezni. Ezzel szemben alig pár évtized elteltével gyakorlatilag – mert már alig van hozzá eszközünk – visszaközelíthetetlen egy XX. század végi lyukkártya, mágneslemez, mágnes szalag, s a CD-n, DVD-n rögzített adathalmazokat pedig néhány évtized alatt majd önmaguktól visszafejthetetlenekké válnak. A digitalizáció rohamos fejlődése nem csak az alkalmazott rendszerek, de a hozzá kapcsolódó hardveres rögzítéseknek is olyan állandó változását hozza, ami beláthatatlan, míg a betűk által „kódolt üzeneteket” – akár kézzel írva, akár ha nyomtatva látjuk a könyvekben – minden bizonnyal még évszázadokig tudjuk majd értelmezni.



Deák Mór Sokáig bírtad

Rossz volt az álom,
Dolgozol, mint a barom,
mégis semmire jutsz.

Ezernyi gond úgy tör be,
már a hátad is görbe,
tenéked ez a juss,

hogyan ilyen sokáig bírtad.
A pénz magáról hírt ad
az élet más felén.

Valaki vési arcod,
elrejtéd, odatartod,
legyél kemény.

Elbiceg minden álom,
van egy nyűtt nagykabátom,
azt is neked adom.

Nagy tél jön, s el se múlik,
inmentől már a túlig
csak ruhátlanodom.



A LÉTEZŐ ÉS A LEHETSÉGES SZORÍTÁSÁBAN

Politikusi emlékiratok a világ közelmúltjáról

Koncz Attila

Nem hiszem, hogy sokan hánykolód-nának álmatlanul éjszakánként miatta, azzal sem vitakoznék, aki tipikus „First World problem”-nek minősítené, és kétségtelen, hogy aligha kapna helyet az emberi civilizációt pusztulással fenyegető tíz legfontosabb veszély listáján. De legyünk egy kicsit távlatosabbak, megér-tőbbek, egyszersmind vérbeli bölcsészek, és tegyük föl magunknak a kérdést: va-jon milyen anyagból dolgozhatnak majd a jövő tudósai, ha napjaink történetét akarják rekonstruálni?

A válasz csak elsőre tűnik magától érte-tődőnek. Mi ugyanis hozzászokhattunk, hogy az előző pár évszázad olyan bőséggel termelte az elolvasásra, értelmezésre és közzétételre váró dokumentumokat, hogy a bennük való búvárkodásnak csak az ember fizikai és szellemi korlá-tai szabhatnak határt. De mi a helyzet napjainkban? Hát az, hogy magán- és közéletünk történései a valóságból átkerül-tek a virtuális térbe, amivel távolról sem az a fő probléma, hogy felgyorsította a folyamatokat, hanem sokkal inkább az, hogy teljesen esetlegessé, sőt legtöbbször szándékoltan lehetetlenné tette az ese-mények hiteles dokumentálását.

Természetesen minden korban megpró-bálkoztak a „bűnjelek” eltüntetésével. Az eszközök egyre finomodtak, mind iparibbá és mechanizáltabbá váltak civi-lizációnk fejlődésével: a brutális és vadul pusztító tüzet szép lassan felváltotta a finomabb, glaszékesztyűs iratmegsemmi-sítő. Emlékezzünk csak vissza a huszadik század magyar és európai történelmére: valamennyi katalizma és rendszerváltás a papírok halálával kapcsolódott össze, legyen szó akár a náci Németország vég-napjairól vagy éppen az állambiztonsági iratok jó részének 1989-es megsemmisítéséről a budapesti belügyminisztérium alagsorában. Mára pedig eljutottunk oda, hogy elég néhány billentyűleütés vagy éppen egérmozdulat, és nincs to-vább mit keresnie az esetleges kíváncsis-kodónak.

Gondoljunk bele. Amíg korábban nem-csak az írásos kommunikáció anyagát igyekeztek megőrizni, hanem még az élőszóban elhangzottak, emlékeztető gyanánt történő papírra vetése is min-dennapos gyakorlat volt, manapság a levelezés túlnyomó többsége elektroni-kus formában keletkezik, a legfontosabb testületek üléseiről vagy semmilyen, vagy csupán a döntéseket rögzítő, csontvázsze-

rű jegyzőkönyvek születnek, a hatalmi gépezet működtetése pedig legtöbbször maradó nyomok nélkül, elsősorban telefonon keresztül történik.

A jövő történettudományának hatal-mas problémát fog jelenteni, hogy a digitális korszak eseményeinek valódi mozgatórugóiról, rejtett összefüggéseiről és emberi vonatkozásairól aligha lesz a birtokában számottevő mennyiségű dokumentum, mivel azok a korábban megszokott papír alapú formátum helyett ma vagy egyáltalán nem kerülnek rögzítésre, vagy olyan virtuális felhőben raktározódnak el, amelyek megőrzésére sem szándék, sem lehetőség nincsen. Ha pedig véletlenül mégis fennmaradnának egyes elemeik, azok sem lesznek értel-mezhetők a kontextus hiányában.

Ebben a helyzetben különösen meg kell becsülnünk a politikusi visszaemlékezé-seket, amelyek – minden problémájuk és korlátjuk ellenére – komoly segítséget nyújtanak a kortársaknak és a kései utó-dok számára is az adott időszak megis-meréséhez és megértéséhez.

De mit akart mondani az író...?

Az emlékirat műfaja tiszteletre méltó hosszúságú és egészen színvonalas múlt-ra tekinthet vissza. Már a régi görögök is – mondhatnánk, de most mégis inkább Iulius Caesar-ra utalunk itt elsősorban, mint az egyik legkorábbi mesterre. Ki gondolná, hogy a jeles hadvezérnek és politikusnak még arra is volt ideje, il-letve szándéka, hogy tetteiről irodalmi eszközökkel számoljon be kortársainak? Márpedig erről tanúskodik két könyve, a galliai harcokról, valamint a polgárhá-borúrol írottak. Ezek műfaja egyébként *commentarii*, amit magyarra általában a *feljegyzések* szóval fordítanak. Érdekes el-lentmondás feszül egyébként közöttük: míg a latin verzió etimológiája a gondos, alapos kidolgozásra utal, a magyar meg-felelő sokkal inkább kelti a rögtönzöttség, az esetlegesség hangulatát.

Ami Caesar munkáit illeti, vitán felül áll, hogy az előbbi megállapítás igaz rá: a szerző retorikai képzettsége és irodalmi műveltsége okán is bizonyos, hogy ránk maradt szövegei pontosan meghatáro-zott politikai céllal és ennek megfele-lő írói módszerrel születtek meg. Annak pedig végképp nem szabad megrévesznie az olvasót, hogy a *Feljegyzések* egy-szerű stílusa és tárgyilagos hangneme két

évezrede közmondásos: bizony, a lapidá-ris kifejezőmód, a harmadik személyű fogalmazás, illetve az érzelmektől való teljes mentesség éppen, hogy a jól felfo-gott szerzői szándék eszköze, semmint a vele született szerénységé. Önmaga, pontosabban vitatható tetteinek igazo-lása itt a cél, úgy csoportosítva a ténye-ket, hogy azok meggyőzzék az olvasót egyrészt katonai képességeiről a galliai sikerek felidézésével, másrészt politikusi tisztességéről, amit a polgárháború véres eseményei kérdőjeleztek meg erősen.

De ugorjunk az ókorból máris a husza-dik század forgatagába, és idézzük fel Winston Churchill alakját, aki törté-nelmi tárgyú munkáiért, amelyek közül egyértelműen kiemelkedik a második világháborúrol írott vasos kötete (sőt: hat kötete), 1953-ban irodalmi Nobel-díjat kapott. Igen, ez talán még Bob Dy-lan elismerésénél is meglepőbb, hiszen Churchill esetében aligha beszélhetünk szépírói erényekről. Ezzel persze koránt-sem a szerző képességeit szeretnénk két-ségbe vonni, sokkal inkább az irodalom-fogalmak körüli ellentmondásosságra utalnánk.

A műfaj és többé-kevésbé a stílus tehát összeköti a két nagyformátumú politi-kust, amiben viszont a különbség egy-értelműen érzékelhető, az írói szándék. Churchill esetében ugyanis önigazolásról aligha lehet szó, szükség sem lett volna rá, viszont ott motoszkál benne végig a gondolat, amit ő maga így fogalmazott meg aforisztikus tömörséggel: „*Minél messzebbre nézel hátra, annál messzebbre látsz előre.*” A második világháborús fel-jegyzések célja tehát nem más, mint meg-mutatni a politika sötét oldalát, feltárni annak gonosz logikáját, és figyelmeztetni rá, hogy időben kell cselekedni, ha nem akarjuk megismételni a múlt hibáit.

„Az igazat mondd, ne csak a valódit...”

Akár az önigazolás szándéka, akár a pe-dagógusi véna mozgatja a szerző tollát, joggal tehetjük fel a kérdést: mennyire hitelesek a politikusi emlékiratok, illetve egyáltalán milyen módon kell nekünk, olvasóknak kezelnünk ezeket a szövege-ket? Elvégre nemcsak az írói koncepció, hanem számos más objektív akadálya is lehet a tényekhez való hűségnek.

Itt van például a feledékenység. Ember legyen a talpán, aki több év vagy akár egy egész életpálya történéseit fejben

tudja tartani, még ha csak a legfontosab-bakat is. További kérdés, mennyire jól informált maga a visszaemlékező, elvégre arra sincs garancia, hogy ő tévedhetetlen lenne. Arról sem szabad megfeledkez-nünk, hogy ez bizony olyan szakma, ahol elég sok a titok, amelyek közül jó néhányat maga az állam is véd, minden-féle fenyegetésekkel körbepátyázva őket. Ezeket a tilalmakat pedig nyilván még a legrangosabb politikusoknak is tisztelet-ben kell tartaniuk.

Ahol azonban ilyen nagy a szükség, ott a segítségnek szintén közel kell lennie. És valóban: ezek a könyvek ugyanis ma már legtöbbször nemhogy egy profi „szellemíró” erőfeszítéseként születnek meg, hanem igazi csapatmunkának kö-szönhetően. Nem ritka, hogy akár több tucat különböző szakma képviselője dol-gozik a kéziratot, akik között ott van a történésztől az informatikusig, a kato-nai szakértőtől az újságíróig számtalan terület jeles ismerője. Bizony, ha kézbe veszünk egy-egy ilyen vasos kötetet, hosszú oldalakon keresztül olvashatjuk az elején vagy a végén a köszönetnyil-vánításokat, és ne gondoljuk, hogy ez pusztán udvariasság a címlapra nyomta-tott nagy névtől.

De akkor valójában mi is itt a híres poli-tikus szerepe? Egyrészt nyilvánvalóan a saját motivációjáról egyedül ő tud hite-lesen beszámolni. Ugyanígy a történé-sek emberi oldaláról, a személyes kap-csolatok minőségéről, valamint azokról a tényekről, amelyek egyetlen írásos dokumentumban sem lettek rögzítve. Szerencsés esetben fenntartja magának a narratíva megalkotásának a jogát: ez az, ami rendszerezni és összefogni képes az ezer irányba futó szálakat, és végered-ményben megmutat valamiféle víziót, gondolkodási sémát vagy logikát, amit a döntései mögött látnunk kell.

Másképpen közelítve a politikusi me-móirodalomhoz, azt is mondhatnánk, hogy ezek olyan modern történelem-könyvek, amelyek alapos és szerteágazó forráskutatás alapján, ugyanakkor va-lamilyen értelmezői szándék jegyében fo-glalják össze egy adott korszak történiáját. Előnye ugyanaz, mint a hátránya: a fősze-replő személye egyszerre jelent garanciát a sok tekintetben meghatározó jelentő-ségű bennfentes információk jelenlétére, ugyanakkor a tények, illetve adatok kö-zötti önkényes szelektálásra is. Rosszmá-ján hozzátehetjük: a magas tudomány

sem mentes az efféle prekonceptiós eljá-rásoktól, másrészt sok esetben éppen az irányzatosság az, ami segíthet leleplezni és megérteni a valódi mozgatórugókat, mi-közben maga az információ manipulált.

Tanítómesterünk a történelem

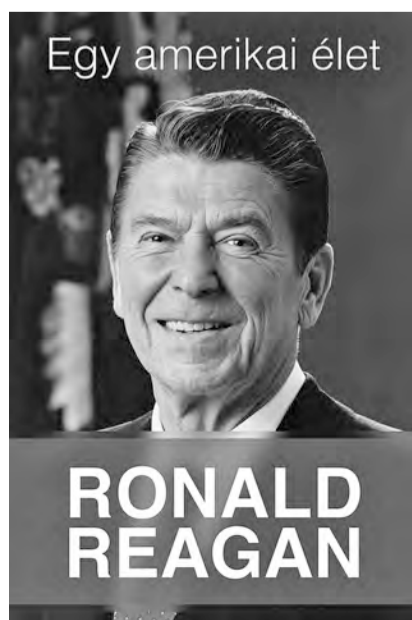
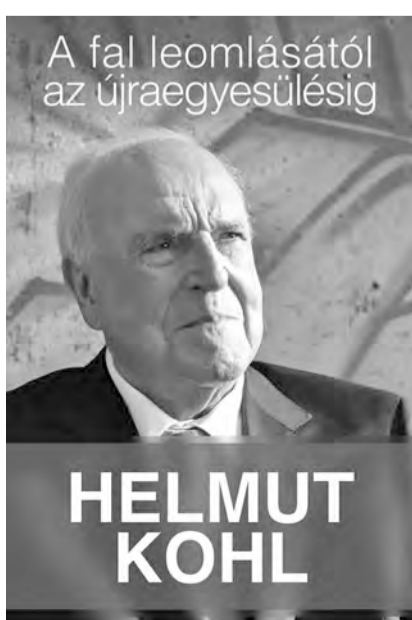
Magyarországon különösen fontos, hogy a világpolitika egykori és mai irányítói-nak visszaemlékezései hozzáférhetők le-gyenek – ezt ismerte fel, illetve vállalta föl az Antall József Tudásközpont. Rendület-len lelkesedéssel fordítanak le és adnak ki olyan munkákat, amelyek nélkül aligha magyarázható meg a világ közelmúltja, az 1970-es évektől napjainkig. Bizonyá-ra nem az aligha vasos nyereség készíti erre a Tudásközpontot, hanem az a misz-szió, hogy korszerű és színvonalas hátteret biztosítson az elsősorban épp Antall Jó-zsef nevével fémjelvezhető magyar konzervatívizmusnak, de lényegében mindenki-nek, aki szeretne túltekinteni napjainkon és határainkon, szeretné megismerni és megérteni annak az évszázadokra vissza-tekintő nyugati politikai hagyománynak a mibenlétét, amely – ma már jól látható korlátai ellenére – még jó ideig bizonyára meghatározó marad a világ színpadán. Ott, ahol egyébként nekünk is helyt kell állnunk nap mint nap, a legkülönbözőbb kihívásoknak megfelelően.

Az Antall József Tudásközpont önéletraj-zsi sorozatában megjelent kötetek közül most ötöt szeretnénk bemutatni röviden annak illusztrációjaként, hogy milyen fontos, színvonalas, illetve nem utolsó sorban érdekes írásokról van szó, amelyek bizonyosan nemcsak a történészeknek és a politológusoknak, hanem mindenki számára hasznos ismereteket kínálnak.

Egységben az erő: Reagan és Thatcher

Valószínűleg sokan ismerik az angol John O’Sullivan könyvét, amely a kom-munizmus bukását három személyiség, Ronald Reagan, Margaret Thatcher és II. János Pál pápa határozott politikai felfogásának, illetve következetes cselek-vésének tulajdonítja. Különleges és iz-galmas szellemi élmény, hogy az Antall József Tudásközpont jóvoltából közülük kettőnek az emlékiratai immár kiváló magyar fordításban is kézbe vehetők.

Ha beleolvasunk az amerikai elnök visszaemlékezéseibe, azonnal szem-be ötlük, hogy annak lapjain milyen sokszor jelenik meg a terror szó, illetve



menyire hasonló volt a Szovjetunió és a kommunista mozgalmak tevékenysége napjaink iszlám fundamentalistáiéhoz. Ugyanazok a célok, ugyanaz a gondolkodásmód, ugyanazok az eszközök. És korántsem meglepő módon az amerikai és világgözvélemény, illetve a politikai baloldal reakciója is emlékeztet a mostanira: ahogyan maga Reagan megjegyzi, hiába tartották őt mindig is a „nagy kommunikátornak”, épp az egyik legfontosabb céljában, a közép-amerikai térség stabilizálásában nem tudta maga mellé állítani a többséget.

A mai helyzettel való párhuzam napnál is világosabb. Akkor a Szovjetunió arra törekedett, hogy olyan módon destabilizálja az Egyesült Államokat, hogy a hozzá közel fekvő országok belső rendjét először felborítja, majd totális diktatúrát kiépítve azokban egyrészt gazdasági nyomás alá helyezi a nyugati világ vezető hatalmát, amelynek külkereskedelme jelentős részbe ide irányul, illetve migrációs válságot idéz elő, milliók számára téve lehetetlenné az otthon maradást. Az Iszlám Állam és a mögötte állók ma is ugyanezt a receptet követik, ebben semmi új.

Meghökkentő olvasni Reagan visszaemlékezéseit arról, hogyan követtek el szinte nap nap után robbantásokat, emberrablásokat és egyéb támadásokat amerikai, illetve nyugati-európai emberek ellen szerte a világban, katonák és polgári személyek ellen egyaránt. Be is valja az elnök: nyolc éves hivatali idejét ezek, illetve megoldásuk nehézségei keserítették meg a legjobban.

Ami az amerikai kormányzat belső működési viszonyait illeti, Reagan korántsem fest idilli képet. Saját bevallása szerint nem tudott mindig eredményesen megküzdeni stábjának öt elszigetelni kívánó törekvéseivel. Bizony, akadt egy-két súlyos botrány, amely annak volt következménye, hogy az elnök rossz személyi döntést hozott, a stratégiai pozícióba kinevezett személy pedig inkább az információk eltérítésén, mintsem célba juttatásán dolgozott hivatala eszközeit felhasználva. Aligha gyakori a politikusi memoárok között, de Reagan képes volt belátni, elismerni és a felelősséget is vállalni azért, hogy olykor neki magának sem volt fogalma arról, mi történik a Fehér Ház falai között.

Az Atlanti-óceán keleti partján, Nagy-Britanniában közben egy másik erőskezű politikus, Margaret Thatcher állt a kormányruznál. Ha ott folytatjuk a gondolatmenetet, ahol az imént abbahagytuk, azt a különös megfigyelést tehetjük, hogy Londonban az apparátust nem a személyhez kötődés és a négy, illetve nyolc évben való gondolkodás, hanem az állandóság, de legalábbis a meggyőződés és a szolgálat közötti éles határvonal jellemzi. A Downing Street 10-ben dolgozó stábot a konzervatív miniszterelnök nem maga választotta, hanem megörökölte munkaspárti elődjétől, de még sajtótitkára, a legendás Bernard Ingham is, aki pedig öt hónappal később foglalta el állását, egyenesen ellenzéki beállítottságú volt, együttműködésüket ez mégsem zavarta semmiben, sőt. Talán ez is egyike lehet az angol politikai rendszer különleges stabilitásának – igaz, valószínűleg legalább annyi idő kellett a kialakulásához, mint amennyi a legendás angol gypehez szükségeltetik...

Sokat elárul Margaret Thatcher Európával kapcsolatos megfontolásairól, hogy az emlékiratok egyik vonatkozó fejezete *A Babel expressz* címet viseli. De még ennél is messzebb megy, és már az 1980-as évek végének Európai Közösségével kapcsolatban megfogalmazza azt az állítást, amely szerint Brüsszel központosítási törekvései semmiben sem különbek Moszkva hasonló szándékától. Azok a nemrégiben komoly vitát, sőt botrányt kiváltó hasonló mondatok tehát, amelyek Orbán Viktor miniszterelnök nevéhez fűződnek, korántsem újak, már itt megjelennek: Thatcher olyan európai szuperállamról beszél, amely aztán új dominanciát kíván gyakorolni Brüsszelből. Az angol miniszterelnök – saját országának sok évszázados tapasztalataiból kiindulva – arra is felhívja a figyelmet: a nemzetállamok „makacs politikai realitásokat testesítenek meg”, amelyeket aligha képes felülírni bármiféle európai-ság-eszme.

Két férfi egy eset: Bush és Kohl

Ahogy párhuzamba állíthattuk Reagan elnököt és Thatcher miniszterelnököt, ugyanúgy tekinthetünk George Bush és Helmut Kohl párosára a kilencvenes évek legelejének sorsdöntő eseményeivel kapcsolatban: a kelet-európai átalakulás, illetve az új, egypólusú világrend kialakulása idején.

Az erősen klán- vagy családi alapú amerikai politikálás egyik szimbolikus alakja George Bush, akinek megadatott az a kétes dicsőség, hogy egyike legyen azon kevés XX. századi elnöknek, aki sikertelenül pályázott második mandátumra. Ráadásul úgy, hogy egyáltalán nem követett el olyan súlyú hibákat négy esztendő kormányzása alatt, ami ezt mai szemmel indokolta volna, főleg, ha az utódai által bemutatott teljesítményre gondolunk.

Az *Átalakított világ* című, egykori nemzetbiztonsági tanácsadójaival közösen megalkotott, így sajátos módon két szerzős és párbeszédessé jellegű memoár azonban mégis kínál némi magyarázatot erre a titokra a figyelmes szemű olvasónak. A több mint félezer oldalas munka áttekintése után ugyanis az az érzése támadhat, hogy nem is az Egyesült Államok 41. elnökének, hanem Hamletnek, a dán királyfiának, esetleg egy morálfilozófusnak az emlékiratait olvassa: olyan erős a szöveg etikai vonulata. Politikusra ritkán jellemző ez a hozzáállás, napjaink közvélekedése szerint pedig egyenesen káros ebben a szakmában. De miben is állt George Bush dilemmája?

A filozófiai gondolkodás évezredek óta keresi a választ a kérdésre, hogy a közügyek világában milyen módon viszonyul egymáshoz a cél és az eszköz: előbbi szentesíti-e utóbbit vagy sem? A problémát ugyanakkor megfogalmazhatjuk úgy is: az értékalapú vagy a pragmatikus politikálásnak van-e inkább létjogosultsága a nemzetközi porondon? Rossz hír, hogy időtől és tértől független válasz, úgy tűnik, nincs a kérdésre, maga Bush pedig talán másoknál is többször, illetve bonyolultabb helyzetben szembesült ezzel a választási helyzettel.

Megdöbbenő és ijesztő szembesülni a memoárban azokkal a hosszú, szó szerinti idézetekkel, tehát nem az em-

lékezés szépítő szűrőjén át elénk kerülő élménybeszámolókkal, amelyek a Tienanmen téri vérengzést követően zajló kínai-amerikai párbeszédet tárják elénk. Két alapvető tanulságuk mindenképpen van ezeknek. Egyrészt az a súlyosan tudathasadásos állapot, amit a demokratikus világnak kell átélnie annak kapcsán, hogy miközben legalapvetőbb értékeit látja veszélyeztetve, sőt lábbal tiporva, közben úgy kell kommunikálnia egy kőkemény diktatúrával, mintha az bármiféle tiszteletet és elismerést érdemelne. Másrészt, ami szorosan kapcsolódik ehhez, úgy kell ezeket a kormányzatokat az emberi jogok tiszteletben tartására ösztökölnie, hogy közben ne veszélyeztesse lépéseivel a nemzetközi rendszer szilárdságát, a politikai egyensúlyt. Azt pedig már csak egészen halkán tesszük hozzá, hogy egyes pillanatokban már-már megsajnálja az olvasó az egyetlen szuperhatalom vezetőjét, látva tehetetlenségét, finomabban szólva befolyásának korlátait, egy-egy súlyos konfliktus kezelése során. Talán nem árulunk el nagy titkot, ha elmondjuk, hasonló erkölcsi dilemmák sora kísértte az 1991-es öbölháború krónikáját is.

Ha valaki végigolvassa az emlékiratokat, meglepetéssel fogja konstatálni, hogy az csupán a Bush-kormányzat külpolitikáját taglalja, a korábban bemutatott memoárokkal ellentétben belpolitikai vonatkozásai alig vannak. Nos, mondhatjuk, hogy ez tudatos döntés volt a szerzők részéről, de ha így is van, komolyan jelzésértékű: George Busht annyira lekötötte az átalakulóban lévő világ konfliktusainak menedzselése, hogy lényegében nem maradt ideje az otthoni ügyekre – ez legalább olyan fontos figyelmeztetés napjaink politikusainak, mint a morális kérdések iménti taglalása. Lehetsz bármilyen sikeres a külvilág szemében, a választást a saját országod terepén, saját állampolgáraid igényeire figyelve kell megnyerni.

Ami az egyiknek súlyos kihívás, a másiknak váratlan szerencse: míg a kilencvenes évek hevesességében és gyorsaságában előrejelezhetetlen korszakfordulója az amerikai elnöknek válságos helyzeteket sorát jelentette, addig német kollégájának éppen ez hozta meg annak lehetőségét, hogy a korábban elérhetetlen álomnak tűnő újraegyesülést levezényelje. Sajnos, a politika már csak olyan, hogy a tehetség kevés hozzá: szerencsére is szükség van a sikerhez. Helmut Kohl erre mutatott kiváló példát.

A német kancellár könyve azért is fontos, mert erősen árnyalja más memoárok, így például a korábbiakban már általunk is bemutatott thatcheri emlékezés állításait. Nagy tanulság, hogy érdemes párhuzamosan, összefüggéseikben szemlélni ezeket az írásokat, mert a valóság csak ilyen módon rekonstruálható.

Valószínűleg nem árulunk el nagy titkot, ha elmondjuk, a politikusok jó része nem az őszinteségéről híres. És ez bizony a legnagyobbakra is érvényes. Helmut Kohl könyvéből kiderül, milyen hosszan és sikeresen játszottak kettős játékot a német újraegyesítés ügyében az angolok és a franciák. Bizony, néha a szövetségesekkel több baj van, mint az ellenségekkel: a kancellár ugyanis dokumentumokkal bizonyítja, hogy Thatchernek és François Mitterrand francia elnöknek eszük ágában sem volt

támogatni a két német állam egységét, ezt azonban elhallgatták Kohl elől, miközben a piszkos munkát a Szovjetunió akkori vezetőjével, Mihail Gorbacsovval akarták elvégeztetni, őt kapacitálván arra, hogy álljon ellen a törekvésnek.

De amennyire tanulságos a történeteknek ez az aspektusa, annyira fontos észrevennünk azt is, sokszor milyen rövidlátók a politikusok, és milyen fontos az, hogy egy vezető távlatosan gondolkodjon, legyenek határozott elképzelései és egyfajta víziója a jövőről. Pályafutásuk vége felé bizony sem Thatcher, sem Mitterrand nem rendelkezett ilyesmivel, németpolitikájuk a realitások helyett inkább azzal számolt, hogy a Szovjetunió örök – talán még soha ilyen hamar nem derült ki egy helyzetértékelésről, hogy elhibázott. A másik oldalról viszont azt kell mondanunk, hogy a távlatos, elkötelezett, hittel teli, ugyanakkor a realitásokkal számoló politika még olyan helyzetekben is sikerre vezethet, amikor arra alig valaki számíthatna. Helmut Kohl ennek a ritka államférfitípusnak a megtestesítője.

A tökéletes beosztott: Condoleezza Rice

Az elnöki és kormányfői visszaemlékezések sorából mindenképpen kilóg George W. Bush egykori külügyminiszterének, Condoleezza Rice-nak a memoárja, viszont épp az teszi érdekessé, hogy más szemszögből mutatja meg nekünk a washingtoni politikálás világát, ráadásul egy igencsak intenzív, konfliktusos időszakban. Rice tehát nem a legelső vonal, de közvetlenül a második, és ebbéli minőségében sokkal jobb rálátása van a diplomáciai apparátus működésére, a sikert vagy kudarcot megelőző két- és többoldalú tárgyalások kulisszatitkaira, mint bármelyik elnöknek. A folyamatos jelenlétnek és az elemzőkészségnek a kettőse kiváló tudósítótá teszi a nemzetbiztonsági tanácsadóból miniszterré lett egyetemi professzort.

Mivel az akadémiai szféra felől érkezett a politika világába, mindennél fontosabb volt számára, hogy a rábízott tárca

szakmai profizmusa segítse munkája során. Könyvében ennek megfelelően nagy teret szentel nekik, és mindig elismerő szavakkal nyilatkozik azokról, akiktől ezt a támogatást megkapta – nyilvánvalóvá téve, hogy a diplomácia művészete egyszerre igényli az új gondolatok frissességét és a sok évtizedes tapasztalat rutinját. Csapatjátékról van tehát szó, ahol valamennyi szereplőnek a helyzet magaslatán kell állni, mert a legkisebb hiba vagy tévedés a legsúlyosabb következményekhez vezethet. Rice emlékiratai ugyanakkor arra figyelmeztetnek, hogy olykor bármekkora felkészültség és rugalmasság is kevés a sikerhez.

A könyv két legfontosabb témája a 2001. szeptember 11-i terrortámadásokat követő háború, illetve az izraeli-palesztin konfliktus. Jól tudjuk, ezek a történetek azóta sem zárultak le, és egyelőre az is beláthatatlan, mikor nyílhat erre bármiféle esély. Rice számára szélmalomharc volt ez a javából, ami végül alapvetően kérdőjelezte meg felfogását az erkölcs és a nemzetbiztonság összefüggéséről. *Washingtoni emlékei* nem véletlenül érnek véget épp annak a beszélgetésnek a felidézésével, amelynek során George W. Bushnak azt kellett mondania: „az emberek belénk fáradtak.”

Mert bárkit olvastunk a korábban bemutatottak közül, mégis csak képesek voltak valamilyen eredményt, sőt pozitív mérleget felmutatni a teljesítményüket illetően. Condoleezza Rice azonban nem szolgálhat ilyesmivel: részletes, tárgyilagos, egyszersmind izgalmas beszámoló a különböző konfliktusok megoldásának végeláthatatlan kísérleteiről, mind ugyanoda konkludálnak: a régi sémák és reflexek ma már nem működnek, jól használható, hatékony újjakkal viszont még nem rendelkezünk. Ennek a következtetésnek pedig, bár nem túl szívdíró számunkra, legalább arra kell ösztönöznie bennünket, hogy kimozduljunk a régi paradigmából, és a nemzetközi kapcsolatok terén is korszerű válaszokat találjunk napjaink kérdéseire.



AZ ÉLET REBBENÉSEI

(regényrészlet)

Eszterhai Katalin

Engem az emlékezés, mint a bor, csak szédít! Minden apró dolog, ami velem megtörtént és amiről írok, igaz, még akkor is ha egyes emlékeimet magasra röpteti a képzeletem. Minden zizzenés, az ízek, a színek, a fájdalmak, a megélt örömök, a hozzám tartozók és a mellettem elhaladók, nyomot hagytak bennem. Ha rájuk gondolok, újra beköltöznek a lelkembe, megérezem és újra megélem "rezgéseiket", visszaadják létem lüktetését, lassan, komótosan nyújtózkodnak, körülfontak, mint karót a szőlő indái. Belső émben vannak, úgy, mint a zene a hegedű húrjában, amelyhez ugyan még nem ért a vonó, mégis tudjuk, ha megszólal, hangja hatalmába kerít... Miközben szédülök, zuhanok, lebegek az egyszer volt időben, mint a pára a csillagokat, én is fürdetem a lelkemet... Ezek a derűs vagy éppen borús történetek könnyeket csálnak a szemembe, amelyek ragyogóbbá teszik a szepet és fakítják, elmoszák a fájó képeket és már nem rágnak, mint a szű a komódot. Amikor felnézek az égre, felhők helyett gyapjas báránnyokat, fagyaltóltsért, soktornyú üvegkastélyt, szárnyas, mosolygó angyalokat látok... és a fantáziám rajzolta felhőim nem takarják el előlem a napot. Nem kell megvárnom az éjszakát, nyitott szemmel is gyakran álmodom, és álmaimban béke van, állandóság, várakozás...

Persze, vannak dolgok, amelyeket soha nem felejt el az ember, és soha nem is akar megosztani másokkal. Így vagyok ezzel én is. Álomszerű titkaim, Andersen meséknek tűnő emlékeim örökre az enyéim maradnak és akárcsak a tehöld, ezüstös fényben ragyognak és dacolnak a feledéssel. Ezért teljes az életem, amelynek mindkét arca az enyém. Ismerem a lent és fent érzését, a szárnyalás és a megszügyenítés, a könnyek és a félelem erejét...Az életem ajtajára kiírták: itt lakik az élet csodálója.

Lehet, hogy ezért van az, hogy időnként hallom, hogy a fák levelei nekem sutognak, a tücskök nekem muzsikálnak, ezért érzem, hogy alkalmanként az angyalok megismogatnak, így akarják tudatni velem, hogy őrzik a bennem rejlő tiszta, csengő vagy éppen tompább, zizegő, esetleg siránkozó, nyekergő, nyöszörgő, de mindig a napra forduló, fényt kereső életmagyamat, amely maga a létem és amelyet környezetem alakít.

Anyám, akárhány éves is volt, nekem mindig gyönyörű volt, másokat, akik körülöttem voltak és akiket már öregnek véltem, akik tükörbe már alig-alig néztek, felleghomályos alkonyat láttam, olyanoknak, akiknek szívéből már messze szállt a nyár. De mit tud egy gyerek az öregedés szépségéről! Kamaszlányként soha nem gondoltam arra, hogy milyen is leszek, amikor nekem is már csak emlék lesz a tavaszi illat, a csók, az első ölelés. Akkor nem gondoltam arra, hogy ezek az emlékek, bármennyi évesek is vagyunk, velünk maradnak és akár naponta svisszajátszhatjuk a múltunkat. Erre akkor jöttem rá, amikor megismertem idős barátainkat, akiket tisztellek, szeretek, akiknek akárhányszor rám néznek, csillag van a szemükben és akik jóval túl a nyolcvanon még mindig örök nyárban élnek, szívükben még mindig ott pompázik egy csodakert. Ők mondták, a szeretetben nincs felejtés és mindent meg is tesznek azért, hogy ez így legyen. Tőlük tudom, náluk az emlékezés mostanában már mindennapos vendég. Miközben rendezgetik a

múltjukat őrző papírokat, belelapoznak a régi naplókba, ellenőrzik a régen kifizetett, elsárgult számlákat, boldog várakozással kézbe veszik azokat a levelek is, amelyeket a bontakozó szerelem és a közös élet kezdetén egymásnak írtak, amelyek közül egyet-egyét ebéd után desszert helyett hangosan felolvasnak egymásnak. Ilyenkor újra azokon a régi helyeken járnak, ahol együtt nézték a csillagokat, ahol megszólították a fényesen ragyogó holdat, visszaidéztek az orgonabokrok illatát, az első ölelést, a kacéran vállról lecsúszó ingpántot... ilyenkor úgy vágnak a bódulatra, mint még sohasem...

Én és az emlékeim egymáshoz vagyunk kötve, mint a cirokseprű szálai...

Amikor gimnazista lettem, szánynolcva fokban változott a világom, bár az otthonom, a szekrényben a ruhák, az ég kéksége, a kertünk fölötti verőfény remegése ugyanaz volt, de én más lettem, más, mert az osztálytársaim és néhány tanárom hatására, ott bent, ahol a szívem van, nyújtózkodni kezdett az útke-reső, kalandokra ösztönző kíváncsiság, az a hajtóerő, ami a mai napig is az enyém.

A középiskola különös varázsával 14 évesen úgy voltam akár a kutyánk, a számára ismeretlen tárggyal, amelyik előtt másodpercekig dermedten állt, ugyanakkor leküzdhetetlen vágy ébredt bennem, hogy megtudja mi is az a valami... Hát én is így voltam, nekem a gimnázium volt az a "titokzatos tárgy" amely előtt leküzdhetetlen kíváncsisággal álltam.

Pécsett, 1963-ban először indítottak ének-zene tagozatos osztályt a Janus Pannonius Gimnáziumban. Mai napig érthetetlen számomra, hogy kerültem én ebbe a Kodály Zoltán nevével viselő osztályba, ahol a zene volt a nevelés legfontosabb eszköze és ahova nem lehetett csak úgy beiratkozni, oda kiválasztották a leendő tanulókat, köztük engem is. Az én osztálytársaim magukkal hozták a zene szeretetét, hangszereken játszottak, de az én lelkemben a zene addig nem keltett különösebb visszhangot, tölem akkor még messze állt a zene szeretete, és ennek oka van. Általános iskolás koromban az ének tanárunk a szó szoros értelmében belénkverte a fekete kotta-fejekben lévő dallamokat. Volt egy pecsétgyűrűje amivel, ha valami nem úgy történt, mint ahogy elképzelte, vagy rosszul olvastuk a kottát, óriási kokikat adott a fejünkre, vagy éppen vonalzóval körmöst kaptunk... Érthető, hogy ezek miatt az emlékek miatt a gimnáziumi éveim a zenéhez kapcsolódó érzelmek, olyanok voltak, mint a gyertya lángja, amelyet könnyű elfújni, akár a zene éltető ihletét.

Feszengve léptem be első nap az osztályba, harmincegy lány, eleven virágszálak, milyen szépek, mennyi élet, hányféle karakter, mennyi boldogság, zibongó nyüzsgés... én mégis féltem, egyedül voltam, nem ismertem senkit, és úgy éreztem, egyesek, ahogy rámnéztek, tekintetükben ott volt a "Rút kiskacsa" című mese kérdése: "Hát az meg miféle, az a rút jószág?" és legszívesebben elszaladtam volna. Vigaszt keresve körülnéztem, hátha valaki odajön hozzám, de nem, csak álltam, mint egy elhajított kódarab.

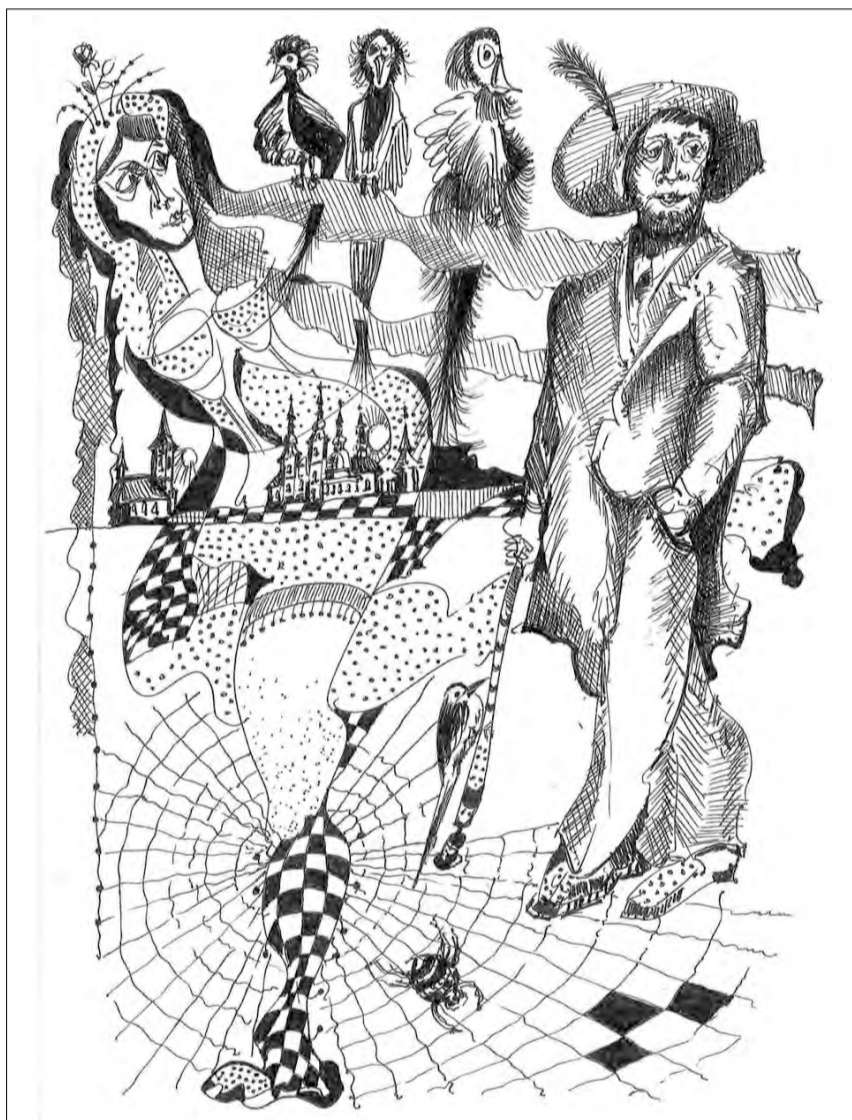
Már kicsi koromban megszoktam, hogy csak úgy önmagamért nem szerettek, nekem ki kellett érdemelnem a szere-

tetet, mindig úgy éreztem, nem vagyok elég jó, és ez nyomot hagyott bennem, mint az egymást követő karcólások a fában. De akkor ott történt valami, lelkem mélyéről megszólalt a mesebeli kacsamama és védelmemre kelt: "– Ugyan, hagyjátok! Nem vét ez senkinek! Rút kis jószág, az igaz, de jólelkű teremtés. Úszni meg éppen úgy úszik, mint akármelyik, sőt, még különül. Kapaszkodtam az anderseni szavakba, oltalmat, menedéket kerestem és gondolatban gyorsan a mese végére lapoztam, "– Nézzétek, új hattyú!...– Új hattyú érkezett!... "mondogták a tavon úszkáló büszke hattyúk, akik a mese szerint a rút kiska-

lóban mások is vagyunk, különlegese-k, megismételhetetlenek.

Mi, ott, harmincegyen, felelősek lettünk egymásért, bensőséges barátságok szövődtek, amelyek úgy ragyogtak fel, mint a fáklafény, ha meggyújtják. Mindannyian kerestük az utunkat, hogy otthon érezzük magunkat a világban, vágytunk a megfoghatóra, diadalmas hattyúként látni, birtokolni, tapintani akartuk az életet, mert "mivégre vagyunk a világban, ha nem azért, hogy valahol otthon legyünk?"

Akkor, ott, széttártam a karomat és



csában meglátták a szép madarat és befogadták maguk közé, aki azóta is önfeledten úszkál az ezüst színű tóban.

Szerintem, a mesék nem az eszünknek, hanem a lelkünknek szólnak, az érzelmek kifejezői, kiváltói, megvigasztalnak, nevetésre, sírásra készítetnek, utat mutatnak. Azért szeretem a mai napig is ezeket a történeteket, mert elhitetik velem, hogy pillangóként repdes a lelkem, mert megtanítanak olyan dolgokra, amelyeket a mindennapi életben nehéz észrevenni, mert elhitetik, hogy jó a szívem, és van elegendő cselekvő erőm is. Olyan tükröt tartanak elém, amelyet megláthatom az igazi önmagamról és minden megmértetés terhe nélkül, szeretettel tudok magammal szembenézni, elhitetik velem, hogy bennem rejlik mindaz, ami majd kiteljesedik az életem során.

Az első napok kételkedései után minden a helyére került, kinyílt szívemben a kapu önmagamhoz és rájöttem, nem vagyok egy rút kiskacsa, mint a mesebeli, én is hattyú lettem! Ma már azt is tudom, hogy mindig is az voltam, csak addig még senki nem mondta. Sokáig azt hittem, hogy csak én gondolok, hogy más vagyok, mint a többiek, hogy csak én lógok ki a sorból, aztán kiderült, mások ugyanúgy látták magukat, mint én, mert mindannyian azt gondoljuk, hogy mások vagyunk, mint a többiek és va-

szinte úsztam a levegőben... Boldog voltam.

A gimnázium kezdetéig nem ismertem Pécs belvárosát, számomra a bányásznegyed: Fehérhegy és Öregmezes volt az otthon, ahol biztonsággal közlekedtem, ott voltak a szomszédok, az iskolai barátok, az íratlan szabályok...Az utca, ahol laktunk, az utolsó erdélyi fejedelem, Apafi Mihály nevével viselte, de hiányzott a fejedelmi környezet, egymásba ragasztott sorházak, keretek, a sarkon a buszmegálló, a mindent árusító trafik, ez volt a környezet... És attól kezdve, hogy naponta felszálltam a buszra, ami bevitt a belváros főteréig, kinyílt előttem egy másik világ! Frízekkel díszített tekintélyes házak, a templomok, az utcák, a kirakatok elbűvöltek, mások voltak a színek, mások voltak az emberek... minden új volt nekem. Szerettem azt a táncoló reggeli fényt, amely, amikor a főtéren átszaladtam, jókedvűen körülölelt engem is. Hittem, hogy Heliosz, a Nap istene így kívánt nekem jó reggelt és, hogy fényében megfürdethessen, megálltam, és a fejemet felé fordítottam, ez volt nekem magamnak az "ajándékidőm"... Mennyire szerettem mindent, ami akkor velem történt!

Mindenkinek a szájában ott van az íze annak a gyümölcsnek, amelyikről beszél, hát én is így vagyok most. Óriási zsilipről zúdul le bennem a kamaszlány-

ként megtapasztalt kiválás öröme... Sötétkék matrózzruhám, fehér svájcisapkám, mint az iránytű, megmutatta a helyemet, az egyenruha nekem hovatarozást jelentett, betettem a lábamat abba a világba, amelynek a belénk írt törvények szerint el kellett jönnie. Lelkem mélyén dajkálom a gimnáziumi éveimet, mert ez az időszak volt az életemben a kifogyhatatlan érzelmek, gondolatok és megnyilvánulások teremtő ideje. Innen ered belőlem a szívósság, a messze tekintés. Szemem kószálni kezdett a látóhatár mély, kék végtelenjén és fényes nappal is látni véltem saját csillagomat, azt a világító kis pontot, amely azóta is az enyém, vezet, vigyáz rám.

Állítólag, a jó tanár egész életre szóló példa, olyan új világot nyit meg a tanuló előtt nemcsak a tudományokban, de emberségben is, amelyet a diák soha nem felejt. Nekem is volt ilyen jó tanárom, több is. Nagyon szerettem őket, mert emberré neveltek bennünket, nem egyeseket, de mindannyiunkat, mert elhitették velünk, hogy élnivaló minden élet.

Hogy felejteném el zene tanárunkat, aki valóságos élő zenetörténet volt, a szimfóniakon, az áriakon keresztül az egész világot úgy közvetítette nekünk, mintha csak akkor fedezte volna fel. Számomra felejthetetlen az a magával ragadó öröm, hit, amellyel beszélt, ami, mint a nap sugárzott az arcáról...Határtalan érdeklődési köre sokkal szélesebb volt, mint csak a zene, beszélt, dicsért, követelt, ha kellett megrótt, szigorú, alapos ember volt, aki magasugrókká tett bennünket, mert a mércét mindig feljebb és feljebb rakta, így tágult számunkra a végtelen jövő.

A mi osztálytermünk olyan volt mintha egy hangversenyterem és egy könyvesbolt házasságából született volna és mind a két "szülőtlől" csak a legszebb tulajdonságokat örökölte volna.Névadóknak, Kodály Zoltánnak köszönhetően, az osztály díszje egy gyönyörű zongora volt és a falon körben, néhány kulccsal zárható üvegajtós szekrény állt. Az egyikben ott sorakozott sok-sok hanglemez a nélkülözhetetlen lejátszóval, a többiben pedig könyvek voltak, kották, régi fotók, amelyek a zene történetét idéztek fel. Nekünk minden reggel héttől nyolcig órarendszerűen közös zenehallgatásunk volt, így kezdtük a napot. Számomra gyötrelmesen hosszú volt az az egy óra, azt hittem, soha nem ér véget. Csak ültem és néztem magam elé a kamaszlányok gondolatlan nézéssel, mert nem tudtam, hogy mit is hallgatok és szenvedtem, mintha macskák karmolnának, mert nekem a zene egy merőben idegen arc volt, amely nem emlékeztetett senkire.

Ha igaz az, hogy csak azoknak lesz joguk belépni a paradicsomba, akik megtartották a tízparancsolatot, én már akkor elvesztettem a belépőmet, mert ezeken az órákon nem szerettem a "felebarátaimat". Most, hogy kimondom ezt a szót, olyan fájdalmasan hasít belém, hogy anélkül, hogy tudnám, mit csinállok, odakapok ahol a szívemet lenni vélem.

Nem szerettem a zeneszerzőket, nem szerettem a zenészeket, haragudtam rájuk, mert olyan gyönyörű zenéket írtak, és úgy játszották azokat el, hogy bennem, mint az örvény kavargtak az érzelmek, rámtört a belülről jövő, mély fájdalom és minden órának sírás lett a vége. Az indulataimon nem tud-

tam uralkodni és csalódtam magamban. Annyira kicsinek, tehetetlennek éreztem magam, az érzelmeim, mint a tenger tarajos hullámai a kis hajót, ide-oda dobáltak. A gondolat, hogy baj van velem, mint egy megakadt lemez, újra és újra lejátszódott a fejemben. Mi ez – kérdeztem magamtól, hogy lehet az, hogy nekem fáj a zene? Akkor már ébredett bennem a szépség iránti érzékenység és a nőesség csírája, és úgy gondoltam, a zene ott támad, oda szűr, ahol sebezhető vagyok: a lelkembe. Hát ezért fáj minden zenehallgatási óra! Úgy éreztem, hogy a zene az életemről "beszél", amíg hallgattam, peregtek előttem a képek, mint, akit kövel dobálnak, megmért, kihúzta felettem a mérő zsineret, emlékeztetett, hogy a "semmi ágán ült szívem", mégis nagyon - nagyon jó volt. Azokon az órákon megmozdult a szívem és lassan rákaptam a zene ízére, szépségére. A szomorúságon túl az emelkedettség érzése is elkapott. Rájöttem, nem az a fontos, hogy milyen világban élek, hanem az, hogy milyen világ él bennem.

Most, hogy ezeket a sorokat írom, az égi mezőkön szaladgáló kutyám jár az eszemben, akinek minden gondolata én voltam, aki árnyékként követett, és aki ellen olyan sokat ágáltam, sőt visszautasítottam. Így voltam a zenével is, akárcsak a kutyámmal. Eleinte minden porcikám tiltakozott ellene. Ma már tudom, mindkettővel összeforrt a lelkem, a kutyám és a zene iránt ugyanazt ér-

zem: ajándékot kaptam, nem büntetést. Miért van az, hogy amikor boldognak kellene lennünk, sírunk?

Azt mondják, az életünk nemcsak a fejünkben játszódik le, a gondolatok keletkezésénél persze szerepet játszik az agy, de az, ami igazán emberi, az a lelkesedés, az akarat, a szeretet, belső lényünkől ered. A lelkem, mintha angyalszárnyai lennének, folyton repülni vágyik, mindig akar valamit tőlem. Nem engedi, hogy beletörődjek abba, hogy megszokjam azt, ami nem jó nekem, nem engedi, hogy második esély legyek magamnak. Ha lemondanék a kihívásokról és belenyugodnék mindabba ami, ha nem is rossz nekem, de nem is lelkesít, lassan kihülne bennem a szó, elfogynék, mint az idő, elkerülnének az álmok és idegen lennék saját történeteimből. Talán ezzel magyarázható, hogy alkalmanként fejetejére áll a világ körülöttem, amit nem bánok, mert, amíg nem próbálom, soha nem fogom megtudni, hogy nem lenne-e jobb az élet fejjel lefelé.

Ahogy a zenész szüntelenül keresi a legszebb hangot, úgy a zene is várja valahol a világmindenségben, hogy valaki megszólaltassa - mondta a tanárunk, és tudom, az osztályunkban a zene megtalálta azokat, akik megszólaltatták. Szerintem minden osztálytársam virtuóza volt a hangszerének és valamennyiüket csodáltam. Akkor, hallgatva őket, kezdtem sajnálni, hogy én soha nem játszottam sem-

miféle hangszeren. Gyorsan felmértem ennek a veszteségnek teljes nagyságát és elhatároztam, megtanulok zongorázni. Már láttam magamat, ahogy az ujjaim ide-oda járnak a zongora billentyűin és elképzelttem, hogy összekötő kapocs leszek a zene és a világ között. Csakhogy nekünk nem volt zongoránk... Hogy enyhítsek a bajon, egy hosszú papírcsíkra hibátlanul, méretazonosan felrajzoltam az osztályunkban lévő zongora 88 billentyűjét (52 fehérét és 36 feketét), és amikor senki nem látta otthon, kiragasztottam az étkezőasztalra és naponta azon próbálkoztam... Ahogy az ujjaimat ráigazítottam az én "papír zongorámra", százféle hangulat kapott el, ezer hangszínnyalatot hallottam vissza... Aztán, mint a kalapácsütés, sújtott le rám a tény, még a kottát sem tudom olvasni és beláttam, ahogy én tanuló, az nem vezet sehova. Nem is lett belőlem zenész, de a zene hallgatása kihozott belőlem valami mást, a vágyat, hogy leírjam a lelkemből születő gondolataimat, segít összekötni az életem szövetéből kilógó, libegő szálvégeket, és kapaszkodót, fényt, biztonságérzetet ad, amikor elötétül előttem a világ.

Az ember azt tegye, amire képes, mondják, én megpróbáltam a magam rajzolta papír zongorám lelkét szóra bírni, de nem ment. Csak néhány hétig tartott a kitartásom, aztán feladtam. Így aztán soha nem éltem meg azt az érzést, hogy milyen is lehet, amikor a hangszer nekem, értem, miattam szólal meg. Olyan

vagyok, mint az az ember, aki még nem látott tengert és nem ismeri azt az érzést, amely akkor mozdul meg benne, amikor a napfényben tündöklő végtelen vizet meglátja...

Olvastam egyszer egy mesét, a manókról. Volt köztük tehetséges, okos, alacsony, kövér, szép. Volt aki gyönyörűen énekelt, zenélt, bonyolult szavakat használt, volt aki egyáltalán nem volt ügyes, nem tudott magasat sem ugrani, nem volt hallása és az órát sem ismerte. Ami közös volt bennük, hogy mindegyiküknek volt két doboza, az egyikben arany csillagos matricák voltak, a másik tele volt szürke pontokkal. Ezeket a matricákat a manók egymásra ragasztgatták, attól függően, hogy, kit hogyan ítétek meg. A szerintük tehetségeseket, a szépeket, azokat, akik gyönyörűen énekeltek, mindenki csillagokkal árasztotta el. Ösztönző volt, mert valamennyi manó csillagos akart lenni. Mások, akik se nem voltak szépek, se nem voltak ügyesek, szürke pontokat kaptak. Ők egy idő után elhitték, nem elég jók, nem ragyoghatnak. A mesebeli manók világában én biztosan szürke pontot kaptam volna, hiszen, feladtam, nem tanultam meg zongorázni. Amikor leszedtem az asztalról a zongora rajzát és eldobtam, attól féltem, hogy mint a manók, az én osztálytársaim is körém gyűlnek és ráragasztják a szürke pontokat. De soha senki nem bélyegezett meg azért, mert nem tanultam meg zongorázni, és magyarázkodnom sem kellett, hogy miért nem. A zenetanárunk

naponta emlékeztetett, nemcsak engem, de mindannyiunkat, hogy értékesek vagyunk, úgy ahogy vagyunk, hogy nem szabad jó vagy rossz pontokat osztogatnunk egymásnak, mert valamennyiünk csoda dolgokat képes csinálni valamilyen területen. "Azt fejlesszék magatokban, amiben jók vagytok, amit a legjobban tudtok"- mondta és ezzel fáklját adott a kezünkbe, ami mindent bevilágított. Akkor megtanultam, hogy a szürke pontos matricák csak akkor ragadnak ránk, ha hagyjuk, ha elhiszük, hogy értékeltebbek vagyunk, mint mások.

"Amire az ember emlékezik, azok az események, azok a hatások, amelyekben a lelke fejlődött, az ránézve jellemző, az a tükör, amely az ő arcát és az arca mögött az eget és a földet mutatja" - írta Gárdonyi Géza, és milyen igaza van. A velem megtörtént események, azok emlékképei a mai napig is az anyémek, visszatükrözik életem ezerszínű árnyalatait. A felidézett kamaszkoromban megtalálom a leendő nőt, aki ma vagyok, mint ahogy a virágmagban is ott szunnyad a meghúzódo, a tavaszt váró levél és virágszirom.

* A szerző Majdnem Esterházy című regényéből, mely a Könyvhétre jelenik meg, az Alexandra Kiadónál.

¹ Tamási Áron: *Ábel a rengetegben*

² József Attila: *Reménytelenül*

³ Gárdonyi Géza: *A tükör. Gyermekkori emlémeim*

JÁNOS VITÉZ, PÉTER VITÉZ

Petrőczy Éva

Annak, hogy anyámnak, közvetlenül a születésem előtti napokban, súlyos terhességi toxikózisa támadt, van egy engem mindmáig meg-meggyötörő következménye. Igaz, agykárosult nem lettem, ha csak az „íróságot” nem tekintem annak, de az izomgörcsökre – legyen az sima vagy harántcsíkoltszerű – való hajlamot már nem volt szerencsém megúszni. Így aztán életem első néhány hónapjában az egyetlen társbérleti szobában tanyázó, velem együtt ötfős családomat kis híján az örületbe kergettem éjszakánként, menetrendszerű bömböléssel. Kipróbáltam rajtam mindenféle medicinát, köztük az enyhén szólva is radikális (legalábbis babakezelésül radikális!) papaverinum hydrochloricumot, amelyet vízben oldva kaptam. Még jó, hogy nem mákfőzetbe mártott cumit! De mindhiába. Ugyanígy, csak ideig-óráig segített a nagymama varrta, pocakomra erősített flanel takaróból fabrikált hasmelegítő, s egy, a boldog békeidőkből származó, meleg vízzel megtöltött gumipalack, egy kék termofor. Megnyugvást, s a többieknek egy kis szendergést csak egy valami hozott. Az, ha az egész napos munkától már holt fáradt, férfidajkagyöngédségű nagyapám fel-alá hurcolt abban az egy szem szobában, s szép hangján – bankhivatalnokként is lelkes dalárdista volt világ életében, születésem idején éppen a pécsi Szeráfi Kórusban – végigénekelte nekem a *Já-*

nos vitéz összes népszerű dalát, amelyeknek szövegét a barátai által Jánosnak becézett Heltai Jenő írta. A kedvencem Jancsi belépője, az „Én, a pásztorok királya...” volt, már az első taktusoknál kezdtem megnyugodni. Most, hogy ezeket a sorokat írom, természetesen ugyanezt a dallamot hallgatom az internetről, ezúttal Simándy József előadásában. De hasztalan: minden porcikámat változatlanul átmeleg átjárja a feszültség, izmaitam a fájdalom. Hiába: János vitéz egyedül nem tudja legyőzni ezt a testembe épült, keserves örökséget. Ahhoz, hogy megnyugodjak, kereknek lássam a világot, Jánoshoz kellene még a rég halott Péter vitéz is, nagyapa, az első világháború hőse, aki 1968 tavaszán, azaz kis híján hatvan éve elhagyta ezt a mi földi világunkat.

Még szerencse, hogy a belső látás mellett létezik egy ugyancsak belső, egy lelki hallásunk is, amelyben ez a dallamsor és szöveg mindörökké *azon a hangon* rögződött. És így bármikor felidézhető az a pillanat, amikor nagyapa golyó ütötte tüdejét fehér mentolcukorral megtisztítva dalolni kezdte: (még a ritmusra-ütemre is jól emlékszem) „Én, a *pásztó-rokkirálya legel-tetem nyájam...*” Nagyapa ráadásul egy kicsit valóban pásztor király, azaz inkább pásztor királyfi volt: édesanyja, Katarina Breban, az Erdélyi Érchegeységben egy jókora esztana (birkahodály!) tulajdonosának, egy módos pásztorinak volt nagyon korán, tüdő-

vészben meghalt, szépséges lánya. Ami azt jelenti, hogy amikor éppen Kacsóh Pongrácz daljátékával nyugtatgatott engem, voltaképpen maga is feloldódott az emlékeiben, hiszen – ha érettségije, pénzügyi tanulmányai nem hoznak más sorsot számára – akár maga is pásztorfiúvá lehetett volna, igaz, nem magyar alföldi, hanem erdélyi és hegyi változatban.

Fel sem tudnám sorolni, hányféle hangon és feldolgozásban hallgattam meg ezt a néhány dalt az évek során; még szép hangú férjemet is ráveszem olykor, hogy dúdolja el őket nekem. De hasztalan. Hiszen vannak az anyagon, a hang-anyagon is túlmutató dolgok, olyan, Isten adta gyógyító erők, amelyek pótolhatatlanok. 1968. március 8-án történetesen én vettem fel régi-módi, kereset telefonunkat, amikor orvos kerestapám halkan csak ennyit mondott: „Apuka elment.” De hangja, tettei velem maradnak, amíg élek. Amikor végső búcsút vettünk tőle, bár nem tettünk be gyászjelentést a Dunántúli Naplóba, feketéllet a pécsi temető az őt gyászolóktól. Akik között pásztorok is voltak, s kalapjukkal a kézben éneklő parasztemberek, Bogádmindszentről, Károlymajorból, Vajszlórol..., olyan baranyai településekről, amelyek állami gazdaságai-ban rendet vágott a korábban kusza könyvelésben. De közben arra is volt ideje és ereje, hogy *szeresse az embereket*. Nekik nem énekelt ugyan, de megéreztek, hogy *apaszívú*. Ahogyan

én is. És várom a pillanatot, hogy – ha már másként nem lehetséges, legalább *odaát* – megnyugtatásomra megint fel-

csendüljön nagyapám, Péter hangján János vitéz dala, az én saját bölcsődalom: „Én, a pásztorok királya...”



TARISZNYÁNKBAN NÉHÁNY LYUKAS GARASSAL

Beszélgetés Véghelyi Balázs íróval, az Üveghegy Kiadó vezetőjével

Fazekas István

Miért hoztad létre az Üveghegy Kiadót?

Jól emlékszem arra az egyetemi előadásra, amikor a professzor Beethoven IX. szimfóniáját emlegette nekünk. Éppen az Örömódáról beszélt, amikor megcsörrent a telefonom. Nagy derűtség támadt a teremben, ugyanis a csengőhang nem más volt, mint az Örömóda telefonra „áthangszerelt” változata. A szünetben kiderült, hogy Serfőző Simon hívott, a kitűnő, azóta Kossuth-díjas költő, egyúttal a Felsőmagyarország Kiadó vezetője. Üzenetet hagyott nekem, hogy örömmel kiadná az első könyvemem. Egész nap az Örömóda zengett a fejemben. Ekkor kerültem először kapcsolatba a könyvkiadással. Későbbi könyveimet a Hungarovox Kiadó gondozta, ennek a vezetője ugyancsak költő és író: Kaiser László. Rajtuk kívül még több olyan irodalmárral találkoztam, akik alkotó munkájuk mellett könyvkiadót vezetnek. Befogtam én is! Végzem a nomád, sűrű és rendkívül izgalmas szerkesztői munkát, a feleségem pedig a grafikai kivitelezéssel: tördeléssel, borítótervezéssel foglalkozik. Kettőnk munkáját minősítik a könyvek, ám a cég életében, eredményeiben szüleim is komoly szerepet vállalnak. Hivatalosan – nomen est omen – Véghelyet Kft. a nevünk, az Üveghegy Kiadó ennek levédett szellemi terméke. Az elnevezésen sokat gondolkodtunk, aztán egyszer csak jött a gondolat, és velem az ideológia, hogy mi vagyunk a legkisebb királyfi, tarisznyánkban néhány lyukas garassal és hamuban sült pogácsával, de úton vagyunk az Üveghegy – a népmesék Parnasszusa – felé.

Milyen típusú könyveket adtok ki? Mik a válogatás szempontjai?

Eleinte még nem volt miből válogatni. Első szerzőink (Deák-Sárosi László, Bozók Ferenc) régi ismerőseim voltak – amellel, hogy jó költők. Most már folyamatosan jönnek a kéziratok. Ezek közül néhány használhatatlan, de mindenkinek válaszolunk. Ezt elemi udvariasságnak tartom. Nyitottságra törekszünk, minden szempontból. Megjelentettünk verset, mesét, regényt, tanulmányt, esszét, interjút, idézetgyűjteményt, zenei CD-t és hangoskönyvet is. Van olyan szerzőnk, aki Erdélyben él, de olyan is, aki Svédországban, Írországban vagy Ausztriában. A legidősebb és a legfiatalabb között 60 év a korkülönbség, és világnézeti is elég nagy távolságok vannak. Az a közös bennünk, hogy szeretem, szeretik, amit és ahogy írnak.

Kiemelnél néhányat a könyveitek közül?

A legnépszerűbb az „Innen és túl”-sorozat. Ezek a humoros-ironikus idézetgyűjtemények különböző életfordulókhoz kapcsolódnak: ballagáshoz, esküvőhöz, gyermekáldáshoz. Szintén sorozattá kezdenek nőni Székely Ferenc interjúkötetei. Ő egy erdélyi néprajzos, közösségteremtő ember, és nem mellesleg Sütő András unokaöccse. Az elmúlt években életút-interjúkat készített az adott esztendőben kerek születésnapjukat ünneplő írókkal, képzőművészekkel, tudósokkal. Megszólította – mások mellett – Bodor Ádámot, Jókai Annát, Kallós Zoltánt, Pomogáts Bélát, és olyanokat is, akiknek kevésbé cseng ismerősen a neve, mégis érdemesek lennének a figyelemre. Fontos beszélgetéseket tett közzé W. Barna Erika is, aki *A kézírás teremtő hatalma* című könyvében – a kézírás folyamatát elemző tanulmánya mellett – ismert művészeket és tudósokat, illetve gyakorlati tanárokat és diákokat faggat a



kézírásához való viszonyokról. Nagyon örültem annak, hogy sikerült megjelentetnünk Mátyás B. Ferenc könyvét. Olyan szerzőről van szó, akinek korábban a Kriterion, a Magvető és a Szépirodalmi Könyvkiadó gondozta a regényeit, 1994 óta azonban nem publikált semmit. Húsz év elteltével nálunk jelent meg új könyve, egyúttal az első verseskötete, Ágh István utószavával. Azóta két újabb könyvét adta ki a Napkút Kiadó. Zdenka Becker regényére különösen büszke vagyok. Tucatnyi könyvünk volt még csak, amikor Dallos Emese műfordító megkeresett azzal, hogy szeretné, ha magyarul is megjelenne egy szlovák születésű, Ausztriában élő és németül alkotó író legújabb könyve, amely egyszerre családregény, krimi és tükrö a hatvanas évek Csehszlovákiájának. Zdenka Becker műveit angoltól francián át hindiig számos nyelvre lefordították már, tehát komoly kihívás volt, hogy egy nemzetközileg elismert szerzőt mi mutassunk be a magyar közönségnek. Amikor Bécsben jártunk a kiadónál tárgyalni, bevallom, volt egy pillanat, amikor megtorpantam a feladat nagyságától, de az eredménnyel elégedett vagyok. Budapesten, Miskolcon és Bécsben is bemutattuk a könyvet. Mindenhol jól fogadták, és volt visszhangja is.

Mit tapasztalsz a támogatási és a terjesztői rendszerben? Milyen nehézségekkel kell szembesülnie egy induló kiadónak?

Független kiadó vagyunk, ami azt jelenti, hogy nem tartozunk a nagy könyvterjesztő cégek érdekeltségébe. Első könyveinkkel még szó szerint házalni kellett: hátizsákban vittük a Könyvtárellátóhoz és az Írók Boltjába, hátha kérnek belőlük. Most már kapcsolatban állunk az összes nagy könyvterjesztővel. Néhány kattintás a számítógépen, hogy bekerüljön a könyv a rendszerükbe. A könyvterjesztés a mi esetünkben úgy működik, hogy felajánljuk ezeknek a terjesztőknek a kiadványainkat, ők pedig átvesznek belőlük több-kevesebb példányt bizományba. Amennyi elfogy belőlük, annyi után fizetnek utólag, átlagosan 50 százalékos árrésszel, amiből még adózni is kell. Ilyen feltételek mellett már az is komoly eredmény, ha egy könyv behozza az előállítási költségét. Ebből következik, hogy a kis független kiadók ritkán engedhetik meg maguknak, hogy önerő-

ből finanszírozzanak egy-egy kiadványt. Az esetek többségében tehát támogatást kell szerezni, ami nem egyszerű feladat. Az üzleti szférából csak akkor van esély bármilyen csekély összegű támogatásra, ha a szerzőnek rokoni-baráti szálai fűződnek egy adott vállalkozáshoz. Érdemes megkeresni a szerző lakhelyének vagy szülővárosának önkormányzatát is. Ilyen alapon kaptunk segítséget Kecskemét, Keszthely, Százhalombatta, vagy Budapest IV. és XV. kerületének Önkormányzatától. Utóbbi, a XV. kerületi önkormányzat eddig öt könyvünk megjelenését támogatta – akkor is, amikor ellenzéki polgármester vezette a városrészt. Úgy látszik, Rákospalotán pártok felett álló evidencia, hogy a helyi kulturális értékeket támogatni kell.

Milyen mapnapság a könyvek és az olvasók viszonya? Hogyan lehet ma hatékonyan célba juttatni a könyveket?

Sokakkal ellentétben én nem vagyok borúlátó. Átalakulnak az olvasási szokások, de olvasók most is akadnak szép számmal, és – bízom benne – lesznek is. Bár én maradok a hagyományos könyveknél, de semmi bajom azzal, ha valaki e-book olvasót használ, vagy számítógépen, netán okostelefonon olvas. Mai állás szerint egyébként nem igazolódik be az évekkel ezelőtti jóslat, hogy a könyv mint tárgy ugyanúgy visszazorul, mint a zenefogyasztás terén a fizikai hanghordozók. Úgy látom, hogy a fiatalok körében sem csökkent az olvasók létszáma: sokan közülük internetes fórumokon regényekről vitatkoznak, közösségi oldalakon verseket osztanak meg... Az értelmes fiatalokban ma is megvan az igény a művészetre és az irodalomra, csak az kellene, hogy hosszú, formális könyvbemutatók és felolvasóestek helyett frissebb, színesebb, interaktívabb formában ismerkedhessenek meg a kortárs irodalommal. Az iskolának is fontos feladat jut az olvasóvá nevelésben, ehhez azonban szemléletváltásra lenne szükség: az elemző olvasat helyett az élményszerű olvasásra kellene a hangsúlyt fektetni. De ez a téma messzire vinne. A kiadónak is elemi érdeke, hogy megszólítsák az új generációt. Mi például olyan balagási emlékkönyvet állítottunk össze, amelyben vers- és prózazsuzletek mellett dalszöveg- és filmidézetek is szerepelnek. Ez a kis válogatás nehéz bölcsességek he-

lyett könnyed formában, humorral fűszerezve szól az élet dolgairól.

Mit gondolsz az egyre elterjedtebb self-publishingről, vagyis a kiadói közreműködéssel megvalósuló magánkiadásról?

Ha más forrásból nem lehet finanszírozni és a megtérülésre kevés az esély, akkor nincs más lehetőség: a szerzőnek is hozzá kell járulnia a költségekhez. Ez általános gyakorlat a mai könyvkiadásban, mi sem vagyunk kivétel. Vállalhatatlanul dilettáns műveket azonban – bármekkora tüzet is lenne – nem adunk ki. A self-publishing másról szól. Egyébként nem ördögölt való gondolat. Ha valakinek az az álma, hogy nyomtatásban lássa a munkáit és ezért hajlandó anyagi áldozatra is, miért ne kaphatná meg, amit szeretne? Vannak deklaráltan erre szakosodott kiadók. Némelyik korrekt módon jár el, más kiadók viszont fűt-fát ígérve súlyos összegeket kérnek el a szerzőtől, aztán legfeljebb saját webáruházukban kínálják a legegyszerűbb szerkesztést nélkülöző, gyakran ki sem nyomtatott könyveket. Kérdés az is, hogy miután mindenkinek megjelenhet könyve, mennyire relativizálódik egy önálló könyv megírásának és megjelenésének értéke, jelentősége. Én nem érzem úgy, hogy az amatőr szerzők különbözően felhígítanak az irodalmat. Az az olvasó, aki legalább alapszintű esztétikai ítéletképeséggel bír, el tudja dönteni egy könyvről, hogy ér-e valamit vagy sem. Sokkal vérdelésebbnek tartom azokat a tanult irodalmárokat, akik egymást utánozva semmitmondó, zavaros műveket adnak el magas irodalomként – nem ritkán az adófizetők pénzén.

A 2017-es Ünnepi Könyvhétre mivel készültök?

Idén először veszünk részt a Könyvhéten. A Vörösmarty téren szervezünk dedikálásokat, és lesz egy színpadi beszélgetésünk is. A budapesti programok mellett szűkebb pátriánkban, Százhalombattán is részt veszünk a Batai Könyvünnepeken. Öt új könyvet jelentetünk meg, ebből három felkerült a hivatalos listára is. Az ötből kettő verseskötet: Fazekas Major Gizella haikui és az Írországban élő Ködmön Csaba Zoltán bemutatkozó kötet. Tóth Sándor József Attila-díjas írónak 2015-ben jelentettük

meg *Táj és lélek* című könyvét, a Magyar Katolikus Rádióban 2004 óta hallható műsorai alapján. Ember és természet, kultúra és történelem egységét hirdeti a műsor, illetve a könyv és annak DVD-melléklete, versekkel, zenével fűszerezve a kárpát-medencei, a német és az olasz tájak bemutatását. Ennek adjuk ki most a második kötetét. Egy meseregényt is megjelentetünk. Gergely Tamásnak ez lesz a negyedik könyve kiadónknál. A *Fifi* szépen megírt, nem didaktikus, mégis tanulságos mese. Sem a cselekmény, sem a főszereplő nem szokványos: a vörös áfonya illatcseppejéről szól a történet. Az illusztrátor, Damó István tehetségét dicséri, hogy mindezt képekké tudta formálni. Végül pedig az én könyvem is napvilágot lát. A magyar dalszövegekről szól, hat évig dolgoztam rajta.

Beszélnél részletesebben erről a könyvről. Mi a könyv célja és koncepciója? Hogyan definiálnád a dalszöveget?

A zene, a szövegek és a közönség (tágabb értelemben: a magyar társadalom) viszonyát tárgyalja ez a könyv a kezdetektől napjainkig. Az volt az előfeltevésem, és azt gondolom most is, hogy a dalszöveg olyan művészeti és önkifejezési forma, amely a történelem följegyzetlen hétköznapjairól tudósít minket, és tükrö a mindenkor fiatalok világképének – legyen szó népdalokról, táncdalokról, beat-, rock-, pop- vagy éppen alternatív zenéről. Gyakran felmerül a kérdés, hogy hová tegyük a dalszöveget: nevezhetjük-e versnek, illetve önálló alkotásként értelmezzük-e vagy alkalmazott művészetként? Vers és dalszöveg elkülönülése az eltérő szerzői szándékból és a különböző befogadói viszonyból adódik. A dalszöveg természetes közege a hangzás: a szöveg a dallamot követi prozódiaiban és hangulatban. Hangok nélkül ritkán működik. Nem minőségi, hanem műfaji okokból. Éppen ezért a dalszöveget én önálló lírai műfajnak tekintem. Ahogy minden műfajnak, úgy a dalszövegnek is vannak dilettánsai, tisztos iparosai és kiemelkedő művészei. Ezeknek a művészeknek pedig helyük van a tudományos kutatásokban és az iskolai tananyagban is. Ezért is tartottam fontosnak megírni a könyvet. Örülök, hogy az előszót író Baranyi Ferenc osztotta a nézetemet. Remélem, mások is fogják, de szívesen folytatnék konstruktív vitákat is e tárgyban.

A VÁROS POLGÁRSÁGA A BÉKESSÉG ÉS A SZAKMAISÁG HÍVE

Beszélgetés Vezér Mihállyal, Százhalombatta polgármesterével

Fazekas István

A rendszerváltás óta eltelt csaknem harminc esztendőben gyakorlatilag négy olyan év volt Százhalombatta életében, amikor nem Vezér Mihály vezette a várost. A polgármestert többek között a környezetvédelemről, az aktuális tervekről, köztük az új sportcsarnokról, a vasútvonal-felújításról kérdeztük.



Polgármester Úr, röviden hogyan értékel az utóbbi bő negyedszázadot a város életét illetően?

A rendszerváltoztatás idejére Százhalombatta meglehetősen rossz anyagi helyzetbe került, ám meg kell jegyezni (sőt hangsúlyoznom is illik), nagyon jó infrastrukturális kiépítettség volt jellemző a városra: akár az egészségügy, akár az intézményhálózat tekintetében. Ide sorolhatnám az utak kiépítettségén kívül akár a városon belüli vagy a fővárost érintő autóbusz- és vonatközlekedést is. Az anyagi nehézségek leginkább abban jelentkeztek, hogy mindezeknek a fenntartására már nem voltak megfelelő források. Amikor a rendszerváltozás szele már fújdogálni kezdett, én éppen akkor voltam a helyi tanács apparátusában a pénzügyi és terveysvezetője. Láttam a számokból, amikkel dolgoztam: baj van, a meglévő struktúra nem tartható tovább. Ám az emberi viszonyok még nem voltak beérve az ezzel való szembeállításra. Korábban a város vezetői nagyon jó kapcsolatokat ápoltak a párt és állami vezetőkkel, és sok olyan többletforrás csapját meg tudták nyitni, amelyek révén a város folyamatosan és nagy léptekben fejlődhetett. Azonban 1986 tájékán már kezdtek sűrűsödni a sötétebb fellegek, melyekről a legegyszerűbb talán ezt mondani: azok a pozícióink, amelyeket akkor még országos értelemben is elfogadtak, csonkábbakká váltak, egyes forrásaink elapadtak. Egyre jobban akadozott az allokációs rendszer, s ezzel a városi tanács nem tudott reálisan szembe nézni. Ez vezetett odáig, hogy egyre több működési, beruházási adós-

ság halmozódott fel a város kontójára.

A szocialista rendszerben a politika mélyen átszötte a gazdaságot, s ez különösen igaz volt a nonprofit jellegű szolgáltatások vonatkozásában. A bürokrácia pedig csak mindig az elviselhető mértékig lehet hatékony, azon túl a fejlődés gátjává válik. Amikor megtörtént a rendszerváltoztatás, rövid időn belül olyan jogszabály-változtatások következtek, melyek – konkrét konfliktusok felvállalásával – gyorsan sok pénzhez juttathatták a várost. Az első testület nagy érdeme – még akkor is, ha voltak későbbre menő vitáink –, hogy vállalni tudtuk ezeket a konfliktusokat, s a város jövőjét segítő, optimális helyi adózást tudtunk bevezetni. Ennek következtében persze a két nagyvállalattal a korábbi jó személyes kapcsolatok kisé megromlottak. De nekünk nem volt más utunk, menni kellett ezen az úton tovább, hogy a város anyagi ellehetetlenülését megakadályozzuk. Ennek súlyos veszélye fenyegetett bennünket akkoriban. Az állami vállalatok átalakulásáról szóló törvény erejénél fogva egyrészt vagyoni elemeket kaptunk. Választhatunk: részvényt vagy az állapotot, hogy lyukat lyukkal tömökdjön a város. Felszámoltuk a hiánygazdálkodást, s megnyílt Százhalombatta fejlődésének egy új dimenziója.

Sok vád is megfogalmazódott akkoriban.

Már a helyi adóztatás bevezetését követően elindultak az erős felvetések: micsoda pofátlanság az, hogy Százhalombatta ilyen nagy adóbevételekre tud szert tenni. Többen is aknamunkát kezdtek ellenünk, de mi folytattuk, amit elkezdtünk, ami várospolitikai és közéleti szempontból nem volt sima menet: elhúzódtott, hosszú-hosszú éveken keresztül, de ennek a bevételi többletnek az eredményeképpen nagyon sok mindent meg tudtunk őrizni abból, amit az elődeink megépítettek és tovább is tudtuk fejleszteni azokat. A fejlődés nemcsak az épített környezet vonatkozásában volt látványos, hanem a kulturális élet felvirágoztatásában is. Neves művészek jöttek ide, országos hírű tehetségeknek lehettünk otthonává, megpezdült az élet.

Részben az általunk kiosztott támogatásoknak köszönhetően a sportban is gyönyörű eredményeket értünk el. Ám a '90-es évek közepétől kezdődően, amikor először hozzányúltak a helyi adók rendszeréhez, azóta mi folyamatosan kárvallottjai vagyunk ezeknek a változtatásoknak. Mind a mai napig. A nominálértékünket meg a reálértékünket is ezekben a bevételekben veszítjük el folyamatosan. Úgyhogy mostanra sem könnyű a helyzetünk, ugyanis megörököltünk egy olyan infrastrukturális hátteret, ami egyfelől nagyon jó, ám amikor kialakulóban voltak, akkor egy igen optimistán, a mainál nagyobb, a mainál másképp nagyobb Százhalombattára lettek méretezve. Az akkori városatyák joggal bizakodtak abban, hogy a pozitív demográfia tartós lesz. De közben az élet másképpen alakult! A tudomány és a technika rohamos fejlődése révén a nagyüzemek fejlesztése, a nagy beruházások, a létrejött új kapacitások a korábbiakhoz képest töredéklétszámmal is képesek megvalósulni. Tehát a népesség-emelkedés és lakásbővülés sokkal kisebb üteművé vált, mint azt korábban, sok évvel ezelőtt gondolták volna az elődeink. Most ott tartunk, hogy ezeknek a kapacitásoknak a fenntartása sokkal nagyobb erőforrást, energiát emészt fel, mint ami optimális. Mégis ragaszkodunk hozzájuk, hiszen ezek kihasználásával a városnak és a környékben élőknek a kultúra és a sport tekintetben egy fajta látványos vonzerőt, igényes szabadidő- és kutatási programkínálatot tudunk nyújtani folyamatosan. Mit mondjak? Sokszor kétségbeeséseinkből merítjük a legszebb erőket.

Mik az aktuális tervek?

Azt gondolom, az előttünk állunk időszak hoz majd olyan változásokat, amelyek ismételen újabb lendületet adnak az olajiparnak, de akár a villamosenergia tekintetében is egy felfelé ívelő pályát fog eredményezni. Nagyszerű, hogy sok mindent nem kell már előkészítenünk, mert megvan, de miután régóta megvan ezért felújítást igényel. Ilyen példa például a Sportcsarnok. Ez ma holnap negyvenéves. A megépítés időszakában a kortechnikai színvonalnak magasan tett eleget, de mára erősen megkopott, elavult. Éppen ezért úgy döntöttünk, hogy a toldozás-foltozás helyett inkább egy újat építünk. Külső források segítsé-

gével, így például a Tao.-kedvezmények kihasználásával. Manapság nem elég a saját forrás egy város építéséhez, külső (hazai vagy uniós) források bevonását is meg kell oldani, mert önerővel ez már szinte lehetetlen. A változás időszakában vagyunk. Néhány éve ipari parkot építettünk. Ez hamar benépesült, ezért bővítettük még 10 hektárral.

Egyre jobban érezzük, hogy a magyar gazdaság a teljesítőképességével együtt utazunk. Ám én hiszek abban, hogy a nemzeti jólét az egyéni jólétek összességét jelenti. S éppen ezért mindig is fontos célkitűzésem volt az, hogy az itt élők sorsa jobb legyen annál, mintha máshol élnének. Aki két ilyen nagyvállalat közelében teremt orthont, annak a pusztaitlét többet kell, hogy jelentsen anyagi értelemben, mint a más városokban való élet, mert a százhalombattai egzisztenciában – bármennyire is növekszik a biztonsági technika – mindig van egy kockázatvállalási többlet, amit morális kötelességünk kompenzálni. Ezt nem pusztán vállalati, de állami tekintetben is be kell látni! Hiszen nemzetgazdasági érdek, hogy az energiaszektor minőségileg minél fejlettebb legyen, s ehhez elsődlegesen az emberi minőség szükségeltetik. Százhalombattának és a Százhalombattához hasonló városoknak ezt az emberi minőséget kell éltetnie.

A 2008 körüli recesszió a várost is súlyosan érintette. Mégis azt mondhatjuk, hogy a szolgáltatások színvonalát sikerült megtartani, a városlakók nem igazán tapasztalhatták meg azokban a gazdasági problémák hátrányos következményeit.

A recesszió sok nehézséget okozott, de a fejlődést nem tudta megtörni a szolgáltatásainkban. Ez nagyon sok háttér munkát igényelt és igényel még ma is, sok szakértő bevonásával. Jó néhány bevételi forrásunk megszűnt, de még mindig lényegesen több potenciállal rendelkezünk, mint egy átlagos magyar települési önkormányzat. Van perspektívája a városnak, az itt felnövekvő ifjúság érzi, hogy a tanulmányok befejezése után érdemes ide visszajönni. Lehet itt élni, munkához és lakáshoz jutni. Ezek azok a meghatározó szavak, amik miatt érdemes dolgozni a helyi politikában. Azzal együtt, hogy nagyon sok nehézség szakadt ránk. Igaz a mondás a gazdaságban is: egyik baj vonzza a másikat. A sikerhez mindig nagyfokú kollektivitás szükséges. A válság időszakában volt egy mélyrepülése az olajáraknak. Ez jelentős mértékben csökkentette az iparüzési adó bevételeit. Elsősorban a MOL vonatkozásában. Az energiaárak változásának következtében a Dunamenti Erőmű bevétele is csökkent, tehát onnan is jelentős adóbevételek estek ki. Aztán történt egy szörnyűség is: 2015-ben szembesültünk azzal, hogy a megtakarításaink jelentős részét, amelyeket állampapírokból tartottunk, egyszerűen szólva, ellopták. Ennek nagy részét már visszazertük, de azért még mindig sok pénzünk hiányzik. De nem adjuk fel, vissza fogjuk akvirálni az egészet. A negyedik csapás, ami ért bennünket: a szolidaritási adó bevezetése miatt közel 900 millió forintot elvonnak tőlünk évente annak kapcsán, hogy a közoktatási ágazat a törvény szerint az állam igazgatá-

sához került. Mindezek együttes hatása nehéz próbatételek elé állítja a jelenlegi képviselőtestületet.

Valamikor Százhalombattát környezetvédelmi szempontból az úgynevezett „piszkos tizenkettő” közé sorolták. Mi a mai helyzet ezzel kapcsolatban?

Nagyon sok áldozatot hozunk a környezeti áramlatok tekintetében, s rendkívül sokat javultak a MOL-nak és az Erőműnek a biztonsági rendszerei is. A védelmi rendszerek kiépítését mi is támogattuk, több mint 1 milliárd forinttal. Már a '90-es években visszaadtunk pénzeket a környezetvédelmi célú beruházások megvalósítására. Hadd jegyezzem meg: volt régebben ammóniaömlés is itt, minnek kapcsán egy ország rácsodálkozhatott a százhalombattai helyzetre. Mára távolinak mondható egy ilyen veszélyhelyzet kialakulása, de aki idejön, azért az egy bizonyos potenciális veszélyzónát vállal tudatosan és ezek ellensúlyozására egy átlagon felüli egészségügyi ellátás – úgy gondolom – jussa egy ilyen településnek! Az állami pénz elosztásánál ez nem hagyható figyelmen kívül! Fájjalom, ha mások nem így gondolják, s az ehhez szükséges forrásokat lecsökkentik. Korábban a három műszakba járó embereknek és a veszélyeztetett korosztálynak a város által elvégzett egészségügyi szűréseket és a védőoltásokat ingyenesen adtuk. Nagy részét ma is garantálni tudjuk, de már korántsem mindegyiket. A regenerálódáshoz szükséges a megfelelő pihenés és a kulturált szórakozás is. Az ezzel kapcsolatos lehetőségeket régebben jobban tudtuk támogatni. De nem adjuk fel, küzdünk azért, hogy újra a maximumot nyújtsuk e téren is, mert annak a teljesítmények, amit az itt élők nyújtanak a nemzetgazdaságnak, az elismerése csak így lehet teljes. A piszkos tizenkettőnek nevezett csoportból már a '90-es évek végére kikerültünk. A környezetvédelemre az évek során több száz milliárd forint kerül befektetésre, ami egyrészt termékmegtakarítást is jelent, másrészt ipari beruházást is: a talajba, a levegőbe és a vizekbe kerülő szennyeződések is drasztikusan csökkentek. Az olajtartályokat a Finomítóban belső uszonyfedéllel látták el. Így a kipárolgási veszteség, tehát az aromás szénhidrogén kiáramlása 98%-kal csökkent. Ehhez mi is adtunk vissza az iparüzési adóból támogatást. De nyújtottunk jelentős támogatásokat az égfőjek modernizálásához, vagy akár a töltő-rendszerek átalakításához is. Budapesthez képest abszolút rendben vagyunk. Itt környezeti ártalom mostanában alig mérhető.

A már említett új sportcsarnokon kívül milyen egyéb aktuális tervek vannak az infrastruktúra fejlesztésével kapcsolatban?

Most nagyon aktuális az Érd–Százhalombatta vasútvonal felújítása, ami kormányzati pénzforrásból történik. Ez nyilván egy sokkal jobb közlekedést fog eredményezni. Már elkezdődtek az építések és még nagyobb teret kap majd itt a város kapujában a P+R parkolási rendszer. Gyorsabban lehet majd bejutni a fővárosba, és onnan ha zaérkezni. Két és félezer ingázót érint ez itt, akiknek nagy része Budapesten dolgozik. Konszolidációban mi nem

részesültünk, azok közé az önkormányzatok közé tartozunk, akik nem terjeszkedtek soha túl a mindenkori költségvetési lehetőségeiken. Ezért a két nagy állami konszolidációból kimaradtunk, viszont kaptunk kétszer 200 millió forintot az utjaink felújítására. Ott, ahol a legszükségesebb volt, meg is újítottuk azokat. Szintén 200 millió forintos állami támogatásból valósulhatott meg a napelemes beruházásunk, amihez nem kellett még önerőt sem adnunk. A Szent István tér és a Barátság Kulturális Központ megújítására nyertünk 800 millió forint uniós támogatást. Aztán pedig 1 milliárd forint vissza nem térítendő támogatást a szennyvíztelep korszerűsítésére nyert a város. Ez is egy környezeti ártalmakat csökkentő nagyberuházásunk volt, melynek során a szennyvízkezelés teljesen korszerűvé vált, majdhogynem ivóvíz minőségű vizeket engedünk vissza a Dunába. Mostanában nagyon sok jelentős külső segítséget kaptunk, de kisebbeket is mondhatok: például a kosárlabdapálya műanyag burkolatára nemrégiben 7 millió forintnyi támogatást.

Kívülről úgy látszik, mintha a mostani testület tagjai a város érdekében felretették volna a pártpolitikát. Valóban így van?

A kormánypárti képviselők, amit tudnak, megtesznek annak érdekében, hogy sikeresen lobbizzanak a városért. Igen, úgy látszik, nincsenek nagy ellentétek a képviselők között. Amikor persze adja magát, akkor van egy-egy odaszúrás, de nem ellenséges hangon, csak úgy a tények rögzítése végett, ami még bőven belül van az érzékenységi küszöbön. Nagyon sok változás történt egyébként a testületi munkában. Egyrészt kisebb lett a testület létszáma, a korábbiak majdnem az 50%-ra apadt, egy törvényi változás következtében. Ez nem baj, mert talán ez is hozzájárult ahhoz, hogy az acsarkodás helyett nőtt a munka intenzitása. Korábban elképesztő személyeskedések is előfordultak esetenként. Sokszor pártpolitikába csomagolták a személyes ellenszenvet, s ez nagyon sok hasznos szándékot feldúlta: az ellentétel ellenségeskedésekké fajultak. Ezekről most már mentesek vagyunk. Magunk mögött lehetett hagyni a vádaskodó és rágalmazó, esetenként útszéli politizálást. Nem akarok konkrétumokba bocsátkozni, mert fájó dolgok ezek, nagyon nehéz volt ezt a gyűlöletláncot megszakítani, de sikerült. Az érdemi kérdésekről tudunk egészségesen, egymás személyiségét tiszteletbe tartva, egymás családját nem bántva, érdemi, alkotó konstruktív vitát folytatni. Politikai lözongok helyett alapos

érvekkel operálunk. Nagyon sok testületi napirendi pont ma már szinte teljes egyetértésben zajlik, ugyanis a testületi üléseket megelőző egyeztető tárgyalásokon képesek vagyunk a szakmai konzultációkra. Soha nem preconcepcióból indulnak az előterjesztések egy-egy ügy kapcsán, hanem mindig a valós igények felmérése alapján. Akik a botrányt látják szívesen azoknak ez nyilván csodálás, de hála Istennek, Százhalombatta polgárai inkább a békeesség és a szakmaiság hívei. A képviselők közül mindenki a maga által választott szakterületre, szakpolitikára úgy mond kórosan ügyel és odafigyel.

A társadalmi képviselőknek nagyon jó kapcsolataik vannak a saját körzetükben. Ez az a kisvárosi kategória: itt a személynek perdöntő jelentősége van. Velünk lehet találkozni az utcán, meglehet minket állítani, el lehet érni minket interneten, facebookon, zóldsámon, hivatali vagy magántelefonon, írásos és egyéb formákban: a képviselőknél keresztül élő társadalmi kapcsolatainak az embereknek. Nyilván Óváros vagy Dunafüred esetében kissé másabb jellegűek ezek a kapcsolatok, mint a lakótelepeken lévő körzetekben. De a lényeg az, hogy eleven, élő kapcsolatokról beszélhetünk, melyek révén a kritikák is könnyebben eljutnak a testület elé.

Melyek azok a feladatok, amelyeket polgármester úr a közeljövőben szeretne megvalósítani?

Az új sportszarnokon és a vasút-felújítási munkákhoz kapcsolódó feladatainkon túl az oktatás ügyét – annak ellenére, hogy kikerült a ráhatásunkból – én nagyon fontosnak tartom. Maradt azért még tennivalónk. Elkerült tőlünk az építészeti hatóság, a gyámügy, az okmányiroda, és még sorolhatnám, de nagyon sok feladat maradt, amivel kapcsolatban szeretném, ha jobban, még nagyobb közmegegyezéssel tudnánk elvégezni! A vízi közműről szóló törvény következtében, a vízszolgáltatás és szennyvíz kérdése is elkerült tőlünk. Most épp a hulladék kezelésének egy részét vonják el, tehát sok hatásköri veszteségünk van. Politikai pályám kezdetétől nagyon fontosnak tartom, hogy az itt élő emberek tényleg egy jó közösségként éljék meg a városi létet, otthonosnak tekinték a hétköznapokat. Ehhez kellene tárgyi eszközök, azokat sokszor könnyebb előteremteni vagy elősegíteni, mint az emberi belső tényezőket. Hamarosan a képviselőkhöz kerül az a terv, amelyik a városi túraútvonalakat építené ki, úgy, hogy szép köztéri alkotások lennének egyes állomáspontjai. Ezeket a pontokat wifi segítségével lehetne kapcsolódni egy

központi szerverhez, ahová mondjuk havonta megújított kérdésekre lehetne válaszokat, észrevételeket, esetleg adott rejtvényre helyes megfejtést beküldeni. Megszólítanánk a különböző korosztályokat, ezzel is erősítve a városhoz való kötődést.

Másrészt a nemzeti identitást is erősítené ez a kezdeményezés, hiszen bejárva ezeket a túraútvonalakat, a túrázó történelmünket is jobban megismerné. A találkozási pontoknál egy szép szövegtáblát csobogásában vagy fény és hangjátékok sugarában lehetne tűnődni, megpihenni. Százhalombatta a múlt század elején egy kis halászfaluca volt, majd egy szocialista iparváros lett. Mára benépesült humán értelmiséggel is, hiszen a helyzet az, hogy a hagyományok ápolását soha nem adtuk fel, s tudunk újakat is teremteni. Figyelnünk kell egymásra, ez a legfontosabb cél. Az intézményeknek, a programoknak, a különféle műsorok, a pénznek ezt a küldetést kell szolgálniuk. Hiszen az életnek az értelmi is ez, nem pedig az anyagi javak halmozása. Amikor az ember megéli, hogy adni jobb, mint kapni, akkor lett belőle igazi polgár, s akkor tudja meg igazán, hogy mi is a boldogság. Akik adni tudnak, azokból ez a boldogság kisugárzik, s életük beárazza a mások életét is.

BIRTOKPOLITIKÁNK A STABILITÁS FELÉ MOZDULT

A hazai földkérdés – ahogyan dr. Kovács P. Zoltán ügyvéd, a KPZ & Partners Ügyvédi Iroda vezetője látja

Fazekas István

A jövő a minőségi termelésé: a hazai agráriumnak nem a gabonatermesztés irányába kell tartania, hanem a nagyobb munkaigényű zöldség-gyümölcs termesztést, szőlőtermesztést kell választanunk. Dr. Kovács P. Zoltán ügyvéd nyilatkozta ezt a Stádiumnak. A volt földművelődésügyi államtitkárt egyebek között a földtulajdoni viszonyok helyzetéről is kérdeztem.

Ügyvéd úr, hogyan látja a rendszerváltozás körüli reformjogszabályok bevezetését, különösen az agráriumot érintően? Jogtörténet ez ma már, vagy a velünk élő történelem?

A rendszerváltozás körüli jogalkotás a közös reményekre alapozott történelmünk, mely részben valóban mára már csak jogtörténet, ám nagyon sok olyan eleme van az akkori jogalkotási mechanizmusnak, melyek ma is vagy problémaként, vagy pedig élő és hatékony jogként beleszólnak hétköznapjainkba. Én 1984-ben végeztem az egyetemen, s nyomban az agráriumhoz kötődő munkahelyem lett: a Békéscsabai Mezőgépi Vállalat kötelékében helyezkedtem el, az Igazgatási Osztály vezetőjeként. Aztán '89-től '90-ig a Városi Tanács Igazgatási Osztályának vezetője voltam, majd egy darabig az újonnan létrejött Polgármesteri Hivatalban is tevékenykedtem. Ezután magánügyvéd lettem. Ezekről csak azért teszek említést, hogy jelezzem azt az utat, amit akkoriban bejártam, s amin konkrét, teljes érvényű tapasztalatokat szerezhettem az akkori jogi folyamatok hatásairól.

A rendszerváltozást megelőző években a reformfolyamatok a regnáló munkárpárton belül is elindultak, az úgynevezett reformkommunisták valóban felismerték számos problémát, s törekedtek azok demokratikus és tisztán jogi rendezésére. Országsszerte reformkörök alakultak és a reformgondolatok vitték el a rendszert a rendszerváltás közelébe, ám sok minden félbe-szerbe készült el. A történelem során a magyar föld ügye mindig is érdekes és problematikus kérdés volt. A vidéki emberek gondolkodását általában jelentősen befolyásolja a föld – és magához a földhöz való vi-



szony. Mindig színesíti ezt a gondolkodást az adott föld termőképessége és a föld használatának elosztása is. (S most ne menjünk vissza az 1342-ben bevezetett kapuadói vagy az azt módosító füstpénzig, ez olyan evidencia, amit magyar embernek különösebben nem kell megmagyarázni.)

A rendszerváltás előtt a termelőszövetkezetek és állami gazdaságok művelték a földek jelentősebb részét, amikhez a termelőszövetkezeteknél a háztáji gazdaságok kapcsolódtak, de az állami gazdaságoknál is voltak alkalmazottak háztáji földjeik. Ez egy viszonylag jól működő rendszer volt, a háztáji

gazdaságok kiegészítették a tsz-ek és az állami gazdaságok működését, s persze a föld művelőinek egyfajta stabil mellékjövedelmet is hoztak. Ebből akkoriban viszonylag jó életszínvonalat tudtak elérni, de volt egy belső feszültség is, mert az akkori birtokrendszer kialakítása, tehát a jogi előzmény nem volt zökkenőmentes. Nagyon sok személyes sérelem volt mögötte. Ahol pedig sérelem van, ott rendezetlenség van. Az egyik barátom a mai napig emlékszik rá, ahogy megragadták a grabancát meg az apját is, s erőszakkal bevették őket a tsz-be... Ez nem volt szép, de amikor a háztáji gazdaságokkal kapcsolatos lehetőségek nyiladozni kezdtek, legalább viszonylag jól lehetett élni belőle. Ellenben jogilag a feje tetején állt minden.

Az Antall-kormány kísérletet tett a földdel kapcsolatos problémák rendezésére. Antall József – történelmetanárként – abból indult ki, hogy a magyar embereknek földhétsége van, s a politikának ezt a földhétséget ki kell elégítenie. Erre lett kitalálva a résztulajdon-kiadás, ami a tsz-ben lévő földek részbeni „visszaadását” jelentette. Visszaadását idézőjelben, mert senki nem azt a földet kapta vissza, amit annak idején be kellett vinnie a tsz-be, hanem csak aranykorona-értéket kapott, és az aranykorona-értéknek megfelelő területet valahol sorsolással kiadták neki. Ebből nagy feszültségek és esetenként öltre menő viták keletkeztek. A kárpótlási jegy ellenében volt lehetőség földvásárlásra, de a kárpótlási jegy érvényesítésének módja rögtön az elejétől kezdve a spekuláció irányába vitte a kárpótlást. Utólag nagyon jól látható, hogy nem sikerült a résztulajdon-kiadás sem, és a kárpótlás sem. Ugyanis a résztulajdon kiadása és a kárpótlás során is nagyon

sok kis parcella jött létre, és nem érte el a gazdaságos parcellaméreteket, és nem lehetett azokon gazdálkodni. Az emberek sokszor azt mondták, hogy életjáradék fejében visszaadnák az így megkapott földeket az államnak, mert 5-6 hektáron képtelenek gazdálkodni. Ebből is látni, hogy az embereknek nem igazán volt olyan jellegű földhétségük, amint azt először gondolta Antall miniszterelnök úr. Az agrártevékenység csak megfelelő méretű területeken folytatható gazdaságosan, minimálisan 40-50 hektáros területekre van szükség ahhoz, hogy egy család életében az kifizetődő legyen. Úgy alakultak ki az egészségesebb birtokméretek, hogy akik valóban művelésbe kezdtek, azok kénytelenek voltak a sok apróparcellás tulajdonostól összeberejni 40-50 vagy akár 100 hektár körüli területeket, és általában 5 éves időszakokra haszonbérleti szerződést kötöttek. Lényeg, hogy nem tudott kialakulni stabil földalap, amin a ténylegesen gazdálkodók folytatni tudták volna a gazdálkodást.

Megítélése szerint a polgári kormány orvosolni tudta ezt a helyzetet?

A 2010 után alakult kormány ismerte fel, hogy mit kell tenni ezzel a különös helyzettel. Ha csak a '48-as szabadságharcig megyünk vissza, akkor is jól látható: sem a '48-as intézkedések, sem a '67-es kiegyezés, sem a Károlyi-féle földosztás, sem a '45 utáni első rendelkezések, a földosztás vagy a szovjet típusú földkezelés, sem pedig a későbbi rendezések a földkérdést megnyugtató módon rendezni soha nem tudták. Nem, mert a kérdés soha nem kapott megfelelő jogi választ, s nyilván, ha valami jogilag nincs rendezve, akkor igazán sehogyan sincs rendezve, akkor az gazdaságilag sem tud jól működni.

Amikor megalakult az új polgári kormány, rögtön érlelődni kezdett a gondolat: szükséges lenne egy új földprivatizáció, olyan, amelyik piaci alapokon nyugszik és egyben pályázatokon és árveréseken alapul. Megszülettek az ehhez szükséges kormányrendeletek, és 2015 végén elindult egy földárverési privatizáció. A szakmailag alaposan kidolgozott konstrukció nem a kisbirtokosok földhöz juttatását, inkább az eddig is preferált közepes méretű családi gazdaságok megerősödését szolgálja, hiszen elsősorban ezektől várható, hogy eredményesen részt vesznek az európai mezőgazdasági árutermelésben. Csaknem félmilliónyi hektár állami föld lett meghirdetve, de érdekes módon, a végén (mert ugye, lezáródott ez a folyamat, most 2017. júniust írunk) ebből 200 000 hektár talált gazdára. A földhöz jutást segítette, hogy a Magyar Fejlesztési Bank összesen 150 milliárd forintos hitelkeretet adott a pályázók részére. Továbbra is megmaradtak az állami tulajdonú földalpok: az állami tulajdonú erdők mérete egymillió hektár (erdőprivatizáció nem is volt most), 500 000 hektár nemzeti park, 300 000 hektár egyéb termőföld, úgyhogy kb. 2000 000 hektár termőföld továbbra is az állam tulajdonában van. Megjegyzem: nem is baj, ha ezek az állam tulajdonában vannak, mert a védtettségi szintjük így garantálható a leginkább.

Azt mondhatjuk tehát, hogy a földtulajdoni viszonyok rendeződtek és stabilizálódtak?

Igen, ezt így kimondhatjuk. Persze rengeteg feladat van még, de most jutottunk el oda, hogy tere lehet a fejlődésnek, hiszen a földvásárlók 99%-a hazai gazdálkodó, és főleg olyanok, akik már némi tőkével is rendelkeznek. Az uniós forrásokkal kiegészítve a saját tőkét megfelelően tudják gépesíteni, és művelni az adott területeket. A termékpályák működése akkor egészséges, ha szövetkezesek vannak egy-egy termékre vonatkozóan.

Sokkal gazdaságosabb a föld művelése, ha például a vetőmagok és a növényvédő szerek beszerzését, a talajmunkákatokat és a vetés-előkészítést egy-egy nagyobb csoport közösen végzi. Ezzel a mostani privatizációval jogilag is eljutott odáig az agrárium, hogy a gazdálkodási lehetőség kiszélesedett, a magánpiaci forgalomban is növekedhet a földforgalom. Meg kell jegyeznem: nem volt olcsó ez a privatizáció, mert a piaci árhoz képest kicsit magasabb áron keltek el a földek. A közzgazdaság szabálya szerint, ha nagy a kínálat, akkor esnek az árak, de most paradox módon – hiába volt nagy a földkínálat – az árak inkább felfelé mentek. Meglátásom szerint ez részben a 2013. évi CXXII. törvény elővásárlási jogosultságokra vonatkozó rendelkezéseinek köszönhetően alakult így, melynek elsődleges politikai szándéka az, hogy a helyben lakó és a ténylegesen földet művelő személyekhez jusson a termőföld. Ennek a nemzetstratégiai politikai szándéknak megfelelően lett kialakítva a földforgalmi törvényben az elővásárlási sorrend. A legelső helyen a helyben lakó, földet művelő földműveseknek van elővásárlási joguk, azt követően az állattartó gazdáknak, a helyben lakó szomszédnak. A piaci valóság most azt igazolta vissza, hogy a jogszabályban testet öltő politikai szándék az valóban a magyar élet ügye. Az árak azért lettek egy picit magasabbak, mert ténylegesen azok akartak a földhöz jutni, akik valóban a föld művelői, s az esetek többségében ők is jutottak. Spekulációs felvásárlást nem lehetett tapasztalni – ezt szavatolta egyébként az új földforgalmi szabályozás is.

Az uniós jogszabályok hogyan befolyásolják a magyar föld ügyét?

Az ország 9,3 millió hektár összes területének 76 %-a termőterület, 61 %-a pedig mezőgazdasági művelés alatt áll, melynek legnagyobb hányada – az összes területnek csaknem a fele – szántóként hasznosul. Európában – az utóbbi fél évszázadban – a mezőgazdasági termelés egyre inkább az iparhoz hasonlóan vált eszközigényessé. Ez természetes is, hiszen a nagyüzemek fejlesztése során jelentős tömegeszközök kerültek a mezőgazdaságba. A korábbi igeerőt és kézi munkát a legkorszerűbb gépek váltották fel, amelyek a munkatermelékenység fokozása mellett a nehéz fizikai munkát is túlnyomórészt kiszorították. Természetesen minden országnak külön agrárkaraktere van, s a technika ahhoz idomul. Az uniós szabályozás jelentős része – a támogatási rendszerek útján – ezekre a komponensekre fókuszál.

Az első polgári kormány idején egyre intenzívebbekké váltak a tárgyalások arra vonatkozóan, hogy Magyarország is belép az Unióba, és az agrárium vonatkozásában megnyílnak az uniós támogatási források. Volt egyébként néhány előcsatlakozási forrás, például a SAPARD-program, ami határozottan a mezőgazdaság támogatására irányult. Az uniós tárgyalások elején rögtön megállapították a tárgyaló felek, hogy az agrárium szorul a leginkább támogatásra, és a 2004-es uniós csatlakozási szerződés óta a mai napig az uniós támogatási összegek fele az agráriumnak a támogatására fordítódik és csak a másik fele osztódik szét az összes többi igény kielégítésére. Ez indokolt, mert a nyugat-európai gazdákhöz képest óriási a leszakadás az eszközök és a technológiák minőségét illetően. A francia és a magyar gazdák közötti összehasonlításban látszott meg ez a legélesebben, és sajnos, amikor a csatlakozási szerződést, 2004-ben, aláírta a magyar kormány (akkor nem polgári kormány volt), akkor azt rögzítették, hogy a magyar gazdák a már régebtől uniós gazdák támogatási összegének csak a felét kaphatják meg, és csak más forrásból lehet azt kiegészíteni. Ez azt tükrözi, hogy ilyen támogatási rendszerben soha nem fogják a magyar gazdák utolérni a nyugati gazdák támogatottsági szintjét. Az első Fidesz-kormány volt egyébként az, a rendszerváltás után, amelyik elsőként nemzeti forrást igénybe véve, igen jelentős összeget, évi 350 milliárd forintot szánt agrártámogatásra. Akkoriban éppen Torgyán József volt a földművelésügyi miniszter (szegény elhalálozott), ő érte el a kormányon belül azt, hogy az agrárium javára jelentős forrásokat kell átcsoportosítani a nemzeti források terhére, mindaddig, amíg az uniós támogatási rendszer nem valósul meg.

Ekkor volt ön földművelésügyi államtitkár.

Ennek a 350 milliárd forintnak a szétosztása egy óriási kormányzati munka volt, s egyben jó gyakorlás is a majdani uniós pénzek szétosztására vonatkozóan. Akkoriban volt egy időszak, amikor az osztrák gazdák nagymértékben elkezdték fölvásárolni a magyarországi termőföldeket. Ezt meg kellett akadályozni. Elterjedtek ugyanis a zsebszerződések. Ezek azt jelentették, hogy nem hivatalosan, a földtörvény kijátszásával történtek az adásvételek. A zsebszerződések a jogbiztonság szempontjából nagyon rossz lábakon álltak (mert mit is érhet egy zsebben lévő szerződés, amit nem lehet regisztrálni és hivatalosan nyilvántartani?), mégis gombamód szaporodtak, ugyanis nagy volt a különbség a földárak között a magyarországi és a szomszédos ausztriai földek vonatkozásában. Az osztrák gazdák úgy gondolkodtak, hogy olcsó áron érdemes zsebszerződéssel is termőföldeket szerezni. Nos, ekkor indult el az első jelentős földvédelmi akció a kormány részéről. A 2001-es kálócfai kormányülésen

születtek olyan intézkedések, amelyek a zsebszerződés felszámolására irányultak, aztán ez 2013-ban oda jutott az új földforgalmi törvénynél, hogy visszaható hatálya is lehet a tilalomnak, az akkor kötött szerződésekre vonatkozólag. Az osztrákok sorra megváltak ezektől a földjeiktől, és azok visszakérültek a hazai gazdákhöz. Ez a már említett földforgalmat is jó irányba pezsdtítette.

A mai földárak az akkori földárakhoz viszonyítva jelentősen megemelkedtek. Akkoriban ugyanis nyomott összegű földárak voltak, ami tulajdonképpen a résztulajdon-kiadás és a kárpótlás problémáira vezethető vissza. A rendszerváltás a tőke, a föld és más természeti erőforrások reallokációja révén a tulajdonviszonyok radikális átalakulásához, és lényegében a vegyes tulajdonosi struktúra kialakulásához vezetett. Az elaprózott, igen csekély területű kis és közepes egyéni gazdaságok kerültek számszakilag fölénybe, s ezekben a gazdaságokban esélye nem volt annak, hogy a korszerűbb tárgyi eszközök realizálódjanak. Ez a pusztta tény automatikusan lefelé húzta a földárakat. Éppen emiatt a kárpótlási jegy leginkább a spekuláció eszközzé vált.

Ügyvéd úr miként látja a birtokszerkezet alakulását?

Magyarországon kezd a nagybirtokszerkezet kialakulni, annak ellenére, hogy a földforgalmi törvényben van egy birtokméret korlátozás: 1200 hektár, illetve az állattartó gazdák esetében 1800 hektár a birtokmaximum. Megjelent egy szűk, gazdag réteg, akik nyilván csak a magyarországi viszonyokhoz képest nagyon gazdagok. Ennek a szűk rétegnek a kezében elég nagy birtokok alakultak ki és ehhez a réteghez kezd már felzárkózni a középbirtokos réteg technikai és technológiai kvalifikáltsága is. Ez a művelés hatékonyságát egyértelműen csak fokozza, viszont van egy leszakadó réteg is. Ez azt jelenti, hogy földügyekben továbbra is szükség van az állami beavatkozásra. A kormány a beavatkozást a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet útján tudja megvalósítani. (A Nemzeti Földalapkezelő Szervezet az az állami tulajdonú intézmény, amely a földvásárlásokkal és a földeladásokkal tudja szabályozni a földpiacot.) Az egyik fontos szerepe az is, hogy minden termőföld adásvételénél ki kell függeszteni a jegyzőknél az adásvételi szerződéseket, 60 napra, és a szervezeten belül van egy figyelőrendszer, mivel a magyar államot az első ranghelyen illeti meg az elővásárlási jog, és az is a földforgalom-szabályozását segíti elő, hogy az elővásárlás jogával az első ranghelyen a Földalapkezelő Szervezet beléphet bármelyik adásvételi szerződésbe, amit fontosnak tart.

A magyar mezőgazdaságban van egyfajta aránytalanság, mégpedig az, hogy a növénytermesztés és az állattenyésztés közötti egyensúly felbomlott. Orvosolható-e ez a közeljövőben?

Ez európai jelenség is, 2010 óta a kormányok kezdik azt hangsúlyosnak tekinteni, hogy inkább az állattartást preferálják. Nálunk a szarvasmarha-állomány 2011 óta folyamatosan emelkedik, 2014-ben például 2,5 %-kal több jószágot (802 ezret) tartottak a gazdák, mint egy évvel korábban. A sertésállomány évek óta tartó fogyása 2013-ban megállt, 2014-ben pedig rögtön 4,0%-kal nőtt, s nő azóta is. Az egyéni gazdálkodók kiszorulása az ágazatból azonban tovább tart. A baromfiállomány 2011 óta tartó csökkenése megállt. De nem elég önmagában az állattenyésztést preferálni, az állattenyésztéshez feldolgozóiparnak is társulnia kellene.

A magyar agrárium egyik nagy problémája, hogy a rendszerváltás után a

feldolgozóipar teljesen megszűnt: konzervgyárak, hűtőházak és egyéb feldolgozók húzták le sorra a rolót, az egész agrártermelés visszaesett, mert ha nincs felvásárlás, nincs haszon sem. Az okozta a bajokat, hogy a feldolgozóipart túl gyorsan privatizálták, és a nyugati konkurens cégek csak azért vásárolták meg ezeket a vállalatokat, hogy a „nagy hal bekapja a kis halat”. A magyar mezőgazdaságnak ez a része így leépült. Sajnos, ez egyben a minőség romlását is jelentette, mert a nyugati termékeknek csak a csomagolása volt jobb. Az uniós csatlakozásnak köszönhetően ugyanis rosszabb minőségű, de cifrább külsővel bíró árukkal árasztották el az országot. Ez némiképp ahhoz a kérdéshez is elvezet bennünket: mi a helyzet a génmódosított termékekkel? Ez jelentős probléma a mai napig is egész Európában. Magyarországon van teljes tilalom ezekre a termékekre vonatkozóan, ami előnyt jelenthet a magyar mezőgazdaságnak, mert a GMO-mentes termékeket jobban vásárolják a fogyasztók, noha nincs konkrét tudományos vizsgálat arra, hogy a GMO-s termékeknek milyen hátrányos következményei lehetnek. A földprivatizációban azért azt is észre lehet venni, hogy a feldolgozóipari fejlesztését is elősegítette. Jelentős, nagy állattartó telepek alakultak. Az vehető észre, hogy egy szűk gazdag réteg van kialakulóban, akik a termelést, az állattenyésztést és a földeket egy kézbe próbálják koncentrálni. Van egy kormányrendelet is előkészületben – ami eléggé sok vitát kavart már –, az integrációs tevékenységről. Az állami befolyásnak abba az irányba kéne haladnia, hogy a túlzott tőkekoncentráció ne a közép- és kisgazdaságok rovására menjen.

Az uniós jogszabályok a magyarországi mezőgazdasági folyamatokat mennyire segítik?

A lengyeleknél rosszabb helyzetben vagyunk az uniós támogatásokat illetően, mert ők el tudták érni a belépéskor, hogy az agrártámogatásokat normatív alapon oszthatják ki a gazdák között, a különböző teljesítményi kvóták szerint. Ez gyorsabb, megbízhatóbb rendszer, s részese mindenki, aki teljesíteni tud. A pályázati alapon szétoszthatónál az a probléma, hogy azt nem mindenki tudja igénybe venni, lassúbb, nehezkesebb. Jobb lenne nálunk is normatív alapon átnyújtani a támogatásokat. Az uniós folyamat viszont nem ebbe az irányba mutat, mert 2024-ig tart a mostani ciklus, és utána valószínűleg a területi alapú támogatások fognak csökkenni. Ennek máris vannak látható előjelei. Az angolok jelentős befizetők voltak. Ami az ő kiesésükkel csökkenni fog, az uniós szétosztható bevétel. A francia gazdák a nagy haszonélvezői az uniós támogatásoknak. Sajnos a francia gazdák túltámogatottságára ráment az állattenyésztésünk: a baromfitenyésztés, a libamáj előállítás.

A változások tükrében hogyan lája ügyvéd úr a magyar mezőgazdaság európai jövőjét?

Kis ország vagyunk, viszont a birtokpolitikánk a stabilitás irányába mozdult el. Kicsik a területi méreteink, tehát a mennyiségi termeléshez nem jők az adottságaink. Valószínűleg a minőségi termelés a jövőnk, tehát bizonyára nem a gabona-termesztés irányába kell mennünk, hanem inkább a nagyobb munkaigényű zöldség-gyümölcs-termesztés, a szőlőtermesztés felé. Itt kisebb területeken is sokkal nagyobb értékek állíthatók elő. Igaz, sokkal több élömunkával, de mi, magyarok, alapjában dolgozó nép vagyunk. De hadd tegyem hozzá: ezen a területen is szükség lesz a lehető legmodernebb technikák alkalmazására, s ennek megvalósulásáért mindenkinek dolgoznia kell. Ránk, jogászokra is rengeteg feladat vár még.

Doris Lessing Egy magyar barátának

Áprilisban megnyitják a börtönöket.

Megmondtaid éjjel.

Hideg cellák foglyaira gondolok, Akik azt álmodják: áprilisban megnyílnak a falak.

Nőnek a virágaim:

Jácint, nárcisz, sáfrány.

Tavasunk

Biztos helyen a konyhában:

földbe vetve.

Áprilisban kivirágzik.

Sétálok lefelé a londoni utcán.

Ismertelenek mosolyognak,

mosolygunk egymásra.

Fegyvertelen a kezük,

Szemük nem üzeni: el kell, hogy áruljalak.

Ismerek egy öregasszonyt.

Napjai shillingben vannak megszámlálva.

Férje belehalt a sérüléseibe,

Leke 1939-ben hagyta el.

Azt mondja: Férjemet a háború

ölte meg;

Azóta nőnek jácintok

a konyhatáiban.

Ismerek egy tíz éve szökött férfit.

Maeskáját simogatva mondja:

Miért öltem meg a bátyámat?

Nem tudom, nem emlékszem,

Nem akartam megölni a bátyámat.

Sétálok lefelé a londoni utcán,

És megérintem az idegenek

tiszta kezét.

Hideg cellák foglyaira gondolok,

Akik azt álmodják: tavasszal

virágot bontanak a falak.

1961. október 30.

(Fordította: Végbelyi Balázs)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

MINDENNAPI KENYERÜNK

FEJENKÉNT ÉS HAVONTA 7.7 KG GABONATERMÉKET FOGYASZTUNK

Tölgyesi Tibor

A féleves türelmi időt követően, 2017. június 22-től, több meghatározó kenyér és pékáru tekintetében szigorúbb technológiai, összetételei és ellenőrzési feltételt vezetnek be, az egészségesebb táplálkozás és jobb minőség érdekében.

Zsigó Róbert élelmiszerlánc-felügyeletért felelős államtitkár a változtatások kapcsán a fő kormányzati célokat és azok lehetséges eszközeit fogalmazta meg lapunknak.

Mi tette indokoltá a tavaly decemberben közzétett és bevezetett változásokat?

A Magyar Élelmiszerkönyvben szereplő előírásokat folyamatosan felülvizsgáljuk, és időszakonként az aktuális élet adta követelményekhez igazítjuk. A mostani változás legfontosabb indoka az, hogy minden felmérés szerint, a vásárlók tudatosabbá váltak, keresik a jobb minőségű élelmiszereket – jelen esetben a kenyeret és pékárukat. És az is kívánalmuk, hogy azok lehetőség szerint magyar termékek legyenek. Ezeknek a meglévő igényeknek szeretnénk megfelelni azzal, hogy megvizsgáltuk a pékárukra vonatkozó szabályozást, és azokat úgy változtattuk, hogy kötelező jellegűek legyenek az előállítók számára. Egy helyre gyűjtöttük össze ezeket a megváltoztatott előírásokat, melyek kitérnek a minőségi összetevőkre, és a gyártási technológiára, s e változásoknak köszönhetően, a könyvben leírtaknak megfelelően eljáró pékek jó minőségű kenyeret és pékárukat kínálnak a vásárlóiknak.

A lakosság fejeként és havonta 7.7 kg gabonafélékből készített terméket fogyaszt el, ennek több mint felét azok

Az Unióban nagyon szigorú az élelmiszerjog. Ami ebben az EU-szabályozásban nem szerepel, és amire felhatalmazást ad, arról a tagállamok szabadon dönthetnek, így mi is a változtatás során a magyar hagyományos termékeket és a magyar fogyasztói szokásokat vettük elsősorban figyelembe. A tagállami szabályozásnak messze menően figyelembe kell venni azt, hogy az intézkedés nem sértheti az áruk szabad áramlásának elvét. A változtatási folyamatban elsőknek az élelmiszeripari szakbizottságok végezték el a munkájukat, utána következett a társadalmi vitára bocsátás, majd a végleges szöveget notifikációra küldtük ki Brüsszelbe. Az Európai Bizottság nem élt észrevétellel, így a változtatások hatályba lépésének nem volt akadály. A változtatás teljes folyamata közel két évet vett igénybe, de ebbe az is beletartozott, hogy az általunk szigorúbb szabályozás alá vont termékekből próbatűst végeztettünk, ilyen módon a gyakorlatban is kiviteleztek, ellenőriztük a könyvben leírtakat.

Mit fog észlelni a változtatás hatására a vásárló?

Mi elsősorban azt várjuk, hogy a szabályozott termékekben – jelen esetben például a kenyérfajták közül ez tizenötöt érint – a pékszakma az eddigieknél jobb minőséget nyújtson a vásárlóknak. Nem csak pontosabbá tettük, de az előírásban megemeltük az egyes fontos összetevők arányát. Ezek alapján kiemelve az egyik fontos terméket, június 22-től – eddig tart a türelmi idő minden pékség számára, de természetesen már ezt megelőzően is figyelembe lehet venni az új előírásokat - csak azt lehet rozskenyér néven forgalmazni, melyben a rozsliszt aránya minimum 60%.

Minden előírás annyit ér, amennyit sikerül betartatni belőle. Ez hogy valósul majd meg?

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) az élelmiszerkönyv harmadik kötetében megtalálható mérési módszerek alapján végzi majd az ellenőrzéseit, ahogy tette eddig is, monitoring mintavétel alapján, az adott termékre vonatkozóan. A türelmi idő lejárta után várható átfogó ellenőrzés, amely kiterjed a felhasznált anyagokra, ezek összetételére és az alkalmazott technológiákra.

Ez az ellenőrzés vonatkozik majd az albán pékségekre is?

A magyar piacon verseny van, s mi nem tudunk annak alapján különbséget tenni az előírásokban, hogy ki a tulajdonos. Az ellenőrzések nemcsak a termékre, hanem a működés egyéb területeire – munkaügy, adózás stb. – is kiterjednek, és akkor igazán sikeresek, ha az érintett hatóságok összefogva tudják a boltokat, vállalkozásokat átvizsgálni. Erre már vannak jó példák. A célunk – a tulajdonosi körtől függetlenül – a nem tisztességesen működő, nem megfelelő termékeket forgalmazó vállalkozások kiszűrése, megbüntetése.

A piac tisztulásához az ellenőrzéseken kívül hozzájárulhat az is, hogy a Magyar Pékek Szövetsége az arra érdemes tagjait olyan látható helyen feltüntetett védjeggyel jelöli, amiből a magyar vásárló tudja, hogy ott valóban jó minőségű, magyar alapanyagokból készült, magyar terméket vásárolhat.

Aktívan a változtatások mellett

pékszakmában, és ez indokolta a mostani jelentős változtatásokat. Várható, hogy esetleg néhány év elteltével ezt a szabályozást is tovább kell majd korszerűsíteni, a jövőbeli várható változásokhoz igazítani, ahogy a fejlődés megköveteli.

A másik cél a minőség javítása volt, illetve, hogy a termékek – elsősorban a kenyerek tekintetében – egymástól jól megkülönböztethetőek legyenek. Az új termékek beemelése a könyvbe a korszerűbb táplálkozási igényeknek is megfelel. Növekszik a választék, igazi minőség alakul ki, ami lehetővé teszi a fogyasztó számára is az igény szerinti termékhez való jobb hozzáférést. Ha valaki használna egy elnevezést, akkor annak a terméknek, ezután az Élelmiszerkönyv előírásainak szigorúbban meg kell felelnie.

A Magyar Pékszövetség miért jött létre, kikből áll?

Ez egy önkéntes szakmai érdekvédelmi szervezet, amihez bármely pékség csatlakozhat. A magyar sütőipari vállalkozások struktúrája tagolt, sok a családi, mikro és kisvállalkozás, van jó néhány középvállalkozás, és néhány igazán nagy szereplője is a piacnak. A vállalkozások számát tekintve a szakma 30% tagvállalata szövetségünknek. A szám csalogó, hiszen egyes pékségek néhány emberből állnak, mások akár százakat is foglalkoztatnak, de nálunk létszámtól függetlenül minden tagunk egy szavazattal rendelkezik. Érdekképviselőt vagyunk, ahol a tagsági díj – ez a vállalkozás bevételétől függ – fejében segítséget nyújtunk, információkat közvetítünk.

az összes terméküket. Ezeket aztán később különféle módon ízesítik. Remélhetőleg az új szabályozásnak ezt a gyártási formát is sikerül kiküszöbölnie, de velük a másik baj, a nem azonos mértékű ellenőrzés – ez most minden bizonnyal változni fog az új előírások következtében – illetve, hogy termékeiket nem egyértelmű módon jelölik meg. Mivel az Élelmiszerkönyv változásai minőség tekintetében szigorítanak, várhatóan a piaci feltételek is közelebb kerülnek majd egymáshoz, ami a magyar vállalkozások számára előnyös lesz.

Az Élelmiszerkönyv az összetételen kívül másra is kitér?

Legfontosabb tényező a lisztösszetétel, de meg van határozva a felhasználható anyagok köre, és elő van írva a termékkel szembeni műszaki követelmény – savfok, sótartalom, egyéb minőségi mutatók – is. Az előírás a gyártási technológiába nem szól bele, de gyakorlatilag ma már mindenki szerelt kemencékkel dolgozik, amik közel azonos minőséget adnak a terméknek.

Ez azt is jelenti, ugyanazt a minőséget kapjuk majd, például mindenhol rozskenyér néven?

Nem egészen, hisz bár előírják a minimum 60% rozsliszt tartalmat, de egyes pékségek ettől felfelé tetszés szerint eltérhetnek, illetve a többi alkotót is kreatívan válogathatják össze. Ebből következik, hogy a vevő választhat majd, melyik pékségben vásárol, és nem lesznek uniformizálva a termékek. Azoknál a pékáruknál és kenyereknél, ahol nem kötelező előírás, hanem ajánlás van, ott még nagyobb szabadabb a mozgásteret a péküzemeknek összetétel – és ez által minőség – tekintetében.

Külön rész tárgyalja az Élelmiszerkönyvben a kézműves-kenyeret, és a megkülönböztetett minőségű sütőipari termékek besorolását. Itt még szigorúbbak az előírások, ezeket külön be kell jelenteni, és a hatóságok szigorúan ellenőrzik a gyártásukat. Az előbbinél a gyártás folyamatában kézi műveleteket is el kell végezni, az utóbbinál az összetevők a legmagasabb minőségűek. Mindkét termékcsoportra vonatkozik, hogy adalékanyag nem használható.

A Pékszövetség bevezette megkülönböztetésként a Magyar pékség védjegyet. Miért?

Ennek használata önkéntes, célunk, pedig az volt, hogy a magyar vásárlók már a bejáratnál információt kapjanak arról, milyen üzletbe lépnek be. Megszerettük volna megkülönböztetni az albán pékségeket a magyarokétól, hisz az albán üzletekben is magyarul szolgálnak ki, magyar alkalmazottak dolgoznak. Tagjaink a védjegyet tőlünk igénylik, mi pedig szerződésben határozzuk meg a használat feltételeit. Készültek plakátok, amelyek kint vannak az üzletben, illetve kis kör alakú címkét, amiket termékekre lehet rátenni, így mindenki felismeri melyik a magyar pékáru.

Tiszta viszonyokat és szigorúbb ellenőrzést!

A magyar pékségek közel harmada ma már albán tulajdonban van. Ez ellen a magyar gazdaságra hátrányos helyzet ellen Pócs János, a Fidesz országgyűlési képviselője többször interpellált a Parlamentben, hiszen úgy érzi, megsértik



teszik ki, amelyeket a jelenlegi változtatással újr szabályoztunk. A változásoknak mindenképpen a minőség irányába kell elmozdulást hozniuk. Célunk az, hogy a magyar családok asztalára egészséges, biztonságos, és lehetőség szerint magyar élelmiszer kerüljön. Úgy gondolom, a minőség és az egészséges összetevők együtt hatnak, így nekünk mindkettőre fokozottan kell figyelniük.

Mennyire szabják meg az EU keretei a változtatásokat?

A jobb minőségű termék szükségszerűen drágább is lesz?

Azt gondolom, az élelmiszerkönyvi szigorítás nem kell, nem törvényszerű, hogy áremelkedést is hozzon magával. Egyébként a szakmában magában is nagy vita van arról – a béréztől kezdve az energiaárakon át az alapanyagok áráig –, mi befolyásolja a kenyér árának változását. Az állam, mint hatóság nem akar, de nem is tud beleszólni az árak alakulásába, hiszen nem hatósági, hanem piaci árszabályozás van a kenyér és pékáru területén is.

A decemberi péktermékekre vonatkozó Magyar Élelmiszerkönyvi változtatásokat a Magyar Pékszövetség jelentős szakmai támogatásával sikerült megvalósítani. Szakmai titkára Werli József-elsősorban az érdekképviselő szempontjából mutatja be, milyen előnyei lesznek az új szabályozásnak.

Miért volt szükség a változtatásra?

A legutóbbi nagyobb szabályozás óta – ez 2009-ben történt – új alapanyagok jelentek meg, új termékek születtek a

Összességében hány pékség működik hazánkban?

Nagyjából ezere tehető a különböző nagyságú magyar vállalkozások száma és 5-600-ra tehető az albán pékségek száma, tehát összesen kb. 1500 vállalkozás, amelynek harmada albán pékség. Albán tagja is lehetne a szövetségünknek, de nincs, elsősorban azért, mert nem azonosak a piaci feltételeik, mint a magyar vállalkozásoknak. Az albán pékségek legnagyobb problémája, hogy néhány alaptésztaival készítik

a piaci morált, sokszor elkerüljük az adó-fizetést, és ezek következtében tudják tönkretenni a tisztességes magyar vállalkozásokat.

Ha rajta múlna, akkor több okból al-bán pékek egyáltalán nem lennének az országban. Erre vannak példák, elég, ha Ausztriát nézzük, ahol az ország önállóságát, gazdasági érdekeit olyan szinten védik, hogy ott külföldi pékek nem tudnak érvényesülni.

Éz mennyiben áll szemben az uniós szabad vállalkozás jogával?

Szemben áll, mégis megtalálták, a lehetőséget – akár adminisztratív nehézségekkel is – hogy csak osztrák tulajdonos nyithasson boltot. Ennek egyik tényezője, hogy nagyon szigorúak a nyitási feltételei, és legalább ilyen szigorúan szabályozottak az élelmiszer termékek forgalmazásának feltételei.

Mi okozta nálunk az albán pékségek nagymértékű térnyerését?

Nálunk sajnos eddig sokszor előfordult az albán pékségekben a szakszerű ellenőrzések hiánya, de az érem másik oldala, hogy a magyar pékségek hozzáállása is kedvez a külföldiek térhódításának. Bár a piacot a törvények valamilyen mértékben szabályozzák, de egy piacot nyitni, megszüntetni nem a törvény, hanem maga a kialakult piaci helyzet tud. A legnagyobb törvény maga a vevő, és ma már annak a kihívásnak, hogy napjában többször is friss pékárut tudjon valaki vásárolni, ezt csak az albán és a multik pékségeiben tudja megtenni. Sajnos a magyar pékek jelentős része még mindig abban a rendszerben működik, hogy éjjel süt, és reggel frissek a termékei, pedig igény lenne arra, hogy a vásárló délután ne félnapja készült kenyérhez, pékárúhoz jusson. E felett az idő eljárt, s a tapasztalat azt mutatja, hogy bár közel 40 százalékkal drágábbak az albánok termékei délután mégis ott vásárolunk – ők napjában többször is sütnek – mert fontos számunkra a friss termék.

Gondolja, szívesebben vásárolnánk inkább a magyar üzletekben?

Igen, abban biztos vagyok, hogy ma már a magyar vásárlók, olyan patrióta szemléletűek, hogyha ezeket a lehetőségeket magyar boltok is kínálnák, biztos oda járnának vásárolni. De nem elég a vásárlók patriotizmusa, a magyar pékeknek is igazodniuk kell a vevői elvárásokhoz, hiszen az ő szokásaikat, igényeiket nem lehet megerősöskölni. Sajnos ez a hazai kínálat az ország jelentős részén még nincs meg, köszönhetően a magyar péktársadalom piaci igényekhez való rugalmatlanságának. Ha ezek az előírás-változások – a szigorú ellenőrzések hatására is – a fogyasztók számára garanciák arra, hogy a termékben az van benne, ami elő van írva, akkor arra is motiváljuk őket, hogy ott vásároljanak, ahol ezt a jobb minőségű tartalmat szavatolják. A fogyasztó döntse el, hogy albán vagy magyar boltba tér-e be, de a lényeg, hogy a pénzéért azt kapja meg, ami jár neki.

Változott a helyzet felszólalásai után?

Úgy érzem ezek hatására nagyon sok ellenőrzés történt a területen, sok albán pékség bezárt, vagy súlyos pénzbüntetést kapott. Ma már nem mentség az egy ellenőrzés során, hogy nem beszél magyarul, és a NÉBIH előírásai és eljárásai biztosítani tudják, hogy minden pékség – magyar és külföldi egyaránt – ugyanazon követelményeknek tegyen eleget.

Az élelmiszerkönyv három részből áll. Némileg leegyszerűsítve az első rész szabályozza az előírásokat, hogy milyen alapanyagból, milyen technológiákkal lehet előállítani a terméket, a második a kötelező irányelveket, a harmadik, pedig az élelmiszer vizsgálati módszereket tartalmazza.

Az élelmiszerkönyv változtatásai alapján szigorodnak az összetételi előírások, s változnak a vizsgálati módszerek is, mostantól a késztermékek vizsgálata a hangsúlyos. Már nem lesz elég megmutatni, hogy van elég rozs a raktárban, a laborvizsgálatok majd arra is fényt derítenek, hogy a késztermék is tartalmaz-

za-e az előírt mennyiséget rozslisztból. Úgy érzem, a változások a tisztességes gyártók védelmét szolgálják majd, illetve védik a fogyasztók érdekeit. Kiszűrik azokat, akik spóroltak a tartalommal, akik eddig nem tartották be az előírásokat, olcsóbban tudták adni a terméket, és ez által versenyelőnyre tettek szert. Az ilyeneknek viszont – legyen akár albán, akár magyar vállalkozás – nincs helyük a tisztességes magyarországi pékségek között.

Egy pékség példát mutat

Tóth Péter szülőfaluja – egy kis szigetek közötti település, Lipót – nevét vitte tovább, amikor elnevezte azt a pékséget, aminek alapítója és tulajdonosa. Azóta 25 év telt el, és ez a név országosan ismertté és méltán elismertté vált.

Hogyan indultak?

A Lipóti Pékség 1992-ben kezdte el a tevékenységét, szó szerint mikro-vállalkozásként, hisz a lakás egyik szobája volt a pékség, a kamra pedig a lisztraktár. 2006-ban – első sorban a multik nyomására – nyitottuk első mintaboltjainkat, majd franchise hálózatot építettünk ki, és mára már Soprontól Orosházáig 220 bolt viseli a Lipóti Pékség nevet. 400 embert közvetlenül, további kétezret pedig, közvetett formában látunk el munkával.

Minek köszönhetik ezt a sikertörténetet?

Mi nem hirdettük soha magunkat, azonban az élelmes vállalkozók észrevették a termékeinkben rejlő fantáziát, így könnyen ki tudtuk építeni a hálózatunkat. A másik ok a termékeink iránti vásárlói kereslet és a részükről megnyilvánuló igény, hogy az ő városukban, területükön is jó lenne, ha tudnának lipóti kenyereket, péksüteményeket venni. Ez inspirált minket, és adott erőt a további folytatáshoz.

A pékszakmát a borászokhoz hasonlítanám, hisz a mi termékeinkben is élet van, ami aránylag nagy szakmai tudást, odafigyelést igényel. Úgy érzem, a pék-

árterületén is kétfajta terméket lehet eladni, a gyengébb minőségűt, olcsón és az átlag feletti minőséget reális, áron. Mi mindig ez utóbbit képviseltük, - ma is talán az egyik legdrágábbak vagyunk a piacon – de nálunk a vevő biztos, hogy minőséghez jut hozzá.

A zászlóshajónk a 3 kilogrammos Lipóti parasztkenyér, ami mind ízben, mind külső megjelenésében hasonlított az egykori kenyerekhez. Ebben sokan próbáltak meg bennünket utánozni, mégis ma már csak egyedül forgalmazzuk ezt a terméket a piacon, köszönhetően annak, hogy nem engedtünk az elveinkből, és mi tartottuk a céljainkat a minőség tekintetében.

Mit várnak a tavaly bevezetett, de csak fél év türelmi idő után kötelező érvényű pékárúkra vonatkozó szabályozástól?

Teljes mértékben örülünk a bevezetésnek, ugyanis bármelyik változtatást nézzük, az mind a minőség irányába mutat. A vásárlók talán szakmailag nem látják át a változtatások lényegét, de az új szabályok biztos, hogy nagyobb megbízhatóságot, és jobb minőséget hoznak. A jó kenyérhez idő kell, egyik nap a kovászolás, másik nap a tesztelés, harmadik a sütés. Adalékanyagokkal, gyorsítókkal lehet kenyeret készíteni órák alatt is, ami frissen, melegen talán még élvezhető is. Az így kialakult árversenyben nyilván az utóbbi volt előnyben, de mivel a változtatások nem csak az anyagösszetételt, hanem a technológiát is érintik, ezek most kiegyenlíthetőek.

A szabályozás azonban szerintem csak akkor fog jól működni, ha szaporodnak az ellenőrzések, és nemcsak új szabályokat hozunk, hanem arra is ügyelnek az illetékesek, hogy ezt mindenkivel szigorúan be is tartassák. S bár szigorodtak majd a szabályok, nagyobbak a követelmények, de szerencsére nekünk alig kell változtatnunk az eddigi kialakult technológiákon, termékösszetételeken. Ez köszönhető annak, hogy eddig is a vásárlói elégedettségért dolgoztunk. A szabályok betartása a szakmaiságot fog-

ja előremozdítani, s ha a péktársadalom betartja ezeket, akkor – számunkra sajnós, de a vásárlók szempontjából talán szerencsére – mi is, mint a Lipóti Pékség, sokkal több, erősebb konkurenciával számolhatunk.

Ha a konkurenciánál tartunk a gombamód szaporodó albán pékségek mennyiben vetélytársak?

Az albánok az olcsó, nem mindig szakértett munkaerővel, a helyben sült meleg kenyér ínycsiklanó illatával, a hosszú nyitva tartással tettek szert vevőre. Azt is tudjuk, hogy nagyon jó frekvencián nyitják az üzleteiket, tehát ebben is ügyesek. Azt hallani viszont vissza a vásárlóktól, hogy bár jó a kenyérük, de csak bizonyos ideig. Mégis, ennek ellenére, egy vevőre igényt tart rájuk. Hasonló kategóriába teszem a multinacionális helyben sült péktermékeket is. Most mindkettőnek nagyot kell lépnie majd ahhoz, hogy meg tudjon felelni az új, szigorúbb szabályozásnak.

Sőt ezek az új szabályozások az egész péktársadalmat fel fogják rázni. Lesznek, akik veszik a fáradságot, hogy jobb kenyeret készítsenek – termékeik iránt nőni fog a vásárlói igény –, akik pedig nem hajlandók vagy nem tudnak lépést tartani a követelményekkel, azok nehéz helyzetbe kerülhetnek.

Mi lehet a meglévő vagy újonnan nyíló pékségek talpon maradásának a titka?

A gépesítés hatékonyságot, gazdaságosságot eredményez, a gyártási műveletekben megjelenő sok kézi munka pedig a jobb minőséget hoz. Ezt a kétet kell ideálisan ötvöznie annak, aki talpon akar maradni a pékárú piacán. Ez kézműves szakma, hiszen nincs két egyforma búzatermés, nincs két egyforma liszt, és egy jó péknek tudnia kell, melyiket hogyan dolgozza fel, hogy a legjobb minőséget tudja kihozni belőlük. A búzában élet van, akárcsak a borbán; dédelgetni, terelgetni kell, amíg finom kenyér formájában az asztalunkra kerül.

20 ÉVE MAGYARORSZÁGON – IRÁNYMUTATÓ VETÉSI ÉS TALAJMŰVELÉSI TECHNOLÓGIA SVÉDORSZÁGBÓL

BESZÉLGETÉS DR. KALMÁR TIBORRAL, A VADERSTAD KFT. ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓJÁVAL

Fazekas István



Az utóbbi húsz évnek melyek voltak a legfontosabb magyarországi pillanatai a Vaderstad életében?

Az 1997-es piacra lépésben kétségtelesenül jelentős szerepet játszott az ország agrárpotenciálja, bár azt senki sem gondolta, hogy az első évek nyire nehezek lesznek a vállalat életében. A svéd gyártó innovatív megoldásai találtak a magyar gazdák hagyományos szemléletmódjával, ami különösen igaz volt a talajművelés és a vetés gyakorlatára. A fajtagyválasztás, a növényvédelem és sokszor a tápanyagkijuttatás kérdéseiben a legtöbb gazdaság már 15-20 évvel ezelőtt is naprakésznek, a legújabb technológiát alkalmazónak számított, de a talajművelést mostohagyerekként kezelték. Úgy vélték, ahhoz mindenki ért, és a „szoktam”-módszer mindenkor működött és működik. Tagadhatatlanul sok tradíciót kellett megdönteni az elmúlt 20 évben. Éppen ezért minden

egy termékünk sikeres adaptálása, egyben mérföldkő is volt az életünkben. A teljesség igénye nélkül kell megemlíteni a nagy sebességű vetést, a magágykészítés-tápanyagkijuttatás-vetés folyamatának összekapcsolását, a sekélyművelést, vagy éppen a nehéz szántóföldi kultivátorokra alapozott, forgatás nélküli alapművelést, mely mind egy-egy olyan területe a talajművelésnek, ahol a Vaderstad neve egyet jelent az újítással, a tradíciók lebontásával.

2006 is lényeges év szám volt életünkben, hiszen saját telephelyet nyitottunk Kápolnásnyéken, végre egy helyre került az alkatrészbazis, a központi iroda és a gépuvar. 2015-ben minden idők legmagasabb árbevételét értük el, így 5 milliárd forintos forgalmunkkal, és a több mint 300 értékesített munkagéppel mi lettünk a svéd gyár legsikeresebb leányvállalata. Idén pedig 20 éves jubileumunkat ünnepeljük.

Azt szokás mondani: „Ki mint vet, úgy arat.” Az Önök cégének egyik fontos célja a vetésminőség javítása. Hogyan értékeli az ezzel kapcsolatos eredményeket?

A Vaderstad a talajelőkészítés és a vetés specialistája. Az angol nyelvben erre egy szó létezik, „crop establishment”, amely kifejezi, hogy ez a két folyamat egymástól nem választható el, és hogy a talajművelés nem önmagáért van. Rávilágítottunk arra, hogy nem a vetőgépeknek kell talajt készíteni, hanem a növénynek, és lehetőleg, az erre rendelkezésre álló rövid időintervallumot megelőzően. A nagysebességű vetés ismeretlen volt a Rapid gabonavetőgépek piacra lépése előtt, mint ahogy a Tempo szemenként vető gépünk is új mércét állított fel a precíziós vetés terén. A Tempo 15-18 km/h sebességgel veti a kukoricát, napraforgót, szóját, repcét stb., ezáltal akár 50-80%-os napi teljesítménynövekedés érhető el, ugyanakkor a vetésminőség



terén páratlan vetésmélység és tótáv egyenletességet garantál. A növényköz-pontú talajelőkészítést ráadásul újból át kell értékelni, és helyette a klímaköz-pontúságra kell törekedni, hiszen a még kevesebb menetszám, a vetéssel egyide-jű tápanyagkijuttatás, valamint a 15-20%-ban takart talajba történő vetés minimumelvárást jelent napjainkban.

A magyarországi gazdák mennyire rugalmasak az új technológiákat illetően?

Példát mutattunk, amit sokan elkezdtek követni, még más gyártók is. Úgy szoktam fogalmazni, hogy „trendre-remtők” vagyunk. Nagy eredmény, hogy évtizedek múlva is fognak ránk emlékezni. Bekerültünk a hazai szak-irodalomba, részesei lettünk a régió talajművelési tudományának. De fontos az is, hogy sikeresen teljesítjük azt, amit 20 éve vállaltunk: a mai napig közvetlenül értékesítjük a gépeinket, kereskedők nélkül. Összességében nem az a legnagyobb eredményünk, hogy eladtunk 4000 gépet a hazai piacon, hanem az, hogy egy szemléletmódot honosítottunk meg az országban.

Tudatosan építettük fel ezt a koncepciót. Elkezdtünk beszélni a forgatás nélküli technológiáról, kerestük a kapcsolatot a Szent István Egyetemen, személy szerint Dr. Birkás Mártával. Az ő munkája és elképzelései segítettek minket, együttműködésünk hamar mindkét fél számára előnyössé vált.

Az első években még inkább azt kommunikáltuk, hogy a szántás kiváltásával komoly költség és idő megtakarítás érhető el. Aztán egyre inkább érezni lehetett, hogy változik a klíma, amivel egy időben más megvilágításba helyeztük a forgatás nélküli technológiát. Ekkor már nem csak a költségcsökkentés állt a középpontban, hanem az, hogy egy olyan módszert mutassunk, amit – az oly gyakorivá vált klíma eredetű károk mérséklése miatt – szükségszerű alkalmazni.

A múlt év végén zárult le a „Földet a gazdáknak” Program (FAG), amely a termőföld tulajdonviszonyok terén az egyik legjelentősebb változást hozta az utóbbi több, mint fél évszázadban. Mennyiben és hogyan érintette ez az Önök cégét?

A szaksajtóban és a kormányzati kommunikációban megjelent adatok alapján, több mint 250 milliárd forintot fektettek földvásárlásba a hazai gazdálkodók, ami igen jelentős összeg. Becslésem szerint két évben költenek összesen ennyit gépberuházásra a magyar termelők. Nyilvánvalóan ez is az egyik oka annak, hogy jelenleg stagnál a mezőgépi piac. Hosszabb távon ugyanakkor számunkra kedvezőbb helyzet alakulhat ki, ugyanis a földprogramnak köszönhetően nőtt a 200-500 hektár közötti üzemmérettel rendelkező

gazdaságok használatában lévő terület nagysága. Míg 10 évvel ezelőtt 100, ma már inkább 250-300 hektárnál húz-nám meg a határt, amikor definiál-nom kell a potenciális Väderstad-vevő fogalmát. Ezekben a gazdaságokban már rendelkezésre áll az az erőgéppark, amely szükséges ahhoz, hogy a kínálatunkban szereplő munkagépeket kellő hatékonysággal üzemeltesse. A másik ok a jobb kihasználtságban rejlő gyorsabb megtérülés, azaz nem mindegy, hogy egy-egy ilyen munkagép mennyit dolgozik, ami nagy súllyal esik latba a beruházások mérlegelésénél.

Ön szerint milyen birtokrendszer van kialakulóban? Van-e konkrét esélye a Kert-Magyarország kertészeti program megvalósulásának?

A birtokrendszer átalakulási folyamatának még nincs vége, viszont az irányvonalak mindenki számára világosak. A konszolidáció, a tulajdonviszonyok rendeződése elő fogja segíteni a beruházások felgyorsulását, amit jelenleg a nagyüzemek esetében a bizonytalanság fékez. Inkább a bérleti konstrukciót preferálják azok a termelő üzemek, akik területeik egy részét elveszítették, elveszítik. Bármilyen is az irány annak a hatékonyság javulását kell szolgálnia, ugyanis a támogatási rendszer átalakulását követően még kiéleztebb lesz a versenyhelyzet. A kis és közepes méretű gazdaságok sokat nyerhetnek a precíziós gazdálkodás bevezetésével, melynek alkalmazása több figyelmet, szaktudást és időt igényel. A nagyobb üzemeknél inkább az optimumban elvégzett munkafolyamatok nagyobb arányával (ami részben gépesítési kérdés) növelhető az eredményesség. A munkaerő igényes ágazatok preferálásakor sajnos arra is tekintettel kell lenni, hogy sokszor nemcsak a szak-képzett, de az idényjelleggel alkalmazott alkalmi munkaerőnek is híján vagyunk vidéken. A mezőgépgyártó vállalatok automatizálás irányába mutató fejlesztései részben minimalizálják az emberi hibázás lehetőségét, könnyebbé teszik az üzemeltetést és a karbantartást (szakképzettséget nem igénylő), részben pedig az emberi munkaerő teljes mértékű kiváltását is célozzák.

Milyennek látja a magyar föld helyzetét Európában?

A földprogram egyik tagadhatatlan eredménye, hogy a magyar termőföld felértékelődött. A régióként eltérő, 10-30%-os árnövekedés jelentős, bár még így is az európai átlag alatt vagyunk a földárak tekintetében. Ugyanakkor a gazdaságok közvetett „feltőkésítése” nagy segítséget jelent a forgóeszköz és beruházási hitelek igénylésekor fontos garanciák számbavételkor.

A magyar föld pillanatnyi értékét hosszútávon két tényező erősíti vagy gyengíti. A fenntarthatóságra törekvő földhasználat és az öntözhetőség lehe-

tősége. Mindkettő terén vannak teendők. A földhasználat kritikus eleme a klímaköz-pontú talajművelés fontosságának felismerése. A megváltozott klímához való alkalmazkodás elengedhetetlenné teszi a szántás szerepének ártértékelését, hiszen a forgatás nélküli talajművelés alkalmazása ma már nem csak lehetőség a költségek csökkentésére, de egyben kényszer is az időjárás szélsőségei, a klímakárok kedvezőtlen hatásainak mérséklése miatt. A szántás helyett az olyan alpművelési módszerek alkalmazása perspektivikus, amelyek a talajnedvesség, szerves anyag és szerkezet kímélés, valamint a felszínvédelem elvárásainak egyszerre felelnek meg.

Sokat hallani manapság arról, hogy a klímaváltozás a termőföldek leértékelődését vonja maga után. Hazánk sajátos helyzetét, helyzetelonyét földrajzi elhelyezkedése adja, a két nagy folyó jelentette vízbázis olyan szilárd alap, amelyre hosszú távon lehet építeni az öntözésfejlesztést támogató pályázatok kihasználásával.

Melyek a közeljövő tervei, célkitűzései?

A piaci pozícióink erősítése mindenképpen. Szűk termépaletttal rendelkezünk, ezért a talajművelő és vetőgépek piacán nekünk kell a legjobbnak lennünk. A gabonavetőgépeinkkel ez már több évben sikerült is, nem csupán eladott érték, de darabszám tekintetében is vezetjük a hazai eladásokat. A szemeként vető gépek piacán hatodik éve képviseljük magunkat Tempo elnevezésű termékünkkel, mely olyan magadagolási- és kijuttatási technológiát képvisel, ami a mai napig egyedül-áll. Ebben áll a sikere. Közel 20%-os piaci részarányt értünk el ezen rövid idő alatt. Ezen a piacon újabb modellek bevezetése a cél, köztük a világrekorder típusú, melyre nagy igény mutatkozik itthon is.

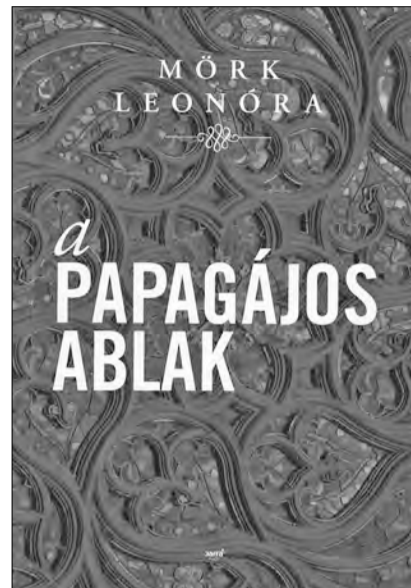
Eleinte bármilyen újdonságot hoztunk, a magukat szakértőnek vallók rögtön pálcát törtek felette, mondván nem a mi körülményeinkhez valók. Ezzel szemben mi van ma? A Väderstad eredeti ötletei visszaköszönnek más gyártók termékein, sőt készültek a megszólalásig hasonló utánzatok is, vannak akik meggyőződésből, vannak akik azért készítenek másolatokat, mert ez a trendi. Erre csak egy orvosság létezik, mindig egy picit más gyártók előtt kell járniuk, amíg mások méretet vesznek, mi már egy teljesen új ötletet dolgozunk.

A gyár új értékesítési stratégia kidolgozásán fáradozik a szomszédos Szerbiában. Megpróbáljuk az itthoni tapasztalatokat exportálni. Ezzel engem bíztak meg. Jön 2-3 év az életben, ami nagyban hasonlít majd ahhoz, ahogy mi is kezdtük 20 évvel ezelőtt. Ez jó, mert legalább újra eszembe jut, honnan is indultunk.

ABLAK, HÁROM VILÁGRA

Mörk Leonóra: A papagájos ablak, Budapest, Jaffa Kiadó, 2017

Petróczi Éva



Mörk Leonóra „A papagájos ablak” ötödik regénye nem csupán a címében ígér „ablak”-ot, hiszen minden sora valóságos ablak, mégpedig három világra. Elsőként és elsősorban az éppen 2017-ben ötszáz esztendő reformáció világára, végigjárva mindazokat a városokat, amelyekben Martin Luther megfordult. Másodsorban: az író számára oly kedves, szinte családi közelségű német művelődéstörténet, irodalom- és művészettörténet világára. Amelyben a nagy hitújító mellett felbukkannak kedvenc hősei, Goethe, Heine, az angol stílusban épült wörltzi kastély, a drezdai Zwinger, vagy éppen a nimschnei zárda, amelyben Luther későbbi felesége, Katharina von Bora az apáca-lét regulái között éldegélt, rengeteg energiát halmozva fel későbbi, sokgyermekes, nagycsaládos éveire!

De ne hanyagoljuk el a könyv „ablakából” látható harmadik világot sem. a szerző életének rejtekezve is feltárulkozó legmélyét: a pattanásos kamaszkor szorongásaitól az első – éppen német földön megélt – szerelmi élményekig, s annak nyílt vállalásáig, hogy 2016-os, Luther útján és életútján járó kéthetes barangolása bizony nem az első megrögzöttnek mondható „szökései” sorában: „Te olyan megszökös vagy? – kérdezte egyszer a barátom, és én bólogtam: igen, én megszökös vagyok, csak néha elfelejtkezem róla. Gyerekkoromban rendszeresen lepertem az iskolai táborokból... Fel-nőttként ugyanígy hagytam magam mögött méltatlan situációkat, elromlott kapcsolatokat, elviselhetetlenné vált munkahelyeket.”

Mörk Leonóra író, újságíró, műfordító tehát „megszökös” fajta; ha a sors úgy hozza, szökik ő vitézül – még önmaga elől is. Egyszerűen azért, mert így diktálja nem kényeskedő, de testileg-lelkileg rokonszenvesen, szeretni valóan finnyás természete. Akik hazai, vagy nemzetközi „porondokon”, pódiumokon, vagy valamelyik TV-portrójában találkoztak vele, hamar rájöhetnek – különösen a *Lány igazgyöngyökkel* és a *Papagájos ablak* elolvasása után – hogy ő voltaképpen Erős Ágost szász választófejedelem Drezdája egyik gyöngyfigurájának közeli rokona, jelenkori és magyar változatban. Igaz, olyan gyöngyfigura, akiből nem hiányzik az emberi élethelyzetek és a saját bonyolult egójával kapcsolatos, egészséges önirónia. Erről ugyan konkrétan

soha nem beszélgettünk, de most elmondom, hogy két olyan, rendhagyó stílusa ellenére (vagy éppen azért!) sikeres német író, *Kerstin Gier* és *Monika Peetz* világára is emlékeztetnek bizonyos stílusjegyei, akik mindketten vitézül hadat üzentek a túlcukrozott női irodalomnak, a nőolvasók intézményes bódítgatásának. Most, ebben a könyvében is humorral és itt-ott kritikával ábrázolja például a Luther-házaspár kapcsolatát, amely érdekszövetségből nőtt ki magát fészkek-meleg szerelemmé.

Nagyon rokonszenves könyvének az a passzusa is, amelyet a német romantika mindössze huszonkilenc évet megélt „atyjának”, Novalisnak, a „hold-beragyogta csoda-éj” szerzőjének szentel: „Ahogyan Szerb Antal fogalmaz, Novalis élete olyan volt, mint egy romantikus novella: rövid, szomorú, megható. A happy end talán az lehet, hogy az egyik ág leszármazottjai ma is élnek, Kanadában, és készséggel bocsátottak a múzeum rendelkezésére néhány emléktárgyat.”

Különös jelentősége van az új Mörk-regény azon részletének is, amelyben szerzőnk nem másutt, hanem Luther Grimm-mesékbe illő szülővároskájában, Eislebenben vall arról a kapcsolatról, amely a mi Szent Molnár Albertünk, harminc hosszú évig Németországban élt teológusunk, grammatikusunk, műfordítónk és poétánk 42. zsolttárhoz fűzi. Ezt a magával ragadó, nagyon szép bevezetőt érdemes idéznünk. Ez nem csupán egy művelt, tollforgató turisztanő beszámolója, hanem szép és hiteles konfesszió: „Az András templomban nemsokára kezdődik az istentisztelet, az ajtó nyitva áll, és ahogy belépek, az orgonán megszólal a 42. zsolttár. Amióta elsős egyetemistaként szemináriumi dolgozatot írtam a Szent Molnár Albert készítette fordításából, ez a zsolttár időről-időre felbukkan az életemben, és azon kevés egyházi ének közé tartozik, amit fejből tudok. Igaz, mióta férjem, túl az ötvenen, úgy döntöttem, számos lelkipásztor felmenője nyomdokaiba lépve beiratkozok a református teológiára, ahol rendszeresen számot kell adnia énektudásáról, az utóbbi időben az én repertoárom is gyarapodott.”

Az önéletrajzi elemekkel és kultúrhistoriái barangolásokkal átszőtt, szépirodalmi igényű *Lutherweg* járás egyik vándormotívuma egy elégszer nem ismételtgethető Martin Luther idézet, amellyel az író Wartburg várától nem messze találkozott. Ez egyben a könyv motója is: „Azon nem tudsz változtatni, hogy a gond és a bánat madarai a fejed fölött repkedjenek. De azt meg tudod akadályozni, hogy fészket rakjanak a hajadban.”

Úgy vélem, nem túlzok, ha azt mondom, Mörk Leonóra könyve sok és fontos dolgot mesélhet a reformációról, Németországról és az emberi természetéről a hazaiak mellett a német olvasóknak is. Csak remélni merem, hogy még 2017-ben, az ötszáz éves évforduló tiszteletére megjelenik Germánia földjén, méltó és igényes fordításban. Elvégre, reformációs bédekkernek sem utolsó!

OUVERTURE

(Előszó Véghelyi Balázs Zene nélkül című könyvéhez)

Baranyi Ferenc

Nem tagadom: legifjabb pályatársaim közül Véghelyi Balázs áll hozzám a legközelebb. Barátom és szövetségese is, hiszen verseivel hatékony is akar lenni, nem csupán hatásos. Akárcsak jómagam. Az is rokonít bennünket, hogy mindketten „két úr szolgálai” vagyunk: az irodalomé és a zenéé. Ezek nem csupán testvérművészek, hanem ikerművészek. Méghozzá egyperetjű ikrek.

Balázs Zene nélkül című könyve tudományos igényű írott, ugyanakkor „eteti magát”, akárcsak egy izgalmas regény. Ha elkezdte az ember, nehéz abbahagyni, másnapra tenni el a folytatást. Véghelyi Balázs nem csupán kiváló költő és figyelemre méltó muzsikus, hanem tudós elme is. És „el tudja adni” a tudományát. Ritka adottság. Még azok közül is keveseknek a sajátja, akik egyetemi katedrálról palléroznak emberföket naponta.

A könyv alcíme: Fejezetek a magyar dalszövegírás történetéből. Ezzel mindjárt az elején világhossá teszi a szerző, hogy nem részletes áttekintését nyújtja a magyar daltípusoknak az ősi pentaton népdaloktól a rock-musicalék songjaiig, hanem egy-egy érdekesebb korszakra fókuszál, amelyeknek a daltermése bizonyos tekintetben a kor lenyomata is. Goethe mondta: „Ha az emberekről akarsz megtudni valamit – könyvtárnyi tudományos szakmunka áttanulmányozása helyett –, néha messzebbre jutsz, ha figyelsz, milyen dalokkal szórakoznak.”

Nos, a magyar dalok sok mindent elárulnak a magyar emberekről. De vajon mit is értünk magyar dalon? A francia

„chanson”, a német „Lied”, az olasz „canzone”, az angol „song” egyaránt dalt jelent. Mégis más-más „lelkületet” villant fel mindegyik. A magyar dal nem azonos egyikkel sem. Csakis önmagával. Legyen bár népballada, magyar nóta, kávéházi kuplé, divatos sláger, operett-betét, operaária vagy rock-ritmusú énekbeszéd az a dal.

Balázs kimutatja, hogy még a leghígebb táncdalszövegek „sfumato”-háttérben is feldereng olykor a kor, amelyben megszülettek. Hát még a célzott üzenetnek szánt szerzemények textusaiban!

A dalszövegírók műhelyébe is betessék – legalábbis egy kurtá vizitire – ez a könyv, ahol szakmai ismeretekre is szert tehetünk némiképp. Beavattatunk a műhelytitkokba is.

Az utolsó fejezet címe: 13 pont – kezdő dalszövegíróknak. A 10. „parancsolat” így szól: „Foglalkozz társadalmi kérdésekkel, de ne pártoskodj. Többet veszítesz, mint amennyit nyerhetsz ezáltal.”

Nos, ezt nemcsak a dalszövegíróknak szánta Balázs, hanem azoknak a költőtársainak is, akiknek „emberhez méltó gondja van”.

Mert akad még harmóniát szorgalmazó dalnok ebben a diszsonáns korban is, amelyben élünk.

Véghelyi Balázs mindenestre ilyen. S talán öreg barátja, költőtársa: Baranyi Ferenc is.

Sajtónyelvőr

A léghör kóstitolása és a hiány leve

Képzavarok 1.

Mi, magyarok, szeretjük szemléletesen kifejezni magunkat, s „drágakönnél gyönyörűbb”, jelentésárnyalásra különlegesen alkalmas, szóképekben kivételesen gazdag anyanyelvünk kínál is erre bőven eszközöket. Irodalmunk java él ezzel a lehetőséggel, érzékletes, színes képek kincstára egy-egy kiváló írónk életműve. Gondoljunk mások között Vörösmarty Mihályra vagy Arany Jánosra, Jókai Móra vagy Mikszáth Kálmánra, Szabó Dezsőre vagy Ady Endrere, Krúdy Gyulára vagy Kosztolányi Dezsőre, Kodolányi Jánosra vagy Illyés Gyulára, Németh Lászlóra vagy Márai Sándorra, Tamási Áronra vagy Szentkuthy Miklósról. És sorolhatnánk hosszan azokat az alkotókat, köztük versköltőket és prózaköltőket, akiknek írásai rendkívül láttató erejűek.

Nem mindenki tudja persze hozzájuk hasonló fantáziával és művészettel, pontossággal és világossággal használni nyelvünknek ezt a tulajdonságát. Sőt... Ahol sok a kép, össze is tud az kiszáradni... Aki nem megfelelően él nyelvünk említett erővel, annak beszéde, írása nyomán gyakran keletkezik képzavar. E mulatságos nyelvi kátyvasz lényege, hogy a nyelvhasználó össze nem illő (összeegyeztethetetlen vagy ellentétes) képi jelentésű kifejezéseket fűz össze. A sajtó is sokszor követi el – akarva-akaratlan – ezt a stilisztikai botlást.

Nézzünk egy sor példát! Előbb néhány „gasztronómiai (ihletésű) képzavart”...

„A női kézilabda-csapatnak kiénekeltek a szájából a sajtót” – tűnt fel egy sport tárgyú írásban. Készül a róka és a holló meséjének modern átírata? – kérdezhetnénk. Tudniillik többszörös képzavar ez. A mese példázata alapján keletkezett szólás ezt jelenti: ’hízelgéssel eléri, hogy valaki valamely már megszerzett dolgot, előnyt elveszítsen’. Fejezzük ki magunkat inkább így (mert valószínűleg ezt akarta jelezni a szerző is): legyőzte őket egy másik csapat, ennek következtében lemaradtak a dobogóról (esetleg mert eltaktikázták magukat).

Labdarúgó-mérkőzés közvetítésében „nehezen emészthető talaj”-ról beszél a tudósító. Még jó, hogy nem bőfögték meccs közben a focisták... Nyilván olyan sáros pályáról van szó, amelyen nehéz még megállni is, nemhogy cselezni, futni.

„Zenéjük első hallásra könnyen emészthető” – minősít a sajtó. A másodikra már nem? – kérdezzük. A képzavaron kívül logikai hézag is ez: a beszélő elhagyta a módosító- és a kötőszót is. Világosan: Zenéjük már első hallásra is könnyen befogadható. Énekversenyéről szóló írásban pedig „könnyebben emészthető dal”-ról olvastunk. S a hazai csapat „belekóstitoltott a Bajnokok Ligája léghörébe”. Pontosan: érzékelhette a léghörét.

„Csiszogatja az est ízét.” Szépitésül mondhatnánk szinesztéziának (különböző érzékszervekről származó képeket egy képbe tömörítő szóképnek) ezt a sajátos újságírói fordulatot, de inkább pusztán képzavarnak tartjuk...

„A töke- és jövedelembiányának most isszuk a levét.” Ez a tévben elhangzott mondat megtanít arra, hogy ma már annak is meg lehet inni a levét, ami nincs is...

A „gasztronómiai” képzavarok után már csak az ördögök hiányoznak... Íme: „Akkor fogta meg a »nyomda ördöge«, amikor egyetemistaként díjazott dolgozatát közölték.” Elkapta a grabancát, majd szolgálatába állította...

Más összefüggésben, a szerelem divatszoként való használatának („a foci szerelmesei”, „beleszeretett a levendulába” és hasonló) kifogásolása során idéztük már ezt a mondatot: „Ha beleszeret egy egészséges diétába, a beteg kizárja az életéből az alapvető élelmiszereket”. A diéta a „szerelem” tárgyaként (sok más példához hasonlóan) nemcsak henye szóhasználat, hanem képzavar is. Szabatosan: ha felismeri a fogyókúra egészségőrző hatását...

A közvéleményt megbotrántoztató, a jó ízlést, a normát sértő ötlet, viselet, eszköz, cselekedet, viselkedés, a nyilvánosság előtt tett, sokakat elképesztő bejelentés, nyilatkozat – a média által is unalomig ismételt kifejezéssel élve – kiveri a biztosítékot. Képzavar ez is: „a műsorvezető frizurája kiverte a biztosítékot”; „a dominómintás műkörmöm már tényleg kicsapta a biztosítékot”; „kiverte a biztosítékot a zsinórtanga”...

További képzavarok: „... a demokrácia alapvető pillérei szenvednek csorbát.” Ezeket kiköszöröljük, aztán a pillérek majd elkezdenek növekedni...

„Ez a település esélyes arra, hogy a légítársaság gyökeret verjen a repterén.” Gyökeret vernek a gépek, majd sorra felszállnak...

„Meggyőződés, hogy az integráció növekedni fog” – nyilatkozik az illetékes a sajtóban. Egyre magasabbra? Helyesen: Bóvíl az integrációban részt vevők köre. Vagy: Növekszik pl. az egységessé váló intézmény tagintézményeinek, egységes folyamat stb. részvevőinek száma.

„Baromfivész ütötte fel a fejét” – hallottuk egy rádióműsorban. Mi hever a földön, mi pattan magasba? – kérdezzük meghökkenve.

„Az életképtelen felállások lassan lemorzsolódtak”. Egyértelműen: az életképtelen szerveződések megszűntek.

„A kezdeményezés a szórakoztatáson túl azt a célt is zászlajára tűzte...” Feloldva a képzavart: A kezdeményezésnek a szórakoztatáson kívül az is célja...

„... az új szeleket meglovagolva kívül-belül alakítjuk át a (foci)klubot”. Széllovas focisták előnyben.

Képzavar képzavar hátán... S mennyi hasonló jellegű stílusbiba következik még!

Arany Lajos

Meghalt Jókai Anna

A Stádium szerkesztősége mély fájdalommal közli, hogy Jókai Anna a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, kétszeres Kossuth-díjas és József Attila-díjas magyar író- és költőnő, a Digitális Irodalmi Akadémia alapító tagja életének 85. évében, 2017. június 5-én elhunyt. Isten nyugtassa kedves halottunkat, akinek emlékét kegyelettel megőrizzük!



ELŐFIZETÉSI ÍV

Előfizető neve:

Lakcíme:

Telefonszáma és e-mail cím (ha van):

Az előfizetés 10 lapszámra 2500 Ft, 20 lapszámra 4000 Ft!
Vágja ki az ívet, s adja fel a szerkesztőség címére!



STÁDIUM

Társadalmi és Kulturális Hírlap

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ:

Pozsgay Imre

FŐSZERKESZTŐ:

Fazekas István

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES:

Petróczi Éva

KIADJA:

Editio Librorum Kft., Százhalombatta

FELELŐS KIADÓ:

az Editio Librorum Kft. ügyvezetője

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Bordás Mária

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Arany Lajos (olvasószerkesztő, anyanyelvi lektor)

Bertha Zoltán (esszé),

Bognár Nándor (lapigazgató)

Czifrik Katalin (közéleti hírek),

Szigetvári József (kulturális hírek)

Tomcsányi Gusztáv (tördelőszerkesztő)

Terjeszti a Lapker Zrt.

ELŐFIZETÉSI DÍJ:

10 lapszám esetén 2600 Ft

A SZERKESZTŐSÉG CÍME:

2440 Százhalombatta, Kodály stny. 26.

Telefon-fax: 06/23-354-447

Honlap: www.stadiumlap.hu



Ára: 300 Ft

ISSN 2063-5389